MOST

ŠTVRŤROČNÍK PRE SLOVENSKÚ KULTÚRU

SKB
AP58
.S53 M9
v. 11

Indiana University
MAR 17 1965
Library

A QUARTERLY FOR SLOVAK CULTURE

ROČNÍK 11 VOLUME • 1964 • ČÍSLO 1-2 NUMBER

SK

INDIANA UNIVERSITY LIBRARY

MOST

ŠTVRŤROČNÍK PRE SLOVENSKÚ KULTÚRU
A QUARTERLY FOR SLOVAK CULTURE

Vydáva: Slovenský ústav, Cleveland, Ohio, U.S.A.
Published by: Slovak Institute, Cleveland, Ohio, U.S.A.

Predseda: Osv. pán Teodor J. Kojiš, OSB, opát Kláštora sv. Andreja-Svorada
President: Rt. Rev. Abbot Theodore G. Kojiš, O.S.B., St. Andrew's Abbey

Rediguje
Mikuláš Šprinc

VYCHODÍ ŠTYRI RAZY DO ROKA.

PREDPLATNÉ:
USA A CANADA $5.00
INÉ KRAJINY $4.00

REDAKCIA:
MIKULÁŠ ŠPRINC
28700 EUCLID AVE.
WICKLIFFE, OHIO, USA

Administrácia:

Revue Most, Slovak Institute
2900 East Boulevard
Cleveland 4, Ohio, U. S. A.

OBSAH

Mikuláš Šprinc. † Konštantín Čulen in memoriam — 1
Gorazd Zvonický. Ozývam sa vám — 2
Dr. Henrich Bartek. Strachota — Metodovo slovenské meno — 3
Robert Frost. V lese za snežného večera — 8
E. A. Robinson. Temravé hory — 8
J. M. Kirschbaum. Literature of the Cyrilo-Methodian Period and Slovakia — 9
Gorazd Zvonický. Tri kytice — 26
Michal Lacko S. J. Slovensko-macedónske vzťahy v cyrilometodskom období — 27
Miloš K. Mlynarovič. Labuť — 31
Gorazd Zvonický. Prízemnosť — 32
Msgr. Jozef Tomko. Cirkevná právomoc sv. Štefana, uhorského kráľa — 33
Gorazd Zvonický. Zvedavosť — 48
Msgr. Štefan Náhalka. Umelecký vzhľad kaplnky Ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme — 49
Michal Lacko S. J. Bibliografia slovenských publikácií z príležitosti cyrilometodského jubilejného roku 1963 — 54

(Pokračovanie na 3. strane obálky)

1-24-67

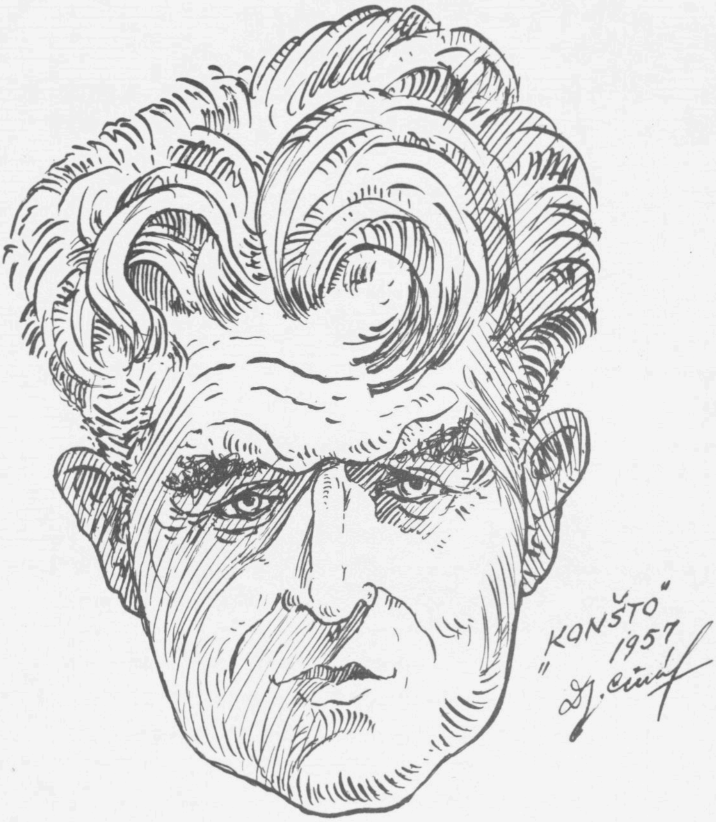

KONŠTANTIN ČULEN

1904 - 1964

IN MEMORIAM

ČÍSLO 1—2

NO. 1—2

MOST

ROČNÍK XI.

VOL. XI.

✠ KONŠTANTÍN ČULEN IN MEMORIAM

Nový slovenský hrob na cintoríne sv. Rajmunda v Bronx, N. Y. V ňom odpočívajú telesné pozostatky Konštantína Čulena, slovenského novinára, spisovateľa a historika. Jeho životné dielo ostáva navždy neoddeliteľnou a trvácou časťou slovenských politických a kultúrnych dejín. Čulenovým osudom bola oná štúrovská cesta tŕnistá v službách slovenského ducha. V týchto službách od svojej včasnej mladosti až do svojej predčasnej smrti ako statočný vojak so zbraňou pera a slova neoblomne stál, dejstvoval a doslovne sa zodral. Nezviedol ho nikdy dar a hrozba ho nikdy nesklonila. Jeho čistý štít ligoce sa medzi ostatnými slovenskými štítmi veľkých Slovákov, ktorí alebo vlastnými životmi ako mučeníci alebo svojou neochabujúcou prácou ako živé hradby bránili posvätnú slovenskú postať.

Bezodné boli pramene Čulenovej slovenskosti a len z čistej, bytostnej a hlbokej lásky k národu, jeho cti a sláve mohlo sa zrodiť rozsiahle a mnohotvárne Čulenovo dielo. Stál so svojím blýskavým mečom ako cherub pred bránami neodcudziteľných práv svojho národa; jednou rukou bojoval a druhou budoval: slovenské povedomie, slovenskú hrdosť a s mravenčou usilovnosťou zberal každý kvet a každý prejav činnosti slovenského génia. Jeho oči nehľadali len veľkých slovenských jednotlivcov, ale zaznamenávali prácu a dejstvovanie aj drobného slovenského kolektíva; najmä amerických Slovákov. Čulenovo dielo je pestrofarebnou mozaikou národa, ktorý dýcha, ktorý bojuje, ktorý trpí, ktorý dú-

fa, ktorý sa nepoddáva, lebo vie, že má právo byť sám sebou pod Božím slnkom. Dnes i v budúcnosti pozná sa v ňom národ a vďačne bude spomínať na tvorcu tohto diela.

Non omnis moriar — povedal latinský básnik. Takto si mohol plným právom povedať i Konštantín Čulen. Z lásky k svojmu národu tvoril svoje dielo; žije v láske národa a láska žije ponad i poza hrob. Česť jeho svetlej pamiatke od nás i od budúcich pokolení.

Mikuláš Šprinc

OZÝVAM SA VÁM

Z krížovej cesty našej, Priekopníci,
ozývam sa vám k tisícstoročnici
a so mnou tí, čo kyjom z dubiny
prebili múr a ušli spod korbáča...
Z nás každý po šľapajoch vašich kráča
a zovšadiaľ vám dôjdu kvetiny.

Sme silný konár stromu, ktorý v núdzi
prerástol cez plot nad pozemok cudzí,
no život svoj a svoju úrodu
dlhuje pôde, z ktorej žily strebú.
My, konár, za ňu ďakujeme nebu
a kladieme ju do rúk národu.

Rozhrešte nás i tých, čo nesú vinu,
že dneska nebozkáme domovinu
aj v putách naladenú do spevu,
bo je to radosť, keď sa národ krstí,
keď Kristus viazne do skyprenej prsti
so zrnom — pripravený k osevu...

Na znalca hľadia starých hárkov snopy,
nech v prachu knižníc hľadá vaše stopy,
stopy, čo asi naschvál zavial čas,
no skromná pravda stojí ako žula,
že vaša duša priebojná a čulá
z neba cez mraky svetlom krmí nás.

Gorazd Zvonický

STRACHOTA

Metodovo slovenské meno

Dr. Henrich Bartek

Politické a kultúrne pomery po Metodovej smrti r. 885 neboli priaznivé rozvoju bohoslužobnej a literárnej reči v národnom jazyku a preto sa nemohla rozvinúť úcta ku slovanským apoštolom, hoci bohoslužobná reč cyrilometodejská razom nezanikla, veď sa udržala v niektorých benediktínskych kláštoroch až do konca 11. storočia a to tak v Čechách (Sázava), na moravskom Slovensku (Velehrad) i v niektorých kláštoroch na slovenskom etnickom území v Uhorsku ako aj v okolí Krakova (Tyniec). Napokon jednako zvíťazila latinská bohoslužba a je celkom prirodzené, že postupná latinizácia zotrela všetky viditeľné znaky slovanskej bohoslužobnej tradície, pričom za obeť padli aj starodávne osobné mená domáceho pôvodu, ktoré až do konca 13. storočia boli v prevahe, napríklad *Bohuslav, Bohumír, Budislav, Budimír, Vladislav, Vladimír* a iné, takže neskôr sa z nich udržali zväčša len tie, čo boli menami u nás uctievaných svätcov, ako *Stanislav* (krakovský biskup), *Ladislav* (uhorský kráľ) a pod. Zánik národnej bohoslužobnej reči a zámerná latinizácia zavinili, že sa zabudlo Metodovo slovenské meno.

Metod=Strachota

Pri čítaní Bernolákovho Slowára v stĺpci 3172 našiel som osobné meno Strachota, latinsky *Methudius* i *Methodius*. Bernolák i vydavateľ jeho slovníka, ostrihomský kanonik J. Palkovič, boli znamenití z n a l c i slovenčiny a meno *Strachota* pokladali za očividne slovenské. Jungmanov Slownjk českoněmecky (IV, 325) má pod heslom *Strachota,* lat. *Methodius* a pod heslom *Crha* (I, 247), lat. *Cyrillus:* Crha a Strachota, Cyrillus et Methodius, pričom sa odvoláva na rukopis staročeskej legendy z roku 1513. Podľa Jungmana má Linde vo svojom znamenitom slovníku jazyka poľského (III, 73) *Metodyusz,* bohemice *Strachota.*

Osobné meno *Strachota* nie je nijakým umelým výrobkom slovnikárov 19. storočia, i keď z dnešného jazykového

stanoviska pripadá nám čudným pre svoju nezvyčajnosť. Obec *Strachotín* na moravskom Slovensku, ležiaca na sever od Mikulova na ľavom brehu Svratky pri jej vtoku do Dyje, a obec *Strachovice,* zo 10 km na juhovýchod od Znojma, sú jasným dôkazom, že osobné meno *Strachota* v starej slovenčine naozaj existovalo.

Keď Konštantín a Metod prišli ku našim predkom roku 863, ich grécke mená boli cudzie slovenčine. Jazyk pri prijímaní ťažkovysloviteľných cudzích slov si pomáha rozlične: alebo cudzie slovo prispôsobí hláskovej štruktúre domácich slov, alebo ho nahradí iným slovom, prípadne preloží. Tento posledný spôsob sa použil pri pomenovaní Metoda, t. j. koreň slova *Methudius* dával sa do súvisu s latinským slovom *metus,* t. j. strach, a ku slovu *strach* sa pripojila v domácich osobných menách bežná prípona *-ota,* napríklad *Milota, Malota, Jarota* atď.

Pôvodne v praslovančine príponou *-ota* sa tvorili len abstraktné podstatné mená od prídavných mien: *nemý–nemota, hluchý–hluchota, slepý–slepota* atď. Neskôr sa prípona *-ota* začala používať i na tvorenie osobných mien od prídavných: *malý–Malota, milý–Milota, jarý–Jarota* atď., a napokon prípona *-ota* ako znak osobných mien pridávala sa aj ku podstatným menám: *strach–Strachota, žaba–Žabota, Ján–Janota* a podobne.

Otázka je, či už do druhej polovice 9. storočia možno klásť vznik osobného mena *Strachota.* V tomto prípade sme vo výhodnom položení, že v ostatných rokoch moravskí archeológovia objavili v Strachotíne pohrebište z doby veľkomoravskej, z 9. storočia.

Strachotín

V staršom jazyku príponou *-ín* sa tvorili prisvojovacie prídavné mená od osobných mien, vychodiacich na *-a.* Svojím pôvodom je to tá istá prípona ako v terajšom *-in: matka–matkin, dcéra–dcérin* atď. Od mena *Tvrdoša* je *Tvrdošín,* od *Budata–Budatín,* od *Buda–Budín* (*Buda* je skrátenina *Budislava,* alebo *Budimíra*), od *deva–Devín* atď. V tejto najstaršej vrstve miestopisných názvov na *-ín* je zamlčané slovo *hrad* (prípadne *hrádok*), takže *Budatín* značilo toľko ako *Budatov hrad, Tvr-*

BRNO
SVRATKA
UH. HRADIŠTĚ
(STARÉ MĚSTO)
ZNOJMO
STRACHOTÍN
DYJA
PODIVÍN
(KOSTEL)
STRACHOTICE
MIKULOV
STOCKERAU
DUNAJ
MORAVA
BRATISLAVA
ORT
VIEDEŇ
0 10 20 30 KM
VÝCHODNÁ HRANICA OSTMARKY:
ROKU 1014
PRED R. 1039
OKOLO R. 1050
X DEVÍN PRI BRATISLAVE A PRI MIKULOVE.

došín Tvrdošov hrad, Budín Budov hrad atď., teda *Strachotín* značilo *Strachotov,* čiže *Metodov hrad.*

Strachotín mohol dostať svoje terajšie meno najskôr hneď po príchode Konštantína a Metoda ku Rastislavovi roku 863, keď Metoda začali volať Strachotom. Pravdaže predtým hrad Strachotín mohol mať iné meno. Po prvý raz sa spomína v listine nemeckého cisára Henricha II., a to 25. októbra 1051 vo forme "Strachtin", čo je starohornonemecká skrátenina slova Strachotín, kde neprízvučné *o* pri prejatí do nemčiny zaniklo.

Od začiatku 10. storočia, od tzv. zániku Veľkomoravskej ríše až po rok 1061 nebolo podmienok na vznik nových osád, lebo stredné a najmä dolné Pomoravie až po Dunaj bolo územím sporným, ktoré chceli dostať do svojej záujmovej oblasti Nemci, Maďari, Poliaci a Česi. Poľský kráľ Boleslav Chrabrý (992–1025) mal vo svojej moci Moravu a terajšie Slovensko a južná hranica jeho ríše ležala na Dunaji od Stockerau po Ostrihom. Po ňom české knieža Břetislav I. od r. 1029 až do svojej smrti (1055) usiloval sa udržať na Dunaji, no r. 1043 mierom v Regensburgu bol donútený ustúpiť až po Dyju. A od Dunaja na juh odohrával sa obranný boj Maďarov proti nastupujúcej moci Ostmarky, ktorej východnú hranicu r. 1014 tvoril Viedenský les. Až v polovici 11. st. sa ustálila východná a severná hranica Rakúska. Dolné a sčasti aj stredné Pomoravie v 10. a 11. storočí bolo ústupovým územím slovenského etnika, takže v tom čase nebolo predpokladov na vznik Strachotína, ktorého existencia v 9. storočí je konečne nepodvratne dokázaná archeologickými vykopávkami.

Strachotín — prvé sídlo Metodovo

Rastislavovo posolstvo r. 862 ku byzantskému cisárovi Michalovi III. malo nielen kultúrne poslanie, ale aj politické, veď malo získať i vojenskú pomoc proti vzrastajúcej moci Bulharov, ktorí rovnako ohrozovali Byzanc i Moravu. Konštantín, obratný diplomat, učenec a jazykovedec, so svojím bratom Metodom, administratívnym a vojenským odborníkom, ktorý mal skúsenosti v správe slovanskej témy-župy pri Solune, nešli k Rastislavovi ako obyčajní misionári, ale v dôle-

žitej kultúrnopolitickej misii, takže cisár ich náležite vystrojil: jednak bohatými darmi pre Rastislava, jednak početnou družinou, a Rastislav ich prirodzene prijal primerane ich stavu. Nemohol im dať k dispozícii len niekoľko miestností na svojom hrade, lež dal im pocty aspoň také, aké prináležalı veľmožom a vyslancom. A keďže v tie časy slovenskí veľmoži bývali na menších opevnených hrádkoch a kniežatá na hradoch, treba predpokladať, že Metodovi dal do úžitku hrad, ktorý dostal meno *Strachotín.**

Kráľovský dar Rastislavov

Legenda o našich svätcoch hovorí, že po vyše trojročnom účinkovaní Rastislav a Koceľ pri rozlúčke chceli sa im odvďačiť bohatými zlatými a striebornými darmi, ale oni dary neprijali a miesto nich si vyžiadali slobodu pre 900 nevoľníkov, zväčša vojnových zajatcov, pravdepodobne príslušníkov tých kmeňov, ktoré ešte Rastislavovu zvrchovanosť nechceli uznať a zajatcov nevykúpili. Hodnota týchto nevoľníkov bola približne taká ako hodnota zlatých a strieborných darov. V tie časy 900 nevoľníkov predstavovalo približne sumu 60,000 strieborných denárov, teda ohromnú sumu. Táto veľkodušnosť Konštantína a Metoda svedčila o vysokej mravnej úrovni ich kresťanstva a musela vzbudiť úctu kniežat, veľmožov a ľudu. Toto ich gesto rozšírilo slávu slovanských apoštolov medzi pohanskými kmeňmi a naisto značne obľahčilo Metodovu prácu, keď sa po niekoľkých rokoch vrátil k našim predkom ako arcibiskup na čele samostatnej slovenskej provincie.

---

* Konštantín ako predstaviteľ byzantskej misie naisto dostal tiež primerané sídlo, kde musel byť i kostol, lebo bol kňazom. Meno **Cyril** prijal až pri vstupe do kláštora v Ríme pred svojou smrťou 869, takže u Rastislava sa volal ešte **Konstantinos.** Stopy tohto mena nepodarilo sa mi zistiť v miestopisných názvoch v okolí Strachotína. Možno predpokladať, že aj Konštantínovo meno si naši predkovia preložili. Len ako hypotézu, ako podnet na hľadanie slovenského mena Konštantína hodno uviesť, že asi 20 km na východ od Strachotína leží **Podivín,** ktorý sa po nemecky volá **Kostel.** Bolo celkom možné, že Konštantín dostal **Kostel** s hradom, ktorému dali meno **Podivín,** čo je názov zrejme utvorený od osobného mena **Podiva** a pôvodne mohol značiť človeka na podiv, teda zázračného človeka, a takým sa musel javiť Konštantín so svojím písmom a omšou v národnom jazyku. Že sa Konštantín mohol volať Podivom, ako Metod Strachotom, to je nateraz iba pracovná hypotéza na hľadanie slovenského mena sv. Cyrila.

V LESE ZA SNEŽNÉHO VEČERA

Robert Frost

Myslím, že znám, čí tento les.
No v dedine má dom svoj kdes';
nezrie, kto zrak tu upiera,
jak sa mu snehom vŕši dnes.

Môj koník s čudom pozerá,
že zastal som kraj jazera
v lese, kde domca nestojí,
za najtmavšieho večera.

Cengálky striasa v postroji,
či sa tu omyl nepojí.
Inak len vetrík počuť viať
a sniežik padať po chvoji.

Les má čar, hĺbku, temný vzhľad.
Ja musím sľub však dodržať,
a míle ísť, kým pôjdem spať,
a míle ísť, kým pôjdem spať.

Prel. A. Žarnov

TEMRAVÉ HORY

E. A. Robinson

Temravé hory tam, kde na schylku
dňa západ slnca chvie sa ozvenou
trúb zlatých, ktoré zneli k spočinku
po boji starým kostiam pod zemou,
stranou z tých slávnych dráh už výslní,
po ktorých žiari slnca mocný voj,
vy hasnete — jak posledný by z dní
priam donášal a končil každý boj.

Prel. A. Žarnov

LITERATURE OF THE CYRILO-METHODIAN PERIOD AND SLOVAKIA

J. M. Kirschbaum

Among the experts in the Great-Moravian period, there is no doubt that the arrival of St. Cyril and St. Methodius to Greater Moravia laid the foundation not only for the Christianizing of Slavs in their own language with a new liturgy, but also for a new Slavic civilization and Slavic literatures.

Regardless of how little might be left or known of the literary achievements of Sts. Cyril and Methodius, they are considered as monumental and enduring. Some Slavists and literary historians consider this valuable literature as a heritage belonging to all Slavs, other experts assert that it is a common heritage of the Slavs who laid the foundations of the Great Moravian Empire, i. e. the Slovaks, Moravians and Slovenes. Slovak erudites have claimed for some three hundred years that the literature created in Great Moravia or translated by St. Cyril and St. Methodius and their disciples for the ancestors of Slovaks is a part of Slovak cultural heritage.[1] On the occasion of the eleventh centennial of the arrival of Sts. Cyril and Methodius among the ancestors of today's Slovaks, we feel that we should explain why Slovaks during the past centures claimed this cultural heritage for themselves.

Experts in Slavic studies agree that the writings of the Cyrilo-Methodian period contain very high artistic and ideologic values. They consist not only of liturgic books and Holy Scriptures with a rich abstract vocabulary in Slavic, but also learned treatises and disputes, cultivated sermons and works of jurisprudence, poetically rich spiritual lyrics, first chronicles and legends, which for their realistic approach to life and factual content can be called legends, in a very restricted sense of the word.

---

1) Cf. I. Škultéty, **Sketches from Slovak History,** Middletown, Pa. 1930. F. Hrušovský, **Geschichte der Slowakei,** Bratislava, 1943 A. Mráz, **Die Literatur der Slowaken,** Wien-Stuttgart, 1943, Ján Stanislav, **Kultúra starých Slovákov,** Bratislava, 1944, J. M. Kirschbaum, "La Grande-Moravie et son heritage culturel", **Etudes slaves et Est-européennes,** Vol. II. (Montreal 1957) and Michal Lacko, "The Cyrilomethodian Mission and Slovakia", **Slovak Studies I,** Rome 1961.

All these literary documents were written in the language called "Staroslovensky" or Old Church Slavonic. However, because the writings were preserved in later Glagolitic or Cyrilic reproductions, their language contains traces of the Slavic languages of the countries in which they were copied — Bulgaria, Slavonia, Croatia, Russia, Bohemia. The "Staroslovensky" language was basically a Slavic dialect spoken around Saloniki in Macedonia, patterned in its syntax after the Greek model and adapted to the ediomatic and lexical peculiarities of the Slavic dialects spoken in Great Moravia. As such it became the first literary medium of Slovaks, and since the dialectical differentiation of the primitive Slavic language at that time was insignificant, there were no obstacles for its spread in following centuries, among the great majority of the Slavs as their literary and liturgical language.[2]

The Old Church Slavonic was a highly effective instrument, able to reproduce even the most complicated thoughts, abstract images and linguistic peculiarities of such cultivated media as the Latin and the Greek language. Either translations or the originals written in Great Moravia are of high literary value; the translations because of their philological accuracy and translator's skill, the originals because of their highly poetic language. Owing to the erudition and poetic talents of their authors, these first literary works in Slavic language are of standards rarely met in the beginnings of other literatures. The first authors of works in the "Staroslovensky" language were experts in Greek and Latin languages and literature and they could and did draw deeply from the entire wealth of the Byzantine and Latin literature. Slavists of our time agree that even stylistically the literature of the Cyrilo-Methodian period is on a level with the Byzantine literature of the time.

From the point of view of European civilization, the introduction of Slavic language into the liturgy and literature was a historical decision of Rome (Pope Hadrian II)

2) For the majority of Slavs the Church Slavonic language became the language of the liturgy, literature and cultural life (law, philosophy, natural sciences, history etc.) until the XVIIIth century when the modern languages were born. There is, therefore, an immense literature in Church Slavonic language of various recensions.

with lasting effects for further evolution of European culture and political history.

In the following pages we shall review the writings of the Cyrilo-Methodian period, discuss their literary value and character and their impact on the Slavs. We also shall point out the role which the Cyrilo-Methodian literature and tradition played in Slovakia and give the reasons why Slovaks claim priority with regard to the cultural and literary heritage of the Cyrilo-Methodian period.

II. TRANSLATIONS AND ORIGINAL LITERARY WORKS OF THE CYRILO-METHODIAN PERIOD

Literary historians, interested in this period of Slavic civilization, now agree unanimously that the literary achievements of St. Cyril and St. Methodius and their disciples were of great importance. Their literary activity was rich in spite of the short span of time of their mission, and it was of historical importance especially in that it created foundations for literary developments not only in Great Moravia proper, but elsewhere. When the disciples of Methodius, owing to the intrigues of German clergy, were expelled in 885, the Cyrilo-Methodian literature provided the basis for the development of Slavic literatures among Bulgarians, Croats, Slovenes and later among Eastern Slavs. In addition, the Cyrilo-Methodian literature became an important source of a tradition which played an important role at the time when several Slavic peoples struggled for national freedom, and become modern nations.

The Cyrilo-Methodian literature is composed of translations[3] and original writings of Cyril and Methodius and their disciples.

Among the main translations, Slavists mention the Gospels and the Epistles of the Apostles, the Psalms, the Breviary and Missal which St. Cyril himself translated from a copy in Greek. During the three years he spent in Great Moravia, St. Cyril had also translated the whole

---

3) As for the translations, the known Slavist Roman Jakobson, says that the two Slavic apostles and their school "had given the Slavs many standard translations from Greek and occasionally from Latin in a new but highly elaborate language adaptable for scholarly and poetic expression." See R. Jakobson, **Slavic Languages**, Columbia University, 1949, p. 11.

"ecclesiasticus ordo", Mass and Office, from the Missal of Gregory the Great, also called "Liturgy of St. Peter".[4]

Methodius, after his return from Rome where the Slav apostles went in 867 on the invitation of Pope Nicolas I to defend teachings and Slavic liturgy against accusations of heresy by German clergy, finished his translation of the New and Old Testament, with the exception of the books of Maccabees.

A collection of stories out of the lives of the old Christian ascetics, called Paterikon, is also ascribed to Methodius, as well as the translation of canonical acts — called Nomokanon — made from the Greek.

Experts in Church Slavonic literature are not unanimous as to whether the translation of purely liturgical books was made before St. Cyril and St. Methodius arrived among the Moravian and Pannonian Slavs or later in Great Moravia. Even though scholarly research into the Cyrilo-Methodian heritage started in the middle of the 19th century, and the linguistic and historic studies are recently helped by archeology and topography, there are still many questions unsolved.

Linguistic analysis of some texts from Great Moravia indicate that the literary activities of St. Cyril and St. Methodius were preceded by a few primary Christian texts such as the Confessional formula, the Baptismal Vows, the Paternoster, Credo etc. which were transmitted either orally, or in Latin alphabet as translations partly from Latin or partly probably from Old High German, and preserved in later copies.[5] Early Latin sources prove that Christianity was spread among Danubian and Moravian Slavs before the St. Cyril and St. Methodius era. So does also the letter[6] of Rastislav to the Emperor of Byzantium and Slovak religious terminology adopted either directly from Latin or through German.[7] Nevertheless, systematic

4) See, A. L. Kuhar, **The Conversion of the Slovenes** (Washington 1959) p. 161.

5) Cf. R. Jakobson, **Slavic Languages,** Columbia Univ., 1949 p. 6-7.

6) See excerpts of the letter in a study by M. Lacko, "The Cyrilomethodian Mission and Slovakia", **Slovak Studies I,** p. 27.

7) Prof. H. Bartek presents 35 such terms: See, H. Bartek, "Kresťanstvo a slovenčina," **Nádej víťazná,** (Scranton, Pa. 1947) p. 241–268.

development of literary activities began only with the arrival of St. Cyril and St. Methodius, either in the form of translations or in original writings.

The original writings:

Although translations of the Cyrilo-Methodian period are of high literary and artistic value, some literary historians maintain that "only the original writings of the two brothers and their disciples may be denoted as the actual beginnings of the literature".[8]

Roman Jakobson defines the original works of this period as "homilies, legends, prayers and poems", Southern Slavic experts mention that the earliest work was a Slavonic grammar,[9] written by St. Cyril himself and a historical essay of undoubtedly high literary merit on "The Creation", partly original, partly translated from eastern models. It served as textbook for catechetical instruction and is in form and substance the best old Slavonic book written during the Moravian period.

All this work has, however, been lost except the first part which is incorporated in the "Life of Methodius" (Žitie Metoda) which, together with the "Life of Constantine", are the main original works of this period, called Pannonian-Moravian Legends.[10]

Through statements in the Life of Constantine-Cyril (Vita Constantini), we learn also about some polemical writings of Cyril. This extensive legend, together with the smaller Life of Methodius, the Fragments of a Sermon by Methodius, a preface in verse to the translation of the Gospel written in imitation of the Greek meter of that time, discription of the dis-

---

8) D. Čiževsky, **Outline of Comparative Slavic Literature,** Harvard Slavic Studies I, p. 3–7.

9) See A. Kuhar, Op. cit. p. 162.

10) The Moravian origin of both Legends seems now to be definitely established. Cf. F. Dvornik, **Les Legendes de Constantine et de Methode vues de Byzance** (Prague 1933), pp. 334 seq., and ibid., pp. 339–42, a short list of the MS texts of the Legends. The author of the Russian Primary Chronicle seems to have had knowledge of the Vita S. Methodii. The Bulgarian author of the Life of S. Clement, one of S. Methodius' leading disciples, certainly knew the Legend of Constantine-Cyril, but is is not possible to say with any certainty whether he knew of Methodius' Life or not. Cf. Dvornik, **The Making of Central Europe,** p. 241.

covery of the relics of St. Clement in the Crimea, and a few smaller works, are virtually all of the original literary works which have survived, according to Prof. Čiževsky.[11]

All these writings deserve our attention for their lexical riches, their ideology and their highly elaborate literary language.

The Life of Constantine-Cyril (Vita Constantini) was written in Great Moravia by eye-witnesses. Scholars credit today St. Methodius himself with having written it some time before 870. This highly valuable literary document contains extracts of sermons and poems by St. Cyril and conference reports of which Methodius must have kept a record, and indicates that complete translations were made by Methodius and were available.

The Life of Constantine-Cyril, in the exact translation "Memory and Life of our blessed teacher Constantine-Philosopher, the first educator of the Slavic-slovensk Nation", is valuable not only as a literary work but also as a document pertaining to ecclesiastical and political history of the period. It is written mostly in dialogues and shows profound philosophical knowledge and wisdom of St. Cyril in his theological disputes with the Arabs, Jews, German clergy, etc. Many parables and metaphors, highly developed oratory and poetic images, used especially in those parts of the Legend which describes the youth and his journey to the land of Chazars, his later journey to Great Moravia and Rome, give this Legend an exceptional literary value. The Legend also discribes the defense of the Slavic alphabet and liturgy by St. Cyril in Venice and stresses the significance of the activities of St. Cyril and St. Methodius for the Slavs. Owing to its exceptional values, the Legend became very popular and was preserved in some 40 copies.[12]

The second, Life of Methodius, was written probably soon after the death of Methodius between 885

---

11) D. Čiževsky, op. cit. p. 6.

12) F. Dvornik says that "on examining the first original writings in Old Slavonic, i.e. the Lives of SS. Cyril and Methodius, we are surprised to discover that the **Life of St. Cyril** was well known to the southern Slavs, yet not one manuscript of St. Methodius' Life was ever heard of. This would mean that **St. Cyril's Life** was brought to Bulgaria, by his disciples immediately after St. Methodius' death.

and 894 and one of his desciples, Clement or Kliment, is considered by scholars as its writer. The Legend in a clear and skilful form gives us details of the activities of Methodius before he came to Great Moravia, of Rastislav's ambassadors to the Emperor Michael III of Byzantium, the activities of both Slavic apostles Cyril and Methodius in Great Moravia, the journey to Rome and their brilliant defense of Slavic language and liturgy in Venice the Legend follows the continuous struggle with the German clergy which accused Methodius of heresy and, on his return from Rome, put him in jail to prevent him from taking care of his archbishop's duties in Great Moravia and Pannonia. The death of Methodius and the attachment of Slavic population to both the Slavic liturgy and Methodius are also described. In comparison with the Life of Constantine-Cyril, this Legend is not only shorter but also more political than theological in nature, and even though it is factual and shows a lack of the usual characteristic of legends, it is less scholarly than Vita Constantini. Only the epilogue of the Legend, a prayer to St. Methodius, is written in a poetic language. The Legend was preserved in 8 copies from the 12-13th centuries made of in Russia; the inclusion of a reproduction of Pope Hadrian's letter in which he expressed his approval of the use of Slavic liturgy and Slavic language has endowed the Legend with great historic value.

Both legends display high artistic and literary values, and their contents have provided valuable historical documents. Stylistically, both Legends are on a level with the Byzantine literature of the time. The authors of the Legends, being experts in Greek language and literature, could and did draw deeply from the entire wealth of the Byzantine literature.[13]

Some experts ascribe to Methodius or Cyril several minor works. A homily on the separation of matrimony in the glagolitic collection of Legends called Glagolita Clozianus, preserved in a copy from 11th century, is ascribed to Methodius. It is now generally admitted that the high school of St. Methodius in Pannonia directly influenced the famous "Monuments of Freising" which were preserved in a copy written in Latin alphabet, containing traces of the Slovene idiom then

13) Cf. D. Čiževsky, op. cit. p. 3-7.

spoken in Caranthania which was slightly different from that in Great Moravia. It is especially a sermon by a priest or bishop to the faithful before their confession which in form, language and substance is so similar to the writtings of St. Methodius that he is considered to be its author.[14]

St. Cyril on the other hand is credited with writing the juridical manual Zakon Sudnyj Ljudem, containing rules and principles of criminal and administrative law.

Two other original works, Proglas and verse-prayer are also ascribed to St. Cyril. Proglas is a poetic introduction to the Gospel and its writer speaks with enthusiasm of the importance of education and letters in human life. In the verse-prayer a Slavic priest prays to God for help in his missionary work.

According to several experts (Jakobson, Dvorník, Čiževsky) the ideology of this Cyrilo-Methodian literature is also of great significance. It bequeathed to the Slavs, says Jakobson, the lasting idea of the propriety and necessity of using the mother tougue for all, even the highest, purposes. Moreover, the ideology was the recognition of the equal value of all languages, among them the Slavic, which was just as much suited to the transmission of the word of God as the three sacred languages, Hebrew, Greek and Latin. By implication, this meant the recognition of the equal natural rights of all peoples. Beyond that, says Prof. Čiževsky, the Pannonian Life of Cyril and the verse-preface to the Gospel contain hymns in praise of language in general, in connection with the Christian usage of the word logos. This signified for future generations a sanctification of the language, a transfiguration of literary activity which in itself had worth as pleasing to God."[15]

The Significance of the Cyrilo-Methodian Literature for Slovaks and other Slavs

The favourable development of the Cyrilo-Methodian literature in Great Moravia was interrupted after the death of Methodius in 885, when his disciples were expelled from

14) Cf. J. Mišianik, **Dejiny slovenskej literatúry** (Bratislava, 1958) p. 19.

15) Op. cit. p. 12.

the Great Moravian Empire, and, even to a greater extent after the Franks, in a combined attack with Hungarians, invaded Europe from the East, and with the aid of dissatisfied Czechs from the West, succeeded in destroying the first Slavic-Slovak State around 907.

However, the Cyrilo-Methodian literature continued to flourish among the Southern Slavs, especially in Bulgaria, and later among the Eastern Slavs, especially in the Kievan Russia.[16]

The bulk of this literature — translations from the Bible, from Greek liturgical and theological texts, from Latin and other writings as well as valuable original works found its way to the Croats and Bulgarians, and through Bulgarian refugees, into Russia by way of Kiev. There, as well as in Croatia and Bulgaria, the Cyrilo-Methodian literature developed in many forms and into a rich cultural heritage of all Slavs.

The literary language of the Cyrilo-Methodian literature penetrated from the late ninth to the eleventh centuries into the whole Slavic world except for its northwestern margin and produced several local variants.[17] From as early as the 11th century Slovakia played an important part in transmitting this heritage to other Slavs.

"The Old Slavonic centres which had survived in Slovakia served as half-way transmitting centres" says the well-known expert in this period, Prof. Francis Dvorník,[18] "not only for the Southern Slavs but also for the cultural intercourse between Kievan Russia and Bohemia."

When the Abbey of Sazava lost its Slavonic character in 1055, the monks took refuge in Slovakia where the

---

16) Some of the texts of early Slavonic origin which have been published by A. I. Sobolevsky as being of Russian provenance, may, however, be credited to Methodius' favourite disciple, S. Clement, who fled to Bulgaria, as for instance the Sermons on S. S. Peter and Paul, on St. John the Baptist and the Easter sermon, according to Dvorník. Cf. **The Making of Central Europe,** p. 246, and A. I. Sobolevsky "Ecclesiastico-Slavonic Texts of Moravian Origin" (in Russian) in **Russkyi Filologicheskyi Viestnik,** No. 1, 1900.

17) R. Jakobson writes about Moravian recension, Bohemian, Macedonian, Bulgarian, Croatian, Serbian and Russian recension. Op. cit. p. 6.

18) Cf. **The Making of Central and Eastern Europe,** London, 1949, p. 247—249.

Slavonic liturgy survived after the Moravian disaster, and Slovakia played an important role also in the Christianization of Hungarians.[19]

The true significance of the Cyrilo-Methodian literature for Slavs and their culture lay in that the language of the Slavonic liturgy became the language of the Church, literature and of all public life for the majority of Slavs from the IXth century to the renaissance (of Slavs) and the creation of the modern Slavic literary languages. It was from the IXth to the XIIIth century even for their neighbours especially Rumanians, a common cultural language in the same way as the Latin was for Central and Western Europe. Literature in that language contains a huge number of literary works either original or translated from all fields. This included not only a gigantic religious and Church literature, but also works from history, philosophy, geography, medicine, natural sciences, law and rich literature of belles letters, novels, fables, legends and some poetry, besides an immense number of documents, and inscriptions. Altogether it comprises thousands of manuscripts and thousands of books, predominantly written in Cyrillic and partly in glagolitic alphabet.[20]

But the Cyrilo-Methodian literature did not vanish from Central Europe altogether with the departure to Bulgaria of Methodius' leading disciples. It continued for some time in Bohemia and, according to recent studies, in some parts of Poland.

There, as well as in Croatia and Bulgaria, the Old Slavonic literature developed in many forms and into a rich cultural heritage for all Slavs.

The role of the mission of St. Cyril and Methodius and the influence of the Old Slavonic literature on Poles and their cultural development is still a matter of academic discussions, even if several Polish historians, philologists and

---

19) The wealth of worlds derived from the Old Slavonic in the Magyar language points out to the part played by Slovakia also in the Christianization of the Magyars. Cf. F. Miklosich, **Die Slavischen Elemente im Magyarischen,** 2nd edition, Wien, 1884, p. 41 seq. and recent studies by Prof. I. Kniezsa.

20) Cf. M. Weingart, "Pojem cirkevnej slovenčiny a jej význam pre Slovanov." in J. Stanislav's **Ríša Veľkomoravská,** (Prague 1933) p. 454—455.

archeologists, as well as Russian and other Slavists published scholarly works on this subject. Most recently an interesting study on the subject was published in Rome by K. Lanchoronska.[21]

Professor F. Dvorník asserts that the Slavonic liturgy must have been introduced into what was once White Croatia in Methodius' time, since that country must have been open to Methodius' disciples after the prince of the Vistulanians had been defeated. He finds proof of that in religious architecture in and around Cracow and in Silesia, in the dedication of the churches to St. Clement, the favorite Saint of the Cyrilo-Methodian tradition, in the names of two bishops of Cracow and in the Polish religious terminology, which "implies that the old Slavonic was taken as the basis of its formation".

"We must infer", says Dvorník, "that the Slavonic religious element had more to do with the conversion of Poland than experts have been willing to acknowledge . . . and that . . . in the Cracow region, later known as Little Poland, Graeco-Slavonic traditions survived the Moravian disaster."[22]

In Slovakia itself, the Slavonic language was replaced by Latin as a literary medium when Slovakia became a part of Hungary in the 11th century. But the descendants of those Sloveni, to whom St. Cyril and St. Methodius preached the word of God "slovenskim jazykom", had always considered themselves as the direct heirs of Cyrilo-Methodian cultural heritage. The Cyrilo-Methodian tradition became, from the XVIIth century, a source of inspiration for new Slovak literature and national renaissance, as we shall see further. First preserved work which claims St. Cyril and St. Methodius and the Moravian Empire for the Slovaks was Cantus Catholici, published in 1655 by Benedict Rybnicky Szőlősi.

In his introduction to Cantus Catholici, Szőlősi wrote that "at the time of King Svätopluk, Slovaks

21) Karolina Lanchoronska, **Le vestigia del rito Romano-Slavo in Polonia,** Antemurale 1, (Rome 1954). On the relation of Great Moravia with Vistulanians cf. K. Potkanski, **Krakow przed Piastami,** Rozprawy Ak. U., sv. 10. On the mission of St. Methodius, see T. Lehr-Splawinski, **Misja slowianska sv. Metodego a Polska,** Colectanea Theologica, (Lwow 1932), XIII.

22) See **The Making of Central Europe,** p. 249—250.

became Christians due to the missionary activities of the apostolic men Cyril and Methodius and even if Slovaks excelled in every devotion, they excelled mostly in their psalms, as it is documented in various songs wonderfully adapted for Church celebrations or other solemn occasions".[23]

In the same century the works by Sinapius Horčička (Neo-Forum Slavonicum, 1678) and by J. Fisher-Piscatoris (De origine, iure ac utilitatae linguae slavonicae, 1697) claim the Cyrilo-Methodian period for Slovaks. In the 18th century the work of J. B. Magin, Murices sive Apologia (published 1728) based the defense of Slovaks and their language on the continuation of Slovaks with Great Moravia and on the language and culture of that period. According to Magin, Slovak culture and civilization were much older than Hungarian because, "at the time when Hungarians had no writers, Svätopluk as a Christian had on his Crownlands several educated men who wrote about memorable events in their writings".[24]

Latin works of Slovak historians of the same century, namely Samuel Timon's Imago Antiquae et Novae Hungariae (1733), J. Papánek's Historia gentis slavae (1780), J. Sklenár's Vetustimus Magnae Moraviae Situs (1784), J. Fándli's Compendiata Historiae Gentis Slavae (1793) claimed the Cyrilo-Methodian period for Slovaks as a historical fact and used the Cyrilo-Methodian tradition as a historic basis for awakening Slovak national consciousness.[25]

---

23) Gens nostra Pannona, multis antiquorum encomiis, et monumentis celebrata. Postquam sub Suatoplugo Rego Viris Apostolicis Cyrillo et Methodio fidem annuntiantibus, Christo adhesisset: quamvis in omni genere pietatis, maxime tamen psalmodiae excelluit . . ." See, **Cantus Catholici**, Pysne Katholicke. Latinske y Slovenske, Trnava 1655. Quoted from A. A. Baník **"Ján Baltazár Magin"**, Sborník SSV, Trnava 1936, p. 243. Cf. also A. Mráz, **Dejiny slovenskej literatúry**, Bratislava 1948, p. 44—47.

24) Cf. A. A. Baník, "Ján Baltazár Magin a jeho politická, národná i kultúrna obrana Slovákov roku 1927", Sbornik Literarno-vedeckého odboru SSV. (Trnava 1936), p. 192—195.

25) Samuel Timon wrote in his book **Imago antique et novae Hungariae** a special chapter (Libri II, caput. XVI) about Sts. Cyril an Methodius: De SS. Cyrillo et Methodio, Sclavorum Apostolis. Cf. A. A. Banik, op. cit. p. 289.

The Bernolák movement which was concurrent with the period of Enlightenment and was represented by about 100 writers, built its ideology on the Cyrilo-Methodian tradition consciously and systematically. From this movement came also the greatest of Slovak poets, Ján Hollý (1785–1849) who in his classic epics *Svätopluk* (1833), *Cyrilo-Methodiada* (1835) and *Slav* left an enduring monument for the Cyrilo-Methodian tradition among Slovaks. The Romantic school of the XIXth century was not only inspired by Hollý, but "Hollý's message lived in that generation and Slovak poets creatively clung to his ideological heritage" as is admitted today even by the so-called Marxist literary historians.[26] At the end of the XIXth century and in our century the Cyrilo- Methodian tradition was growing even stronger in Slovak literature. The leaders of the Slovak cultural and literary life, A. Radlinský, Bishop Š. Moyses, I. Viktorín and later R. F. Osvald and his school revived the Cyrilo-Methodian and Great-Moravian tradition. The most important Slovak cultural institution *Matica Slovenská* was founded in 1863 to celebrate the millenium of the arrival of St. Cyril and St. Methodius in Slovakia, A. Radlinský called his literary revue after the Slav Apostles and the great Slovak poet P. O. Hviezdoslav dedicated to them one of his most beautiful Psalms.[27]

In our century the modern Slovak nationalism revived both Great Moravian and Cyrilo-Methodian period and it is not dead even today. On the contrary, under the Communist regime, the Cyrilo-Methodian period of Slovak history and culture has been dealt with in many studies and emphatically claimed as a part of Slovak cultural heritage and the beginning of Slovak literature. This is also the continuation of Slovak exiled intellectuals and writers of the countries of the free world.[28]

---

26) See works by Prof. E. Paulíny, J. Tibenský, P. Ratkoš, J. Dekan, A. Mráz, J. Mišianik, etc.

27) On the echo of the Cyrilo-Methodian period in Slovak literature see contribution by Dr. S. Krčméry, "Ozvena Veľkej Moravy v slovenskej literatúre" in J. Stanislav's symposium **Ríša Veľkomoravská,** Praha, 1933, p. 411—439.

28) See **Slovak Studies 1,** Rome 1961, and my book **Slovakia – Nation at the Crossroads of Central Europe,** New York 1960, pp. 14—51, as well as articles in the Quarterly **Slovakia,** Vol. XI, No. 1. "Misconceptions of American Slavists on Slovak Literature' and in **Literárny Almanach Slováka v Amerike,** 1963.

Slovak Claims to the Cyrilo-Methodian Literature

To claim that Slovak literature begins in the IXth century when the majority of American Slavists place the beginnings of the Slovak literature in the second half of the XIXth century, may sound peculiar. Yet, many linguists, literary historians and philologists of sound scholarly repute are now inclined to revise their opinions and to accept the thesis that the literature of the Cyrilo-Methodian period might eventually be recognized as part of the history of Slovak literature.

As we mentioned before, Slovak erudites from the XVIIth century until the present never ceased to consider the years 863–885 as a part of Slovak history, and the literary works which were either created in Great Moravia or brought to the ancestors of Slovaks in Slavic translations, as a part of Slovak literature. The present "Marxist" literary historians are no exception. They emphatically state that "Slovak literature began at the time of the arrival of Cyril and Methodius who invented the alphabet, introduced the first literary language and laid foundations for Slovak literary traditions."[29]

The reason for including the writings of the Cyrilo-Methodian period in the history of Slovak literature were explained by Slovak literary historians on many occasions and we will here briefly give the main arguments of their thesis.

1) Today's Slovakia was undoubtedly not only a part of Great Moravia, but as sources indicate, Slovakia (the NITRA principality) was more or less a central part, especially with regard to missionary and cultural activities of Cyril and Methodius. Moreover, we can assume that Old Slavonic centres had survived in Slovakia the Great-Moravian disaster and "Slovakia served as half-way transmitting centre" for other Slavic countries. Slovakia was also in some ways "the most cultured part of the Magyar realm" and the Slavonic monks of Sazava, at their first expulsion in 1055 and quite possibly also in 1096, took refuge

---

29) See J. Mišianik, **Dejiny staršej slovenskej literatúry.** (Bratislava, 1958), p. 13.

in Slovakia.[30] The territorial reasons speak, therefore, in favour of Slovaks. The writings of the Cyrilo-Methodian period are connected with the Slovak territory by their origin, and by being written for the inhabitants of Slovakia.

2) The Cyrilo-Methodian literature is, however, connected not only with Slovak territory; it was destined in the first place for the ancestors of today's Slovaks and remained among Slovaks a powerful source of traditions which played an important role in the whole history of Slovaks.

3) Slovak linguists and literary historians argue that the "Old Church Slavonic" was the first Slovak "literary language" and that there are in the Cyrilo-Methodian writings even some Slovak linguistic elements.[31]

While two of the above arguments can certainly be accepted as supporting the Slovak claims to the Cyrilo-Methodian literature, the linguistic reasons call for elaboration.

Scholars are not unanimous as to from which regions of Great Moravia came the linguistic elements called Pannonian or Moravian which are distinct from the Macedonian dialect. Czech and Slovenian scholars claimed those linguistic elements for their people while other Slavic philologists advanced their claims and theories. To avoid being accused of partis-pris or nationalism, we would point to the views of Prof. G. Y. Shevelov of the Columbia University[32] who says: "If one remembers that to our day the Slovaks call their language Slovenský without any further specification, as well as the close historical ties of Moravia and Slovakia, one arrives at the idea that Slavonic in the Life of St. Methodius may have merely meant Slovak and may be a normal counterpart of the geographical term Moravia".

Prof. D. Čiževsky considers the language of the Cyrilo-

---

30) Cf. F. Dvorník, **The Making of Central Europe**, p. 247—248.

31) In this respect special consideration deserve works by Ján Stanislav and J. Škultéty. In English see my book **Slovakia — Nation at the Crossroads of Central Europe**, pp. 14—35. In German see A. Mráz, **Die Literatur der Slowaken** (Wien—Stuttgart, 1943).

32) Cf. his article in **The Slavonic and East European Review**, XXX, (London 1957), p. 379— 398, quoted in **Slovak Studies I.**

Methodian literature as "Macedonian dialect which was still understandable at that time by all Slavic tribes". He admits, however, that "one may conjecture that the lexical peculiarities of the Slavic spoken in Moravia-Pannonia were at least taken into consideration".[33] Another European Slavist, the Polish Scholar T. Lehr–Splawinski, in his recent work on Slavic languages and literature is more specific: "The beginnings of the literary language in Slovakia are connected with the period of activities of Constantine-Cyril and Methodius in the Moravian State". As the whole of Slovakia was, without any doubt, a part of that State, and the important centres of its political and cultural life were situated on the Slovak territory, writings in the Old-Church-Slavonic language must have undoubtedly developed among the Slovaks of the IXth century".[34]

For the Slavists of the XIX century — J. Dobrovský, P. J. Šafárik[35] or V. Jagic — Greater Moravia was also the present-day Slovakia. In his well-known work on the origin of the Church Slavonic language, Jagic said over 60 years ago that "in her language, Moravia even today connects with the Slovaks and in ancient Moravia they must have spoken a language in the ninth century which was in its substantial outlines indentical with the present-day Slovak language".[36]

The Russian philologist Valerij Pogorielov ascribed the Slovakisms in the Slavonic text of the Holy Scriptures to the successor of St. Methodius, Gorazd, who is considered as a native of Slovakia by other Slavists, and to whose pen "also belongs the translation of all the works from Latin into the Slavonic language".[37] In his study "St. Cyril, St. Methodius and Gorazd, their activity and origin," Pogorielov expressed, on the basis

33) Op. cit. p. 15.

34) T. Lehr-Splawinski, **Przeglad i charakterystyka języków słowianskich** (Warszawa, 1954), p. 71.

35) See J. Škultéty, **Sketches from Slovak History** (Middletown, Pa., 1936), pp. 30-35; J. Stanislav, **Dejiny slovenského jazyka**, I. p. 147 and 253; P. J. Šafárik, **Slovanské starožitnosti**, pp. 794, 795, 822; J. Kirschbaum, **La place du slovaque parmi les langues slaves**, Etudes slaves, Vol. VIII., pp. 87-96.

36) See **Entstehungsgeschichte der Kirchenslavischen Sprache**, Berlin, 1913, p. 19 (First edition Vienna 1900).

of a linguistic analysis of the Cyrilo-Methodian translations, the opinion that St. Cyril and St. Methodius were of Slavic origin and that Gorazd helped to translate the Holy Scripture. Pogorielov writes, "St. Gorazd was Slovak. This explains how Slovak words penetrated into the oldest Slavic translation of the Bible. It was through his influence and work."[37]

Among contemporary Slovak scholars it was especially Prof. Ján Stanislav who wrote on this period of Slavic civilization several linguistic studies and books. In his view the Old Slavonic was the first literary language of the Slovaks and since the writings of the Cyrilo-Methodian period were written for the religious, i.e. cultural needs of the Slovak people and prompted by it, the predecessors of today's Slovaks took part in that work actively and passively and, therefore, the Cyrilo-Methodian heritage, according to Stanislav, "belongs also to our (Slovak) national treasure".[38]

This thesis was taken up by other Slovak scholars, namely literary historians, including those who work under the present communist regime in Slovakia, as mentioned before.[39]

We might perhaps close our remarks on this subject by the opinion of Prof. J. Škultéty, a respected Slavist of Slovak origin, who at the beginning of this century wrote prophetically: "With the development of science, particularly Slavonic philology, this event in the history of the world will become more lucid with every year. When the work of the Slavonic apostles and the struggle of Great Moravia with the Germanic world will be remembered, talk of

---

37) Cf. Sborník **Literárno-Vedeckého Odboru SSV.** Vol. 1-2 (Trnava 1936) p. 35.

38) Prof. J. Stanislav asserts that one the proofs that Old Slavonic was the first literary language can be found in the letter of Pope Hadrian II. to Rastislav, Svätopluk and Koceľ in which the Pope said: "We have decided . . . to send Methodius . . . to teach you as you requested, explaining the Bible in your language". See, **Kultúra starých Slovákov**, p. 10—16. and **Dejiny slovenského jazyka**, Vol. I (Bratislava 1958), p. 213—241.

39) See A. Mráz, **Dejiny slovenskej literatúry**, p. 12—15, I. Mišianik, **Dejiny staršej slovenskej literatúry**, p. 13—31, Ján Tibenský, "Vznik, vývoj a význam veľkomoravskej tradície v slovenskom národnom obrodení", in symposium **O vzájomných vzťahoch Čechov a Slovákov** (Bratislava 1956) p. 142—153.

Carpatho-Danubian and Pannonian Slavs will cease, and the Slovene-Slovaks will be definitely mentioned. When it is once clear that the inhabitants of present-day Moravia were nothing but Slovaks, the nation of Rastislav and Svätopluk will not be called Moravians and Slovaks (as in "Slovanské Starožitnosti" of Šafárik), but persistently and definitely Slovaks. The biographies (Žitia) of our apostles, which remained in the Church-Slavonic language will cease to be called "Pannonian" legends when it will be established that the great missionaries whom Rastislav had appointed were only in Pannonia on their journey to Rome, after an activity of four years in Moravia and Slovakia.

There will also cease the confusion with Bohemia, as this country only participated in the creation of the Slavonic church and literature since the baptism of Borivoj."[40]

It would seem that the present-day philologists and literary historians in the field of Slavic studies confirm in many regards Škultéty's prophecy. In fact, they are giving it a scientific basis and scholarly elaboration.

---

40) Cf. **Sketches from Slovak History**, translated by O. D. Koreff, Middletown, Pa., 1930. p. 30 and fol.

TRI KYTICE

Ohrýzam okraj pohára
a pijem nápoj ťažký. . .
Na stole sviečka dohára,
a neubúda z fľašky! . . .

A škrabem plieseň z tváre stien,
kde nocoval som v čmude,
a do troch kytíc triedim blen:
ktorý bol, je a bude . . .

Gorazd Zvonický

SLOVENSKO-MACEDÓNSKE VZŤAHY V CYRILOMETODSKOM OBDOBÍ

Michal Lacko S. J.

Vzťahy medzi Slovenskom a Macedóniou nadviazali sv. Cyril a Metod a ich nositeľmi boli v prvom rade cyrilometodskí učeníci, čo pochádzali rodom z Macedónie a prišli so sv. bratmi na Veľkú Moravu.

Zo svojej rodnej Macedónie priniesli k moravským Slovenom svoj rodný jazyk, ktorý však počas vyše dvadsaťročného pobytu na Veľkej Morave obohatili prvkami slovenskými. Keď roku 885 boli z Veľkej Moravy vyhnaní, takto obohatený jazyk znovu doniesli do Macedónie, kde účinkovali až do svojej smrti. Toto vzájomné vplývanie muselo sa nejako zvýrazniť v ich spisoch, hlavne v *Žitiach Konštantína-Cyrila a Metoda.* Táto otázka je už dávnejšie známa, tu však chcem iba poznamenať, že to, čo starší autori nazývali prvkami panonskými v staroslovenských *Žitiach* cyrilometodských, sa dnes hlavne skrze výskum prof. Jána Stanislava ukazujú byť prvky slovenské.[1]

Nechávajúc teda stranou literatúru staroslovenskú, chcem sa tu zmieniť o niektorých iných, hlavne jazykových vplyvoch, z obdobia cyrilometodského. Ide o niekoľko pozorovaní hlavne z topografie. Nebudú všetky úplne dokázané, ale chcem ich nadhodiť aspoň na debatu.

1. Monastier MATKA

Juhozápadne od Skopja, v doline rieky Treska, na návršine ľavého brehu rieky, stojí monastier *MATKA.* Mal som príležitosť ho navštíviť roku 1961 počas Medzinárodného kongresu byzantských štúdií, čo sa konal v Ochride. Medzi iným mimovoľne som sa pozastavil nad menom toho monastiera. Pýtajúc sa jednoduchých ľudí, či už tam, alebo v Skopju,

1. Ján Stanislav, O prehodnotenie veľkomoravských prvkov v cyrilometodskej literatúre. Sborník v česť na Aleksander Teodorov-Balan, Sofija 1955, 357-363.

čo znamená meno *Matka,* od nich som nedostal odpoveď, lebo pre nich to slovo bolo cudzie. No pýtajúc sa duchovenstva a niektorých historikov, dostal som odpoveď, že *Matka* očividome znamená *Majka Božja.* A ten monastier vskutku je zasvätený Matke Božej.

Pýtame sa teraz, odkiaľ má monastier meno *MATKA?* Je známe, že tá forma je vlastná západoslovanským jazykom, kým v južnoslovanských jazykoch sa užíva výraz *MAJKA.* V *Rječniku hrvatskoga ili srpskoga jezika* je iba jeden citát pre ten výraz v pravom zmysle slova (totiž pre ženu, ktorá porodila deti), a aj ten je zo 16. storočia.[2] V ľudovej reči nejestvuje. Aj pre prenesený význam: *Matka=maternica* v tomže *Rječniku* je iba jeden citát, a aj pri tom je poznámka, že ho autor asi prevzal z ruštiny.[3] — V *Rěčniku na blъgarskyj jazykъ* pod výrazom *Matka* je uvedených sedem významov, ale všetky sú v prenesenom zmysle, ani jeden nie v pravom slova zmysle.[4]

Odkiaľ má teda monastier *Matka* svoje meno? Staviam tu predpoklad (hypotézu), že ten výraz pravdepodobne priniesli cyrilometodskí učeníci z Veľkej Moravy a v mene toho monastiera sa udržal cez staročia. Táto hypotéza by mala omnoho väčšiu pravdepodobnosť, keby sme mohli dokázať, že ten monastier pochádza z cyrilometodského obdobia. Dnešný monastier (hlavne kostolík) pochádza zo 14. storočia, postavený pred rokom 1372. No všimnime si, že monastier je v doline rieky Treska, ktorá sa vo svojom hornom toku nazýva *Velika rieka,* ku ktorému menu a kraju autori viažu biskupstvo sv. Klimenta ochridského, učeníka sv. Cyrila a Metoda. Nie je vylúčené, že v tom kraji jestvoval nejaký monastier *Matka* už pred 14. storočím a možno už v dobe cyrilometodských učeníkov. Napríklad v zozname najstarších ochridských

---

2. Šime Budinić, Summa nauka hristjanskoga, 1583, str. 250. Možno, že autor mal naporúdzi nejaké české, alebo iné príručky, odkiaľ ten výraz prevzal.

3. Rječnik hrvatskoga ili sprskoga jezika, Dio VI, Zagreb 1904-1910, str. 531.

4. Najden Gerov, Rěčnikb na blbgarhkyj jazykb; Časť tretia, Plovdivb 1899, str. 53. Pod menom Matka udáva tieto prenesené významy: 1) U životných ženského rodu: maternica, plodnica; 2) Kráľovná u včiel; 3) Koryto rieky; 4) Miesto v rieke, kde je voda najhlbšia a najrýchlejšie tečie; 5) Na močaristom území miesto, kde sa voda zbiera; 6) Negatívna časť skrutky; 7) Špeciálny význam botanický.

arcibiskupov[5] je zaznamenané, že arcibiskup Ján (1018-1037) predtým bol igumenom monastiera Matky Božej.[6] Kde sa ten monastier nachádzal, z udaných miestnych mien nie je jasné. No kto vie, či nejde práve o monastier, predchodcu terajšieho monastiera *Matka.*[7]

2. *Osobné mená*

Byzantský dejepisec Skylitzes nám zaznamenal, že počas vzbury macedónskych bojarov proti byzantskej nadvláde roku 1072 vodcom Macedóncov bol popredný bojar Juraj Vojtech.[8]

Meno Vojtech, dobre známe od najstarších dôb v oblasti Veľkej Moravy, hlavne v Čechách, na Morave a na Slovensku, je zase celkom neznáme u južných Slovanov. Predpokladám teda, že to meno cyrilometodskí učeníci priniesli z Veľkej Moravy do Mecedónie a že sa tam za určitý čas a zriedka používalo. Vyššie citovaný Juraj Vojtech je jediný príklad toho mena v Macedónii.

Na Slovensku je zase osobné meno (dnes priezvisko) Murgaš. Slováci obyčajne nerozumejú, čo to meno znamená a odkiaľ pochádza. V *Slovníku slovenského jazyka* jediné blízke slovo je: murgoviť sa, čo znamená: mračiť sa, hnevať sa.[9] Je to však slovo veľmi zriedkavé a označuje vlastnosť prechodnú, kým osobám sa dávajú mená podľa nejakej stálej vlastnosti. V tom prípade môžeme skoro s istotou tvrdiť, že to meno pochádza od južných Slovanov, kde jestvujú prídavné mená: *murgast(ý), murgav(ý)* a znamenajú človeka temnej pleti, osmuhlého, počiernastého.[10] Že sa to meno užíva aj v Macedónii, toho dôkazom je osada Murgašev, ležiaca severovýchodne od ochridského jazera.

---

5. Cfr. H. Gelzer, Der Patriarchat von Achrida, Leipzig 1902, str. 6.

6. Ján ... pochádzal z osady Deura v kraji Agnoandnika a predtým bol igumen tamojšieho monastiera Božej Matky.

7. Všimnime si výraz Theometer—Boho-Matka; namiesto bežného Theotokos—Boho-Rodica; čo by naznačovalo p ô v o d dnešného mena MATKA pre ten monastier. Vasilije Marković kladie hypotézu, že ide o nejaký monastier v okolici ostronského jazera (Pravoslavno monaštvo i monastiri u srednjevekovnoj Srbiji, str. 14). No je to iba hypotéza.

8. Cituje V. N. Zlatarski, Istorija na blbgarskata dbržava prezb srědnitě věkove, Tomb II, str. 138.

9. Slovník jazyka slovenského, Bratislava 1960, str. 200.

10. Cfr. N. Gerov, Rěčnikb na blbgarskyj jazykb; ako vyššie, str. 92. Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, Dio VII, Zagreb 1911-16, str. 159.

Južne od Ochridu, na brehu rovnomenného jazera je osada *Peštani* a na Slovensku, na rieke Váhu, sú dobre známe kúpele *Piešťany*. Miestne meno na Slovensku pochádza od slova piesok[11] a bolo dané tomu miestu pravdepodobne pre nejaký piesočnatý nános rieky Váhu.

Odkiaľ pochádza meno osady na ochridskom jazere? Či od slova *pešt=pec,* alebo *piesk=piesok?* Ak by bolo od slova piesk (ie v cyrilike=jať), to by sa muselo písať Piešťani (s jať), no v skutočnosti ho píšu Peštani (s obyčajným e).[12] Avšak aký má zmysel nazvať osadu na brehu jazera, kde nábrežie je plné piesku, od slova pešt, tojest pec? Je omnoho prirodzenejšie nazvať ju od slova *piesk*. Tu staviam tiež hypotézu, že možno meno osady nejako súvisí s menom Piešťany na Slovensku, a to skrze cyrilometodských učeníkov. Keď potom neskoršie miestne obyvateľstvo už nerozumelo tomu menu, že pochádza od slova piesk, to začali písať jednoducho Peštani.

A zase na Slovensku je miestne meno *Mučeník,* zaznamenané po prvý raz roku 1113 ako Mussenic, a neskoršie známe v pomaďarčenej forme Močenok. Toto slovo je utvorené z participia perf. pass *mučen-* a zo suffixu *-ik*. Tento spôsob tvorenia mien je všeobecný u južných Slovanov, ale nie u západných. Tu máme skôr suffix *-ec*. Porovnaj južnoslovanský: *poslan-ik;* a západoslovanský: *poslan-ec*. Podobné slovo je tiež učeník pre žiaka, miesto: *učen-ec*. Slovo s tou koncovkou jestvuje síce v dnešnej slovenčine, ale znamená: *vedec*. Prof. Ján Stanislav usudzuje, že vyššie spomenuté slová: *Mučeník* a *učeník* sú tiež prinesené Cyrilom a Metodom a ich učeníkmi na Slovensko.[13] Tým viacej, že meno *Mučeník* tu znamená sv. Klimenta, ktorého pozostatky sv. Cyril niesol so sebou.

Týchto niekoľko príkladov, ktoré som sa snažil tu osvetliť, potvrdzujú doterajšie výskumy staroslovenských literárnych pamiatok, že u cyrilometodských učeníkov je nepopierateľný vzájomný vplyv slovensko-macedónsky.

---

11. V západoslovenskom nárečí okolitého obyvateľstva **"písek"**, a preto aj meno miesta v tom nárečí je Píščany.

12. Cfr. napr. V Teplovb, Materialy dlja statistiki Bolgariji, Thrakiji i Makedoniji. S.-Peterburgb 1877, str. 273.

13. Ján Stanislav, Dejiny slovenského jazyka, Sv. I, Bratislava 1958, str. 225.

LABUŤ

Jak luna nebies s oceánom
v lagúne pláva ticho labuť biela.
A ktosi na jej pohľad smädný z nábrežia
posolstvá srdca svojho odosiela.
Zarána vyšiel z nudnej cely striasť ťarchy
úzkostí, vyplakať žiaľ svoj, smútok sveta
jak zem, keď z útrob leje žiale v horské pramene,
by prúdili z nich v tisícerej premene.

Kedysi nebol taký, akým dnes je.
Dnes zdraví rodnú labuť limborami.
Raz ako spitý husár dupčil čardáše
a chtivý slávy, zdravil cudzie dámy.

Už dozrel, nechal slepú okľuku
a hnaný láskou k predkom z hlbín volá
po detstve na Studienke, kde pil z kryštálu
a hádzal bozky domkom, malým rodným poliam.

S labuťou volá do výšav,
s ňou spieva ako na Záhorí raz.
A hrdo, ruka v ruke, hľadí do vekov,
kým dokvitá mu v srdci rodný laz.

Poď bližšie, labuť roztomilá,
a odhaľ svoju nevinnú hruď . . . Skrvavená krása . . .
Ktože ťa šípom ranil, vsadil ruže do rán?
Veď zahoja sa, keď v nás nová láska zjasá.
Čudná a bôľna stará rozpomienka . .

Jak keď sa rodil Váh a ruvajúc sa útrobami
a spät na jazvy hľadiac, počul: Čo raz odpustím,
na to viac nespomínam . . . Skryla ich krídel záclonami.

Neumrú nikdy milenci,
vo vesmíre si ďalej večne žijú.
Kto rod svoj ľúbi, večný tvorí svet.
labuť mu ku pomníku sadí rozmáriju.

Miloš K. Mlynarovič

PRÍZEMNOSŤ

Tak málo stromov stojí na obzore!

Vyháša zmysel v lampe pre priateľov,
bo fúka do nej živelný strach z tieňov,
čo bežia k noci a nás pozdravujú:
Pozri sa, aj ty tieniš siahu zeme!
Ale sa neboj! Tieň je pevcom svetla.
Zjaví sa, lebo na nás Pán Boh hľadí,
a spieva za nás vo svetelnom chóre . . .

Tak málo stromov stojí na obzore,
hoc korene ich žijú z božej misy,
hoc pijú dusík, ktorý je nám jedom,
hoc šumot je ich obcovacou rečou . . .

Tak málo stromov stojí na obzore,
a máme slúžiť na spoločnom dvore
my v milosti a ony v drsnej kôre.

A práve tu sme v spore . . .

Bože môj, všetko by sme odpustili.
I to, že z ich tiel ktosi dosky píli
na našu truhlu . . .
I že po úbočí
v jeseň nám nahé tiahnu popred oči
nie bez narážky. . .
Lež sme v stálom spore,
lebo strom, kým len dýcha, ide hore,
čo dráždi srdcia krpaté a choré . . .

Tak málo stromov stojí na obzore!

Gorazd Zvonický

CIRKEVNÁ PRÁVOMOC SV. ŠTEFANA, UHORSKÉHO KRÁĽA

Msgr. Jozef Tomko, S.T.D., Ph.D., J.C.D.

Skoro celé naše cirkevné dejiny, od roku 1000 až po rok 1918, ba čiastočne aj potom, boli ovplyvnené zvláštnou cirkevnoprávnou koncepciou, ktorá sa viazala na osobu sv. Štefana, prvého uhorského kráľa. Rozdelenie uhorského územia na diecézy, menovanie biskupov a vyšších cirkevných hodnostárov, dozor štátu na cirkevné majetky, čiastočne aj na cirkevné školy a ústavy, patronátne právo vo veľkej miere, ako aj iné zvláštnosti, sa odôvodňovali právami, ktoré vraj sv. Štefan dostal od Sv. Stolice pre seba a pre svojich nástupcov. Istý priateľ, ktorý počas poslednej vojny študoval na odtrhnutom území južného Slovenska, tvrdí, že sa na gymnáziu ešte učil o bule Silvestra II., ktorou mal tento pápež odovzdať sv. Štefanovi zvláštne privilégiá na poli cirkevnom.

Ostáva teda zaujímavou otázkou tak pre naše cirkevné dejiny ako aj pre mnohých z nás, čo žijeme, čo je pravdy na tvrdeniach, ktoré sme počuli a čítali o sv. Štefanovi. A náš záujem ešte stúpne, ak si všimneme vedeckej spisby, ktorá sa teraz vydáva o tomto probléme v Maďarsku, teda pod kontrolou terajšieho režimu. Zákonmi z roku 1957 a 1959[1] maďarská vláda síce vyhlásila odluku Cirkvi od štátu, ale zároveň si vyhradila veľmi hlboký vplyv na menovanie cirkevných hodnostárov a na cirkevný život vôbec. Je podozrivé, že v posledných rokoch maďarská Akadémia vied vydala po nemecky dve štúdie o tejto otázke, ako keby chcela dokázať, že terajší maďarský štát nerobí nič zvláštneho, iba to, čo uhorský štát cez dlhé storočia vykonával na cirkevnom poli.[2]

---

1) Zákon č. 22 z 27. marca 1957 a vládne nariadenie č. 18 zo 6. apríla 1959, oba zákony zverejňuje BANK J., **Kánoni jog,** zv. I., Budapest 1960, 604.

2) MÁLYUSZ F., **Das Konstanzer Konzil und das königlische Patronatsrecht in Ungarn,** Budapest 1959; CSIZMADIA A., **Die Auswirkungen der "Bulle" von Konstanz auf die Entwicklung des Oberpatronatsrechts,** v "Acta Juridica Academiae Scientiarum Hungaricae" zv. II., 1960, 53-82. K tomu pozri SZENTIRMAI A., **"De jure supremi patronatus Regum Hungariae"** v **Monitor Ecclesiasticus** 86 (1961), 281-291.

1. OBSAH CIRKEVNEJ PRÁVOMOCI SV. ŠTEFANA

Kráľ Štefan po svojom obrátení zorganizoval na území Uhorska cirkevný život predovšetkým tým, že zriadil desať biskupstiev, podriadených arcibiskupovi v Ostrihome. Založil bohaté fundácie na vydržiavanie biskupstiev a cirkevných ustanovizní. Zaslúžil sa o obrátenie celého maďarského národa na kresťanskú vieru. Svätá Stolica vraj túto organizáciu nielen uznala, ale za odmenu dala Štefanovi nasledujúce výsady a práva:

1) titul *apoštolského kráľa* za jeho apoštolské činy a zásluhy pri obrátení Maďarov; s tým súvisela výsada, že sa pred kráľom mohol niesť *apoštolský kríž;*

2) moc *apoštolského legáta,* čiže poverenca Apoštolskej Stolice pre organizovanie a riadenie Cirkvi; táto moc bola veľmi široká, lebo uhorský kráľ mohol takto zasahovať do cirkevnej organizácie ako pápežský vyslanec (*legatus natus*) alebo zástupca pápeža: vikár, čiže mocou "zástupníckou" (*potestas vicaria*);

3) Štefan dostal vraj do daru od pápeža *korunu* kráľovskú, ktorú si preto Maďari veľmi vážia.

Ako na prvý pohľad vidno, ťažisko výsad spočíva v moci apoštolského legáta. Okolo jej pravdivosti sa točí hlavný problém. Druhou otázkou je, či táto moc prislúchala iba Štefanovi, alebo aj jeho nástupcom.

Niektorí maďarskí historici kládli problém na falošné základy, keď vyvádzali pravdivosť štefanských privilégií a aj ich rozšírenie na jeho nástupcov z faktu, že uhorskí králi také moci vykonávali. A naozaj, nedá sa uprieť, že uhorskí králi zasahovali do menovania biskupov a do iných vnútropolitických otázok, lenže z toho sa ešte nedá uzatvárať, že im Sv. Stolica také právo dala. Takisto zo samotného faktu, že behom storočí si uhorskí králi vysvetľovali tieto privilégiá v takej šírke, ako sa im to práve hodilo, ešte nevyplýva, že im Sv. Stolica naozaj dala takú širokú moc. Je známe napr., že Mária Terézia chcela ako uhorská kráľovná zakladať nové diecézy, že menovala biskupov, sídelných a tzv. titulárnych (*episcopi nominati vel titulati,* bez biskupského svätenia), opátov, prepoštov, kanonikov, že zasahovala do cirkevných majetkov, ako by jej patrili; za jozefinizmu aj štátna inšpekcia na semináre a na katolícke výchovné ústavy, tiež súdna

moc v patronátnych otázkach, dovolenie kúpy, predaja patronátnych benefícií, atď.[3] sa zahrňovali pod moc apoštolského kráľa. A predsa vieme, že Sv. Stolica takú moc aspoň týmto panovníkom v mnohých otázkach nedala.

Inými slovami, králi mohli zneužiť svoju moc a zasahovať do cirkevnej oblasti aj bez toho, žeby mali takú moc od Sv. Stolice. Aj pri všetkých historických faktoch ostáva teda základná otázka: Mali uhorskí králi a najmä sv. Štefan také široké moci v cirkevnom odbore a skade ich mali? Čo hovoria historické pramene o udelení tejto právomoci sv. Štefanovi?

2. HISTORICKÉ PRAMENE

Najstarší prameň o živote sv. Štefana je "Vita maior", tzv. väčší životopis, napísaný okolo roku 1083, keď bol Štefan vyhlásený za svätého, čiže 50 rokov po jeho smrti. V ňom čítame o zásahu Štefanovom do cirkevného zriadenia nasledovne:

"Rozdelil územie na desať biskupstiev, ustanoviac so súhlasom a podpisom rímskej Apoštolskej Stolice, aby Ostrihom sa stal metropolou a učiteľkou ostatných. Jemu postavil na čelo kanonickou voľbou Astrika opáta, povýšeného na veľkňazskú hodnosť a na radu tohto zveril na starosť a na ťarchu otcom ostatné stolice."[4]

Aj keď nepokladáme tento životopis za prísnu kroniku udalostí, zprávu možno prijať ako pravdivú. Lenže z nej nemožno vyčítať o nijakej zvláštnej právomoci kráľovej. Ba opačne, výslovne sa spomína rozhodujúci zásah Svätej Stolice ("per consensum et subscriptionem"), ktorý nemožno obmedziť len na povýšenie Ostrihomu na arcibiskupstvo, keďže sa to stalo súčasne s rozdelením územia na diecézy. Teda nijaké zriadenie diecéz mocou kráľa, ale z moci Svätej Stolice!

A čo sa týka menovania biskupov, aj v tomto ohľade v zpráve spomínaný postup sa ničím nerozlišuje od vtedajšej

---

3) SURÁNGI J., vedel vymenovať vyše desať bodov rozličných práv kráľovských v článku **"Das Patronatsrecht in Ungarn"** v Archiv für kath. Kirchenrecht 78 (1898) 56-64. Ešte aj známy kanonista SIPOS S., v **Enchiridion juris canonici**, Pécs 1940, 804 ich naširoko vypočítava.

4) SZENTPÉTERY E., **Scriptores Rerum Hungaricarum**, Budapest 1937-38, zv. 2, 383.

praxe v Cirkvi: Astrik sa stal arcibiskupom "kanonickou voľbou" a on potom, ako metropolita, sa postaral o výber ostatných biskupov. Vtedajšie právo, platné v Cirkvi, bolo takto zachované a aj rešpektované, aj keď životopis pripisuje nejakú úlohu pritom tiež sv. Štefanovi, ktorý sa postaral o potrebný majetkový podklad pre nové biskupstvá.

Kratší životopis sv. Štefana, napísaný okolo roku 1100, tzv. *Vita minor,* je ešte chudobnejší, ale aj jednoznačnejší, keď len akoby mimochodom píše o činnosti Štefanovej, "keď svätá Cirkev Božia bola na pokoj uvedená a *z rímskej moci* usporiadaná".[5] Z textu je jasné, že biskupstvá boli založené Sv. Stolicou, aj keď sa nevylučuje, že kráľ Štefan podelil medzi jednotlivé diecézy rozličné majetky, ktoré pozostávali predovšetkým v dedinách, lesoch a poliach.

Niektorí historici, napr. P. VÁCZY, neprijímajú ani tieto dva životopisy za smerodajné a vidia v nich skôr zbožné legendy, ktoré vynášajú zásluhy svätca viac, ako sa v skutočnosti odohrali. Váczy vidí určitú tendenčnosť už aj v zprávach dvoch Životov, ktoré sa mu zdajú podozrivé aj preto, lebo sa zachovali iba v rukopise, ktorý pochádza až z konca 12. storočia.

Legendárny charakter je však omnoho jasnejší v treťom životopise sv. Štefana, ktorý zložil na základe predošlých dvoch Životov biskup Hartwich. V tejto *Legende Hartwichovej* suchá zpráva Životov dostala mystický obal. Podľa nej Štefan najprv sám zorganizoval biskupstvá v Uhorsku a až potom poslal do Ríma Astrika žiadať schválenie pápeža pre svoje dielo a zároveň korunu. Pápež dostal vo sne napomenutie z neba, aby korunu, už pripravenú pre iného kráľa, dal Štefanovi a vyhovel všetkým jeho žiadostiam. Nuž druhý deň odovzdal Astrikovi korunu, ako aj privilégium nosiť pred kráľom "apoštolský" kríž a priznal kráľovi plnú moc v organizovaní cirkevného života v Uhorsku, vraj týmito slovami:

"Ja som apoštolský, ale on je právom Kristov apoštol, prostredníctvom ktorého si Kristus obrátil taký veľký národ. Preto ponechávam jeho moci (dispositioni), aby riadil cirkve (ecclesiasis) spolu s národmi obojím právom (utroque jure), ako ho milosť Božia poučí."[6]

---

5) Tamtiež, str. 397: "Sancta dei ecclesia in pace collacata et ex romana auctoritate ordinata . . .

6) Tamtiež, str. 414.

Podľa týchto slov pápež by bol ponechal Štefanovi plnú moc nad cirkevným zriadením; odovzdal mu cirkevnú právomoc a poveril ho, aby spravoval svoj ľud tak mocou civilnou-štátnou ako aj cirkevnou: "obojím právom".

Tieto výrazy sú také široké, že ospravedlňujú hocaký cézaropapizmus a pripisujú kráľovi moc zástupcu pápeža (potestas vicaria). Už preto sú jasne podozrivé a tendenčné. Pokyn z neba a celá história koruny a "apoštolských" titulov tiež nevonia historickou strohosťou, ale skôr zámerným výmyslom. Zdá sa dokonca, že celé rozprávanie protirečí dvom "Životom", lebo podľa Hartwicha Štefan založil najprv *samovoľne* biskupstvá (a teda nie z "rímskej moci", ani nie "so súhlasom a podpisom apoštolskej stolice", ako píšu Životy) a až potom dostal moc usporiadavať cirkevné veci.

Cieľ legendy sa však hodne osvetlí súdobou históriou. Hartwich napísal tento životopis z poverenia kráľa Kolomana (1095–1116). Koloman, ako vieme z dejín, mal spory s pápežom práve preto, lebo prevádzal investitúru biskupov, čiže zasahoval do obsadzovania biskupských stolcov a iných cirkevných úradov. Je len samozrejmé, že potreboval nejaké dokumenty, aby ospravedlnil svoje počínanie. Zdá sa teda vysoko pravdepodobným, že Hartwich si jednoducho vymyslel celú historku a vybásnil si aj pápežove odovzdanie cirkevnej právomoci Štefanovi, podľa chuti a želania kráľa Kolomana. Je zaujímavé, že cirkevný snem v Guastalle roku 1106 donútil Kolomana, aby sa zriekol investitúry a tým vlastne odmietol aj pravdivosť Hartwichovej legendy. Lenže v Uhorsku samom sa ona stala neomylným a vlastne jediným prameňom o zvláštnej moci uhorských kráľov na poli cirkevnom. Pravda, nezdá sa, že Svätá Stolica takúto moc uznávala, lebo o sto rokov po synóde guastallskej pápež Inocent III. dovoľuje "arcibiskupovi v Kalocsi a jemu podriadeným biskupom, aby mohli vo svojich biskupstvách čítať Život sv. Štefana, uhorského kráľa, odstrániac však časť, v ktorej sa hovorí, že mohol obojím právom rozhodovať o cirkvách (biskupstvách)".[7]

K zriadeniu nových biskupstiev kráľmi ozaj nedošlo a po Kolomanovi sa aj v Uhorsku vždy viac ujíma vtedajší

---

7) THEINER A., **Monumenta Slavorum Meridionalium**, Roma 1863, zv. 1, 57.

právny zvyk v obsadzovaní biskupských stolcov: biskupi bývajú volení kapitolou kanonikov. Ak kanonici žiadali po voľbe súhlas kráľa, tento neznačil nikdy menovanie a nemal v cirkevnom práve iného významu ako obyčajný súhlas; tak vyhlásil autoritatívne pápež Inocent IV.[8]

Voľba biskupa kapitulou trvá v Uhorsku až do začiatku 15. storočia. Medzitým sa právo v celej Cirkvi v otázke menovania biskupov vyvíja smerom k výlučnému právu pápežov v tejto dôležitej veci. Pápeži si stále častejšie rezervujú pri smrti biskupov právo menovať priamo ich nástupcov. V Uhorsku sú také prípady časté v 15. a na začiatku 16. storočia.

Teda celý vývoj v Uhorsku sa na tomto poli niesol viacmenej v rámci vtedy platného cirkevného práva.[9] Ťažko dokázať, že králi uhorskí mali vtedy nejaké zvláštne výsady. Veci sa však zmenili za kráľa Žigmunda.

3. KRÁĽ ŽIGMUND A "BULA" SNEMU V KONŠTANCI

Hodno si všimnúť, že doteraz uvedené historické "pramene" pochádzajú z prostredia uhorského. Svätá Stolica však n i k d y nedávala také veľké privilégiá, aké sa spomínajú v Hartwichovej legende, bez zvláštneho slávnostného dokumentu. Uhorskí panovníci, ktorí si chceli osvojiť právo menovať biskupov, radi by boli mali taký dokument. Kráľ Žigmund, ktorý bol zároveň cisárom svätej ríše rímskej a teda najväčším svetským pánom na koncile v Kostnici, si zaumienil vydobyť si také právo a dokument. Ešte pred voľbou pápeža vynútil si v r. 1417 od kardinálov písomný sľub, že podporia jeho požiadavky u budúceho pápeža.

Kráľ Žigmund chcel naozaj v Uhorsku menovať biskupov a cirkevných hodnostárov a udeľovať cirkevné majetky. Už r. 1397 zakázal všetkým, ktorých menoval pápež, prijať úrad a benefícium. V roku 1417 chcel menovať biskupa vo Veszpréme, ale tamojšia kapitula mu s úspechom odporovala. Nezdá sa však, že by novozvolený pápež Martin V. bol popustil kráľovi, lebo mu ihneď r. 1419 prekazil jedno menovanie.

Napriek tomu v Uhorsku sa rozšírila zvesť, že všeobecný snem v Konštanci potvrdil bulou kráľovské privilégiá, hoci

8) FEJÉR, **Codex diplomaticus Hungariae**, zv. 4, 346.

9) O tomto vývoji napísal KNAPPEK Ľ., **Obsadzovanie uhorských biskupstiev od X. do konca XIV. storočia**, Bratislava 1934.

tú bulu nikto nevidel. A keď roku 1447 Hunyadi žiadal z Ríma potvrdenie výsad, ktoré vraj oddávna mali uhorskí králi, nevedel predložiť nijaké dôkazy, ktoré Sv. Stolica žiadala.[10] To len potvrdzuje, že Žigmund nijakú ozajstnú bulu nikdy nedostal.

Snahy kráľov preto však neprestali, ale aj pápeži odporovali násiliu. Až do r. 1524 sú veľmi časté prípady, v ktorých rímska Stolica priamo menovala biskupov a veľmi často použila práva rezervácie.

K upevneniu vplyvu kráľovského pri menovaní biskupov pomohli však najmä dve historické okolnosti: turecké vojny a spísanie zvykového práva uhorského Štefanom Verböczym-Vrbovským.

Počas tureckých vpádov bol jednak styk so Sv. Stolicou ťažší a pritom uhorskí králi sa stali poslednou baštou kresťanstva proti návalu mohamedánskych Turkov. Tejto skutočnosti vedeli králi dobre využiť vo svoj prospech. Odvážili sa dokonca menovať na stolce patriace kedysi k uhorskej korune, ale obsadné Turkami, tzv. titulárnych biskupov kráľovstva uhorského, úplne ako to ešte dnes robí Cirkev s výpomocnými biskupmi, ktorým dáva za sídlo nejaký stolec "in partibus infidelium". Uhorským titulárnym biskupom chýbalo iba biskupské svätenie, ináč mali všetky odznaky a privilégiá.

Roku 1514 Štefan Verböczy-Vrbovský vydal zbierku zvykového práva uhorského *Tripartitum opus,* v ktorom už naplno priznáva uhorským kráľom právo zasahovať do menovania biskupov na území svojho pánstva. Verböczy mal právnický zmysel, a preto pripisoval síce uhorským kráľom právo menovať biskupov, tí však potrebovali ešte potom schválenie Sv. Stolice. Tvrdil teda, že králi mali právo *navrhnúť* meno, alebo *prezentovať* kandidáta (nominare, praesentare) a pápež ho mal potvrdiť (confirmare). Mnohí iní panovníci mali od Sv. Stolice podobné právo. Je zaujímavé, že Verböczy neuvádza nijaký dokument (ktorého nebolo), ale pri tom cíti potrebu nejako odôvodniť toto právo. Uhorskí králi mali vraj túto výsadu pri obsadzovaní vyšších benefícií cirkevných zo štyroch prameňov:

1. "ratione fundationis ecclesiarum", lebo o n i založili

10) FRAKNÓI V., **A magyar királyi kegyúri jog Szt. Istvántol Mária Teréziáig,** Budapest 1895, 146 a nasl.

fundácie a dali základ všetkým diecézam, prepozitúram a opátstvam v Uhorsku;

2. "ratione susceptae christianitatis", lebo kresťanstvo do Uhorska, vraj, neprišlo od Sv. Stolice, ale zásluhou sv. Štefana;

3. "ratione legitimae praescriptionis", lebo uhorskí králi si, vraj, získali také právo viacstoročným vykonávaním toho zvyku proti právam Sv. Stolice, ktoré sa takto právoplatne premeškali;

4. potvrdením tejto výsady kráľovi Žigmundovi koncilom v Konštanci.[11]

Prvé dva dôvody sa opierajú o legendu Hartwichovu a nemajú väčšiu historicku silu ako samotná legenda. Tretí a štvrtý dôvod sú viac právnického rázu.

O premeškaní práv Svätej Stolice v prospech uhorských kráľov nemôže byť ani reči, lebo títo taký zvyk jednak nevykonávali cez staročia, ale len občas, a to nie za tichého súhlasu Sv. Stolice, ktorá neustále protestovala proti násilným vplyvom, ako vidno už aj z niekoľkých horeuvedených príkladov.

Verböczy akoby cítil slabosť svojich dôvodov, preto hľadá aspoň na potvrdenie nejaký cirkevný dokument. Je zaujímavé, že nespomína nijakú bulu Silvestra II., ani presne necituje údajnú "bulu" koncilu v Konštanci, len tak letkom ju uvádza. Napriek tomu jeho posledné dva dôvody sa stali základňou, o ktorej sa nesmelo pochybovať a na ktorej za 400 rokov sa budovala celá vedecká teória o "najvyššom patronátnom práve" uhorských kráľov.

Zásluhou Verböczyho údajné výsady sa stali súčiastkou štátneho práva uhorského, ktoré popierať bolo zločinom, dnes by sme povedali vlastizradou, alebo prečinom proti bezpečnosti štátu; vtedy však sa tento prečin pokladal skôr ako "crimen laesae majestatis" a trestal sa ťažkými trestami, ba aj smrťou.

Vo vnútri uhorského štátu bol takto právnicky problém právomoci uhorských kráľov vyriešený cestou trestných zákonov. Ale pred Svätou Stolicou a aj pri hlbšom štúdiu otázky sa cítil nedostatok nejakého priameho dokumentu, lebo "bu-

---

11) **Tripartitum opus juris consuetudinarii inclyti regni Hungariae**, č. I, tit. 11, § 5, vo vydaní "**Corpus juris hungarici**", Budapest 1822, zv. I.

la" kostnická nebola nikdy uverejnená, ani citovaná a až za poslednej svetovej vojny sa zistilo, o čo vlastne v tej "bule" ide o aká je jej ozajstná hodnota, o čom bude reč neskoršie.

Až v polovici 17. storočia sa naraz objavila bula Silvestra II., čiže pápeža, ktorý mal udeliť' sv. Štefanovi a jeho potomkom veľké výsady.

4. BULA SILVESTRA II.

Prvý raz uverejnil tento dokument, predôležitý v dejinách Uhorska, jezuita Inchoffer vo svojom diele "Annales ecclesiastici Regni Hungariae", ktoré vyšlo r. 1644 v Ríme. On dostal bulu od konventuála Rafaela Levakoviča, ktorý ju údajne našiel vo vatikánskom archíve. V Uhorsku mnohí plesali, že majú konečne v rukách dôkaz o pravosti kráľovských výsad a o tom, že uhorskí králi si počínali právoplatne, keď udeľovali biskupské stolce, menovali opátov a rozdeľovali cirkevné benefíciá podľa ľubovôle. Bula, slovami samého pápeža Silvestra II., im takú moc naširoko zaručovala. Pozornejší čitateľ ľahko zbadal, že slová buly sa až nápadne podobali textu legendy Hartwichovej, najmä na mieste, kde sa udeľuje Štefanovi apoštolská koruna, výsada nosenia apoštolského kríža pred ním, ako aj moc pre Štefana a jeho nástupcov "biskupstvami tvojho kráľovstva, terajšími a aj budúcimi, namiesto Nás a Našich nástupcov, narábať a ich riadiť, podľa toho, ako teba a tvojich nástupcov milosť Božia vyučí".[12]

Bula riešila všetky ťažkosti: moc kráľovská vo veciach zriadenia cirkevného mala byť široká ako moc pápeža samého, lebo bola mocou *zástupnou* (vicaria); udeľovala sa výslovne Štefanovi aj jeho nástupcom a vzťahovala sa na diecézy, ktoré už jestvovali za života Štefanovho, ale aj na budúce, ak len patrili ku kráľovstvu uhorskému. Teda slávnostný dokument splňoval všetky túžby uhorských kráľov.

Bula sa stala "magnou chartou" uhorskej cirkevnej histórie skoro na tri storočia a prispela k tomu, aby králi uhorskí utvrdili zvyk a prisvojili si právo "navrhnúť"', ba aj vyvoliť a udeliť benefíciá ("jus praesentandi, sed etiam eligendi, ac

---

12) "...et secundum quod divina gratia te et illos docuerit, ecclesias tui regni praesentes et futuras nostra ac successorum nostrorum vice disponere atque ordinare apostolica auctoritate similiter concessimus"; FEJÉR G., **Codex diplomaticus Hungariae**, Buda 1839, zv. 1, 276.

conferendi benefícia"), ako sa vyjadril dokonca sám kardinál Pázmány.[13]

Vo vnútri uhorského král'ovstva málokto sa odvážil predniesť nejaké pochybnosti o pravosti buly, a to najmä v dobe absolutizmu, keď bolo l'ahko upadnúť pod najťažšie tresty.

Ale mimo Uhorska sa začalo otvorene pochybovať o pravosti pápežského dokumentu. Johan Schwartz vydal r. 1740 v Halle dielo, v ktorom pripisoval začiatky kresťanstva v Uhorsku východnej Cirkvi[14] a popieral pravosť silvestrovskej buly aj Života sv. Štefana.

Tieto kritiky však prenikli aj do Uhorska a za Márie Terézie a Jozefa II. vzbudili pochybnosti aj u uhorských historikov, ako o tom svedčí biskup J. Battyány.[15]

Proti všetkým pochybovačom vystúpil r. 1762 knihovník viedenskej cisárskej knižnice, Adam František Kollár, pôvodom z Terchovej, v diele "Historia diplomatica Juris Patronatus Apostolicorum Hungariae Regnum". Bula silvestrovská bola pre Kollára jedným z hlavných dôkazov rozličných privilégií uhorských kráľov na poli cirkevnom.

O necelé dva roky, na údiv všetkých, ten istý Kollár v novom diele "De originibus et usu perpetuo potestatis legislatoriae circa sacra Apostolicorum Regum Ungariae" zapochyboval o pravosti buly, aj keď veril, že pápež Silvester II. predsa len voľajakú bulu, prajnú uhorským kráľom, vydal a že táto pravá bula sa raz objaví. Dôvodom pre pochybnosti bola zpráva, ktorú poslal Kollárovi záhrebský kanonik Baltazar Kerčelič.

Kanonik Kerčelič tvrdil, že má niekoľko listov, ktoré svojho času písal minorita Rafael Levakovič, ten istý mních, čo dal jezuitovi Inchofferovi na uverejnenie údajnú silvestrovskú bulu. Z listov jasne vysvitalo, že Levakovič poznal celé pozadie "nájdenia" buly a že mal v nepeknej hre prsty. Ale všetky podrobnosti sfalšovania ani z listov nevysvitali.

Keď Kollár dostal do rúk na prezretie listy Levakovičove, zmenil svoju mienku nielen o bule, ale aj o povahe tzv.

---

13) PÉTERFY C., S. Concilia Ecclesiae Romano Catholicae in Regno Hungariae, Posonii 1742, I, 76.

14) Dissertatio, in qua initia religionis christianae inter Hungaros Ecclesiae orientali asseruntur, Halle 1740.

15) Leges ecclesiasticae regni Hungariae, et provinciarum adiacientium, Alba Carolina 1785, zv. I, 137.

najvyššieho patronátneho práva uhorských kráľov. Tlak verejnej mienky pôsobil aj na neho: stále veril, že pápež Silvester voľajakú bulu uhorským kráľom dal, a že tá pravá bula sa predsa len raz objaví.

Naoko pod vplyvom tohto dôkazu o falošnosti buly Kollár uverejnil o necelé dva roky po svojom prvom diele druhý spis o patronátnom práve uhorských kráľov.[16] Tento raz však všetky tieto patronátne práva už neodvodzoval od pápežského dovolenia (ktoré by Cirkev mohla odvolať ako každé iné privilégium ňou dané), ale priamo z práva vrodeného a vlastného každému kresťanskému panovníkovi vynášať zákony "o posvätných veciach" (*circa sacra*) na vlastnom území. Takto Kollár verejne prijal a aplikoval na uhorské pomery učenie, ktorým pôvodne protestantskí filozofovia práva ospravedlňovali svojvoľné zásahy ich kniežat do náboženského života a ktoré potom prijali aj niektorí katolícki právnici ("potestas circa sacra"), aby podporili odboj niektorých kráľov proti pápežovi a proti cirkevnej moci vôbec. Toto učenie sa snažil uplatniť všemohúci kancelár Márie Terézie Kaunitz (z Kounic) a ním posilniť cisársky absolutizmus tak proti Cirkvi ako aj proti šľachte a ostatným stavom.

Ako dokazuje dnes už verejný dokument z viedenského dvorného archívu, Levakovičove listy a istota o falošnosti silvestrovskej buly boli iba príležitosťou pre Kollára, aby "vedecky" dokázal novú teóriu o povahe patronátnych práv uhorských kráľov. Vlastnou príčinou bolo povzbudenie osvietenských kruhov na cisárskom dvore, najmä Kaunitza, ktorý sám Kollárovi pomáhal pri hľadaní historických dôkazov.

Lenže Kollár bol málo taktický: vo svojej knižočke urazil dva uhorské stavy, ktoré držali na úzde cisársky absolutizmus: šľachtu a kňazstvo. Na diéte v Bratislave r. 1746 prítomní sa takmer vzbúrili proti Márii Terézii a žiadali potrestanie Kollára. Nebolo ťažko dostať jeho dielo, nepriateľské cirkevnej právomoci v mnohých veciach, na Index zakázaných kníh.

Ale prenikajúce osvietenstvo pomohlo k tomu, že Kollárove vysvetlenie patronátneho práva uhorských kráľov sa zachytilo a mnohí ho držali ešte v minulom storočí, iní však

16) Adami Francisci KOLLARII Pannonii Neosoliensis Mariae Theresiae Aug. a Consiliis et Vindobonensis Bibliothecae Palatinae Custodis primarii, **De originibus et usu perpetuo potestatis legislatoriae circa sacra Apostolicorum Regum Ungariae,** Vienna 1764.

pokračovali v ponímaní týchto práv ako cirkevného privilégia proti kollárovskej a jozefínskej teórie vrodeného, prirodzeného práva kráľov.[17]

Čo sa týka rozsahu týchto práv kráľov uhorských — nech sa už hocako vysvetľovala ich povaha a pôvod —, cisársky absolutizmus len prispel k tomu, aby sa "zástupná" moc (potestas vicaria) kráľov, uzákonená v bule Silvestrovej, rozumela stále širšie a širšie. Podľa niektorých autorov z minulého storočia[18] uhorský kráľ mal vlastne pápežskú moc pre svoje územie; v ich dielach, ale aj v cirkevno-právnej praxi kráľov v Uhorsku, dostupuje cézaropapizmus vrcholu.

Až na konci 19. storočia dochádza k prelomu, keď historické skúmania v samotnom Maďarsku privedú k vážnym pochybnostiam o pravosti silvestrovskej buly.

5. KONIEC MÝTU OKOLO "BULY" SILVESTROVEJ

Kým mimo Uhorska málokto bral vážne historku o bule pápeža Silvestra a Svätá Stolica sama nikdy takú bulu nepotvrdila, zatiaľ v Uhorsku samom sa a pravosti buly ani pochybovať nemohlo. Až keď absolutizmus trochu poľavil a snaha po historickej pravde prevládala, prikročili aj maďarskí historici k prevereniu celej otázky okolo "buly".

Bolo treba vážnosti a smelosti historika Karácsonyiho, aby sa o pravosti tohto pre Maďarov posvätného dokumentu mohlo vôbec zapochybovať. Karácsonyi na začiatku nášho storočia prijal za platné dôkazy iných dejepiscov dávno predtým predložené a komentované 150 rokov predtým Adamom Kollárom, o falzifikácii "buly"; Karácsonyi prehĺbil otázku a podrobnejšie osvetlil okolnosti sfalšovania. Podľa jeho výskumov vlastným pôvodcom klamu bol v 17. storočí kňaz Ján Tomko-Marnavič, ktorého uhorský kráľ "menoval" za biskupa v Bosnii, ale ktorého Svätá Stolica neuznala. Tomko-Marnavič, aby dokázal, že také schválenie od pápeža nie je potrebné, nechal napísať "bulu", podľa ktorej uhorskí králi zdedili od sv. Štefana privilégium, dané pápežom Silvestrom, menovať

---

17) V akom súvise stáli tieto teórie k založeniu viacerých slovenských diecéz, viď môj článok **"Historicko-právna problematika a pramene k dejinám slovenských diecéz"** v Moste 1962, str. 27-36.

18) Napr. CZIRÁKY A., **Conspectus Juris Publici Regni Hungariae ad annum** 1848, Vienna 1851; SURANGI J., **Das Patronatsrecht in Ungarn,** v Archiv für katholisches Kirchenrecht 78 (1898), 56-64.

biskupov vo svojom kráľovstve ako "zástupci" pápežov ("potestas vicaria"), takže ich menovanie bolo právoplatné a dostačujúce samo od seba. Pôvodca klamu si takto chcel privlastniť biskupskú hodnosť, proti ktorej sa Rím staval; zdá sa, že čierny františkán Levakovič, ktorého spomína Kollár, bol iba pomocníkom Tomku-Marnaviča.[19]

Historická pravda o falošnosti "buly" sa len pomaly prebíjala do kníh. Kým jestvovalo uhorské kráľovstvo, štát nebol ochotný upustiť od svojho dlhého zvyku zasahovať veľmi hlboko do cirkevných vecí. Až po prvej svetovej vojne, keď prestali králi, ktorým sa tieto práva pripisovali ako osobné, historická veda maďarská sa odtrhla od "buly". Nie tak škola a ľudová literatúra.

Aj keď sa konečne vo vede prijali dôkazy o falošnosti tohto dokumentu, ešte nepadla samotná téza o zvláštnej a mimoriadnej právomoci uhorských kráľov na cirkevnom poli. Maďarskí vedci zmenili iba vysvetlenie. Mnohí z nich sa nijako nechceli zmieriť s myšlienkou, že by viacstoročná prax v Uhorsku na tomto poli bola iba výsledkom obyčajného násilného privlastnenia si rozličných práv zo strany uhorských kráľov, uzurpáciou, ktorú kráľovské kruhy podopierali rozličnými dôvodmi a dokumentami.

Niektorí vedci vyvádzali privilégium uhorských kráľov z patronátneho práva, ktoré si králi získali založením a obdarením biskupstiev a iných cirkevných ustanovizní (Fraknoi a mnohí iní), iní zas z práv "apoštolského legáta", daných sv. Štefanovi a jeho nástupcom (Balics), alebo zo stredovekého práva nemeckých kráľov rozhodovania v cirkevných otázkach svojho územia, vo svojej "Eigenkirche" (Ploskal–Klempis).

Títo všetci sa viac-menej opierali o údaje Hartwichovej legendy a nepriamo aj z dvoch Životov sv. Štefana, o ktorých bola reč na začiatku, a predpokladali, že údaje Hartwichovej legendy sú úplne pravdivé.

Lenže v poslednej dobe, po páde mýtu o pravosti Silvestrovej "buly", prišiel rad na preverenie pravdivosti Hartwichovej legendy, ba niektorí pochybujú aj o tom, či všetky tvrdenia "Života" sú pravdivé.

---

19) O tejto zaujímavej osobe pozri GALLA F., **Marnavics Tomkó J. Boszniai püspök magyar vonatkozásai**, Budapest 1940.

Najnovšie Szentirmai tvrdí, a nie bez vážnych dôvodov, že Hartwichova legenda je vlastným prameňom mýtu[20], iní vidia historický klam už v samotných Životoch.

Terajší oficiálni, režimom usmerňovaní historici v Maďarsku razia však novú cestu. Nechávajú stranou základnú otázku o pravdivosti dokumentov z 11. a 12. storočia a snažia sa predovšetkým dokázať, že sa v Uhorsku prinajmenej od 15. storočia vykonávalo v praxi právo kráľov na cirkevnom poli, a to pod vplyvom kostnickej "buly". To je prvý cieľ Mályusza a Csizmadiu, o ktorých bola zmienka na začiatku. Mályusz našiel v kronike slobodného mesta Prešova, vydanej r. 1931 Iványim[21] odpis "buly" kostnického cirkevného snemu a v r. 1943 uverejnil v krátkom článku svoje vývody, na základe objaveného dokumentu.[22] F. Kühár a iní kritici však ihneď vyvrátili Mályuszove tvrdenia a upozornili, že dokument nie je nijakou bulou, ale iba vyhlásením niekoľkých kardinálov ešte pred voľbou pápeža Martina V., že budú podporovať požiadavky Žigmundove u budúceho pápeža. Také vyhlásenie vôbec nezaväzovalo budúceho pápeža a tým menej dávalo Žigmundovi nejaké práva. Mályusz však našiel viac pochopenia so svojimi tvrdeniami po pätnástich rokoch u terajšieho režimu a mohol vydať svoje náhľady knižne po maďarsky aj po nemecky. Roku 1960 priskočil na pomoc Csizmadia, ktorý podporil nové tézy z iného hľadiska.

Lenže Szentirmai dobre upozornil, že hlavný cieľ týchto spisov je nepriamo dokázať, že terajší maďarský štát zasahuje do cirkevného života omnoho menej, ako to robil cez stáročia (pod vplyvom spomínanej "buly") uhorský štát; z týchto spisov možno tiež vycítiť úmysel poukázať na "veľkodušnú spravodlivosť" terajšieho režimu, keď sa zákonom číslo 22 z 22. marca 1957 dokonca vzdal vykonávania patronátneho práva; v texte zákona samého sa tiež naráža na túto veľkodušnosť:

---

20) "Sie ist die erste und eigentlice Quelle des Legationsmythus"; SZENTIRMAI A., **Die "Apostolische Legation" des Ungarnkönigs Stephan des Heiligen,** Österreichisches Archiv für Kirchenrecht 8 (1957) 4, 255.

21) IVÁNYI Béla, **Eperjes szabad királyi város levéltára,** Acta litterarum ac scientiarum reg. Univ. Hung. Francisco-Josephinae, sect. jurid.—pol., Fom. II.

22) V Budapesti Szemle, február 1943, str. 65-71. Text dokumentu uverejnil SZENTIRMAI v Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte, kan. Abt., 77 (1960) 589-593.

"V súhlase s článkom 54, § 2 Ústavy l'udovodemokratická Republika Mad'arská odlučuje Cirkev od štátu. Preto verejné orgány *neprevádzajú* patronátne právo, ktoré cez stáročia hlavy *Štátu* vykonávali a ktoré zasahovalo hlboko do života katolíckej cirkvi."

Je nápadné, že sa terajší mad'arský štát v zákone nevzdáva *práva* samého, ale iba *vykonávania* tohto práva; opačne, pripisuje pre minulost' toto právo *"hlavám* Štátu" (teda nielen *král'om,* ale aj prezidentom, alebo iným hlavám štátu), ako keby chcel naznačit', že patronátne právo podl'a histórie patrí aj komunistickému štátu, ktorý sa týmto zákonom dobrovol'ne zrieka iba *vykonávania* tohto práva, nie však nutne *práva* samého.

Netreba však ani týchto nepriamych vývodov, stačí si prečítat' text toho samého zákona d'alej. V plnom protirečení s citovaným textom zákon hned' v nasledujúcom riadku tvrdí, že "je nutné *zaručit' záujmy štátu a uplatnit' štátnu zvrchovanost'* pri cirkevných menovaniach".

Preto zákon ustanovuje, že "pri každom menovaní na hodnosti, miesta, funkcie v katolíckej cirkvi, ktoré sú rezervované podl'a cirkevného práva rímskemu pápežovi, je nutný súhlas predsedníctva vlády" (§ 1); podobne je nutný súhlas ministra kultu pre menovanie, preloženie, alebo odstránenie biskupov, kapitulárnych vikárov, kancelárov, dekanov, farárov v okresných a župných sídlach, rektorov a profesorov seminárov, atd'. (§ 2).

A prevádzajúce nariadenie č. 18/1959 zo 6. apríla 1959[23] k tomu ešte dodáva:

'Ak cirkevná vrchnost' sa nepostará o obsadenie miesta behom 60 dní, pre zaistenie duchovnej správy, cirkevnej administrácie a výchovy kléru, spraví príslušný štátny orgán potrebné opatrenia."

Teda na jednej strane štát sa "vzdal" výkonu patronátneho práva, ale na druhej strane zasahuje do cirkevnej právomoci ešte t'ažšou rukou ako predtým, naznačujúc, že vlastne len pokračuje v tom, čo uhorský štát oddávna robil.

Aj ked' tento posledný vývin nemá priameho súvisu so slovenskými dejinami, je predsa len poučný, lebo ukazuje,

23) Magyár Közlöny 1959, č. 36.

aké škodlivé je pre Cirkev byť v područí štátu, a to hocakého. Preto sa dá tvrdiť, že forma terajšieho cézaropapizmu v Maďarsku je naozaj posledným článkom vo vývoji "patronátnych práv" uhorských panovníkov a že bude značiť definitívny koniec spomínaného mýtu.

Ale každý historik Cirkvi na Slovensku a v bývalom Uhorsku vôbec bude vždy nútený brať zreteľ na historické pozadie, ktoré tento mýtus vytváral cez niekoľko storočí.

ZVEDAVOSŤ

Hazardnej hviezde horí hriva
pri skoku na ostatnú zem . . .
Či padne mŕtva a či živá,
ľudsky sa nad ňou zľutujem
a urovnám jej zblúdlé vlasy. . .
Strhla ju z neba závisť čiasi,
či ľubovoľne padla sem?. . .

Ak odtrhla sa bez násilia
a ľubovoľný bol jej pád,
nech sa jej družky nepomýlia
nad klbkom, v ktorom čupí had,
bo pochabá a hriešne smelá
tu dolu vie, čo nevedela
a márne myslí na návrat . . .

Ako tie kvapky rosy z trávy
spomienky opŕchajú z hláv
a že sme stále prizvedaví,
hoc by nás blažil boží splav,
priepastná túžba by nás hrýzla
jak hviezdu, ktorá navždy zmizla
v neskrotnom lete strmohlav.

Gorazd Zvonický

UMELECKÝ VZHĽAD KAPLNKY ÚSTAVU SV. CYRILA A METODA V RÍME

Pri stavbe kaplnky a celého Ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme bolo treba rozhodnúť, či stavba má byť len zopakovaním niektorého z doteraz obvyklých staviteľských štýlov, alebo novým originálnym výrazom nášho poňatia úcty našich apoštolov a nášho vzťahu k Bohu. Bez veľkého váhania, hoc aj napriek niektorým opačným návrhom, správa Ústavu so staviteľom orientovali sa na nové riešenie. Každá doba totiž má hovoriť aj v náboženskom ohľade svojou rečou, ktorá je jej vlastná a najprimeranejšia. Dnes, keď je kaplnka hotová, hodno si všimnúť, čo hovorí jej architektonický tvar a jej výzdoba.

Architektonika našej kaplnky zvýrazňuje, že ide o miestnosť, ktorá má byť obetným priestorom seminárskej komunity, a o priestor, kde sa budú konať adorácie sviatostného Krista Pána, meditácie, duchovné čítania a duchovná formácia seminaristov vôbec. Pravda, kaplnka je prístupná aj širšej verejnosti a to tiež prichádza do úvahy pri jej stavbe.

Ústredným bodom celej kaplnky je hlavný oltár. Tento fakt je veľmi dôrazne vyjadrený. Celá truktúra kaplnky je v službe hlavného oltára. Povala kaplnky od vchodu až po líniu oltára stúpa a nad oltárom dosahuje vrcholnej výšky, v ktorej sa aj končí. No práve nad oltárom sa stretáva s oblúkom, ktorý je predĺžením steny, uzatvárajúcej priestor za oltárom. Tento oblúk má však vyššiu polohu ako sama povala. Tak vzniká medzi povalou a nadoltárnou klenbou priestor pre široké okno, ktoré má dôležitú funkciu pre oltár a pre hlavnú mozaiku. Osvetľuje ich širokým prúdom svetla z výšky, čím sa dosahuje veľmi silného efektu. Svetelný účinok tohto horizontálneho okna sa zvyšuje z oboch strán oltára dvoma vertikálnymi oknami, ktoré sú však tak isto ako horné okno z priestranstva kaplnky neviditeľné. Ide teda o nepriame osvetlenie veľkej intenzity. Po každej strane kaplnky sú okrem toho štyri okná. Múr, v ktorom sú okná, je zvnútra kaplnky tak stavaný, aby okná vrhali svetlo tiež smerom

k oltáru; dosahuje sa to tým, že otvor pre okno zo strany oltára má šikmý rez.

Sama kaplnka je nižšia ako ostatná časť budovy Ústavu. Aby sa jej význam zdôraznil — ide totiž o najhlavnejšiu časť celej stavby —, zo severnej strany, čiže zo strany hlavného vchodu do budovy, pridružuje sa ku kaplnke veža moderného tvaru. Dva piliere ako dva prsty čnejú do výšky ako najvyšší útvar celej stavby. Nad piliere sa vypína kríž, umiestený v priestore medzi dvoma piliermi. Dolné rameno kríža je zasadené do kovovej mrežovej súpravy na konci nižšieho piliera, ktorá bude niesť zvon. Veža a kríž umocňujú kaplnku veľmi účinným spôsobom na najmarkantnejšiu časť celej budovy.

Motív kovovej ohrady okolo vrcholca nižšieho vežového piliera sa opakuje v kovovej ochrannej súprave vedľa hlavného vchodu do Ústavu na tej istej strane ako je veža. Vchod vedie do átria, ktoré v prípade potreby môže predĺžiť priestor kaplnky, lebo brána kaplnky je široká na celú stenu a dá sa celkom odsunúť.

Okrem hlavného vchodu cez átrium dá sa do kaplnky vojsť aj priamo bočným vchodom, ktorý je určený pre vonkajších veriacich, čo budú prichádzať na bohoslužby do Ústavu. Vedľa tohto vchodu je vmurovaný pamätný základný kameň budovy, posvätený Svätým Otcom Jánom XXIII. dňa 13. mája 1963.

Vnútorné zariadenie kaplnky pozostáva z viacerých cenných umeleckých prvkov.

Hlavný oltár je svojím tvarom a svojou polohou výrazným centrom v priestore kaplnky. Už pódium, ktoré je z tmavého mramoru, sa markantne odráža od svetlého mramoru podlahy kňažišťa. Z pódia sa dvíhajú dva nosné stĺpy, na ktorých spočíva oltárna menza z bieloskvúceho mramoru. Keďže nosné stĺpy sú z toho istého tmavého mramoru ako pódium a vyrastajú z plochy pódia znenáhla v miernej krivke, oltár je zrejme stvárnený len z dvoch prvkov: z tmavého podstavca a z bieleho obetného stola. Tým nadobúda tento stred kaplnky zreteľnú symboliku: predstavuje spojenie prírody (tmavé pódium a nosné stĺpy) s nadprirodzenými darmi (biela menza), ktoré sa z oltára budú rozdávať. Oltár je

v strede kňažišť'a umiestený tak, že celebrant bude obrátený tvárou k veriacim. Pri požehnaní Sviatosťou Oltárnou bude však kňaz zo strany veriacich, ako je to doteraz zvykom. Oltár je taký veľký a pódium také rozsiahle, že bude ľahko možná pri istých príležitostiach koncelebrácia viacerých kňazov, ako to predvídajú rozhodnutia Druhého vatikánskeho cirkevného snemu. Svätostánok je umeleckým dielom, vyzdobeným originálnym spôsobom liturgickými symbolmi podľa návrhu skupiny umelcov z Hnutia za jednotu v Ríme. Svätostánok sa otvára jednak zo strany celebrujúceho kňaza kvôli rozdávaniu sv. prijímania, jednak zo strany veriacich kvôli pobožnostiam, spojeným so sviatostným požehnaním.

Mimoriadnej ceny dodávajú kaplnke umelecké mozaiky, ktorých ideovým autorom je Dr. Jozef Cincík. Ide o tri mozaikové obrazy: za hlavným oltárom obraz sv. Cyrila a Metoda s výjavmi z ich života, na pravej strane celebranta, obráteného k ľudu, obraz Božského Srdca a na ľavej strane obraz Sedembolestnej Patrónky Slovenska. Každý obraz si zaslúži osobitnú pozornosť.

Hlavná mozaika za hlavným oltárom priliehavo zvýrazňuje dielo našich apoštolov: sv. Cyril a Metod, naši apoštolovia a zakladatelia našej písomnosti, privádzajú do stredu kresťanstva, do Ríma, svojich učeníkov a s nimi náš národ i ostatné slovanské národy. Rím, sídlo sv. Petra a jeho nástupcov, je symbolizovaný svätopeterskými kľúčami a kostolom, vystaveným na skale, ako aj nápisom *Ubi Petrus, ibi Ecclesia — Kde je Peter, tam je Cirkev.* Kľúče a prvá časť tohto nápisu sú nad hlavami našich apoštolov. Kostol na skale a druhá časť uvedeného nápisu sú pod postavami sv. Cyrila a Metoda. Na celej mozaike ústrednými postavami sú sv. Cyril a Metod; prvý znázornený v mníšskom rúchu s knihou v rukách a s pútnickou palicou; druhý je v biskupskom šate a má v rukách biskupskú berlu. Štíhly dvojkríž vyčnieva nad obe postavy a dodáva im dôstojného hieratického rázu. Pod nohami našich apoštolov pohanská modla v ležiacej polohe vyjadruje víťazstvo kresťanstva nad pohanstvom, ku ktorému došlo u našich predkov hlavne pričinením sv. Cyrila a Metoda. Po bokoch hlavných postáv je po šesť učeníkov so sviecami v rukách a vystrojených na kňazskú vysviacku. Ide o sprievod, ako naznačuje kríž v rukách prvého z učeníkov

na ľavej strane (vzhľadom ku pozorovateľovi mozaiky). Učeníci sú znázornení v menších postavách ako ich učitelia, čím sa dodáva obrazu sv. Cyrila a Metoda veľkého dôrazu. Učitelia a ich žiaci sú zobrazení na jasnejšom pozadí ako je ostatná časť mozaiky, následkom čoho vzniká veľký kríž, členiaci hlavnú mozaiku na štyri polia. Polia, ktoré vznikajú medzi ramenami kríža, sú vyplnené štyrmi obrazmi zo života našich apoštolov. V ľavom hornom poli je obraz, ktorý predstavuje uvítanie sv. Cyrila a Metoda s relikviami sv. Klementa, prinesenými našimi apoštolmi, pápežom Hadriánom II. pri bránach Ríma. Pravé horné pole vypĺňuje obraz, ktorý znázorňuje schválenie slovienskeho prekladu Písma sv. a liturgických kníh v prítomnosti našich apoštolov rímskym pápežom Hadriánom II. v bazilike S. Maria Maggiore v Ríme. Dolu vľavo sú zobrazení učeníci našich apoštolov, ako prijímajú kňazskú vysviacku. Pravý dolný obraz predstavuje sv. Metoda, ako napomína slovienske kniežatá ku vernosti Rímu pri vyhlásení buly *Industriae Tuae*. Celý komplex hlavnej mozaiky sa jedinečne hodí do seminárskej kaplnky, v ktorej sa pripravujú na kňazstvo mladíci, čo majú pokračovať v diele sv. Cyrila a Metoda. Dr. Jozef Cincík vytvoril touto mozaikou nádherné dielo v slovenskom posvätnom umení.

Bočný oltár na pravej strane celebranta, obráteného tvárou k ľudu, je zasvätený Božskému Srdcu Krista Pána. Oltárna menza z bieleho mramoru stojí na dvoch stĺpoch, z ktorých každý je ozdobený dvoma silnými pruhmi z tmavého mramoru. Mozaika predstavuje Krista Pána s vyloženým srdcom v úlohe dobrého pastiera. Utieka sa k nemu ovečka z hrubého tŕnia a z pozadia prichádzajú k nemu ďalšie ovečky. Autor mozaiky, Dr. Jozef Cincík, chcel zvýrazniť Krista Pána ako záchrancu Slovákov roztratených po svete. Námet sa veľmi dobre hodí do Ústavu, ktorý Svätý Otec Pavol VI. označil za duchovné stredisko Slovákov.

Druhý bočný oltár je zasvätený Sedembolestnej Panne Márii, patrónke Slovenska. Oltárna menza je taká istá ako pri prvom bočnom oltári. Mozaikový obraz predstavuje Pannu Máriu, ako drží v náručí mŕtve telo svojho Syna. Pri nohách Madony sú nástroje umučenia Krista Pána a v tŕňovej korune slovenský znak, ktorý zvlášť vyzdvihuje myšlienku, že ide o Patrónku Slovenska.

Farebné predvedenie mozaikových obrazov je veľmi vkusné. Farby sú jemné a priliehavo zvolené pre všetky podrobnosti obrazov i pre ich celkové poňatie.

Dôležitým umeleckým prvkom v kaplnke Ústavu sv. Cyrila a Metoda sú ďalej farebné okná, vyhotovené tiež podľa ideových návrhov Dr. Jozefa Cincíka firmou Barillet v Paríži. Na oknách sú zobrazení títo svätci: sv. Kliment, pápež a mučeník, ktorého relikvie našiel sv. Cyril na Kryme a priniesol do Ríma; sv. Gorazd, žiak našich apoštolov slovenského pôvodu, ktorý bol určený za nástupcu sv. Metoda; sv. Bystrík, biskup a mučeník; sv. Andrej-Svorad; sv. Beňadik; tri postavy blahoslavených košických mučeníkov; svätý Tomáš Akvinský, patrón katolíckych škôl a zvlášť seminárov; sv. Ján Vianney, farár arský. Nad postavami svätcov sú ich symboly s nápismi ich mien. Pod obrazmi svätých sú znázornené symbolickým spôsobom sviatosti a zvlášť kňazské účinkovanie.

Vďaka a uznanie za hodnotné umelecké prvky, ktoré sme v tomto článku len stručne vypočítali, patria hlavne ideovému pôvodcovi mozaikových obrazov a farebných oblokov, Dr. Jozefovi Cincíkovi, ako aj iným umelcom, ktorí sa o jednotlivé časti umeleckej výzdoby zaslúžili. No nie menšie uznanie a vďaka patria aj dobrodincom a priaznivcom Ústavu sv. Cyrila a Metoda, ktorí svojím porozumením a svojou obetavosťou umožnili toto dielo utvoriť.

Kaplnka ešte čaká na umeleckú krížovú cestu a prípadne na ďalšiu výzdobu, ktorá bude závisieť hlavne od toho, či sa nájdu podporovatelia slovenského cirkevného umenia.

Celou svojou štruktúrou i svojou výzdobou sa kaplnka Ústavu sv. Cyrila a Metoda veľmi hodí na dôležité poslanie, pre ktoré je určená: aby bola duchovnou vyhňou, v ktorej sa budú formovať slovenskí mladíci za pokračovateľov vo veľkom diele našich apoštolov.

Msgr. Štefan Náhalka

BIBLIOGRAFIA SLOVENSKÝCH PUBLIKÁCIÍ Z PRÍLEŽITOSTI CYRILOMETODSKÉHO JUBILEJNÉHO ROKU 1963

Michal Lacko S. J.

Cyrilometodské jubileum 863-1963 vyvolalo taký veľký ohlas u Slovákov, ako nikdy doteraz. Svedectvom toho je písomná tvorba, ktorou sa oživil odkaz a dedičstvo cyrilometodské. Táto súhrnná bibliografia má tri časti: I. Písomná tvorba vydaná na Slovensku. — II. Písomná tvorba napísaná alebo vydaná Slovákmi v slobodnom svete. — III. Iná tvorba, hlavne umelecká.[1]

I. PÍSOMNÁ TVORBA VYDANÁ NA SLOVENSKU

1. *Apoštoli Slovienov.* Sborník štúdií s obrázkovou prílohou. K 1100. výročiu príchodu sv. Cyrila a Metoda na Veľkú Moravu. Vydal Spolok Svätého Vojtecha v Trnave nákladom Cirkevného nakladateľstva v Bratislave 1963, strán 156 + 16 obrázkových príloh (stredný formát). Na prebale farebná reprodukcia sv. Cyrila a Metoda od M. Benku (1949). Z tej istej maľby je zrobená skica vtisnutá na čelnej strane celoplátenej väzby.

Príspevky: Alexander Horák, Medzinárodný význam cyrilometodského diela, str. 5-15; Mikuláš Mišík, Politické a cirkevné postavenie Veľkej Moravy pred príchodom sv. Cyrila a Metoda 16-25. Nasleduje čierno-biela reprodukcia Benkovho obrazu: Slovanskí vierozvesti z r. 1937; Alojz Miškovič, Apoštoli Slovienov 27-119; Ján Pöšťényi, Cyrilometodská tradícia na Slovensku; Michal Krovina, Starosloviensky preklad sv. Písma 133-140; Karol Markovič, Byzantské prvky v cyrilometodskej úcte na Slovensku 141-145; Václav Ryneš, Cyrilometodská myšlienka v českom národe 146-148; Ján Švec Bilý, Pramene k cyrilometodskému obdobiu 149-154. V obrázkovej prílohe vzácnosťou sú: reprodukcie zo Spišského misála (XIV. stor.), reprodukcia obrazu sv. Cyrila a Metoda k Hollého živo-

1. Pri zostavovaní tejto bibliografie držal som sa týchto zásad: Ponajprv sú umiestené knižné jednotky vydané samostatne, potom nasledujú časopisy a potom menšie publikácie. Neboli vzaté do úvahy články vydané v novinách a v kalendároch.

topisu sv. Bratov uverejnená v almanachu Zora 1835 (je to prvý tlačený obraz sv. Bratov na Slovensku), reprodukcia sv. Cyrila a Metoda z diplomu členov prvotnej Matice Slovenskej (1863); reprodukcia zástavy, s ktorou pod vedením Andreja Radlinského putovali Slováci z Kúrov na Velehrad r. 1863, reprodukcia dvoch drevených sôch sv. C. M. z XIX. storočia. Pôvodne boli v kostole v Smrdákoch a teraz sú v Koválove; reprodukcia obrazu F. Urbana r. 1906; reprodukcia návrhu F. Štefunku na 20-korunovú mincu Slovenskej Republiky (v knihe však je udané: "návrh na medajlu"). Okrem toho je tu 6 strán reprodukcií českej tvorby (nevedno, prečo).

2. *Duchovný Pastier*. Mesačník katolíckeho duchovenstva. Roč. 38. (Bratislava 1963), č. 6-8 (jún-október), str. 74 (101-174). Venované pamiatke sv. Cyrila a Metoda. Na prvej strane je v čiernom zarámovaný obraz sv. Otca Jána XXIII. a na druhej strane krátky nekrológ: Otcovský veľkňaz.

Cyrilometodské príspevky: Biskup Ambróz Lazík, Krásne svetlá otčiny; Alojz Mišík, Metodovo arcibiskupstvo; Mikuláš Višňovský, Vzťah solúnskych Bratov k rímskemu prestolu; P. G. Hlbina, Vierozvesti (báseň); Cyrillus Dudáš, De spirituali ss. Cyrilli et Methodii hereditate; Jozef Uhrin, Analógia v cyrilometodskej teológii; Alojz Miškovič, Prvá naša spisovná reč; Alojz Martinec, Starozákonné motívy v Živote Konštantínovom a v Živote Metodovom; Jozef Ligoš, Osobnosť sv. Cyrila a Metoda v liturgii; Michal Krovina, Počiatky slovanskej liturgie v Chorvátsku; František A. Kišiday, Konštantínov Proglas a Metodova neznáma Homília (z kódexu Glagolita Clozianus). Obidva texty sú podané v slovenskom preklade po prvý raz. Július Kálmán, Úcta sv. Cyrila a Metoda v čs. výtvarnom umení (dodaných je 8 strán ilustrácií — technicky slabých. Z nich na 4 stranách sú diela slovenské a na 4 stranách diela české); Jozef Straka, Princíp ľudovosti v diele Cyrila a Metoda; Ján Dechet, Kňazi pri založení Matice v milenárnom roku 1863; Koloman Štefko, Ó krásne svetlá otčiny (myšlienky k príležitostnej cyrilometodskej kázni); Karol Horváth, Sv. Metod ako právnik; Ferdinand Javor, Staroslovienske písmo, glagolika a cyrilika (s reprodukciou písma); Ignác Gašparec, Cyrilometodská tradícia v slovenskej spisbe; Ján Ďurica, Životná púť solúnskych Bratov; Alojz Miškovič, Ži-

vot Metodov (preklad staroslov. Žitia s poznámkami); Michal Zajac, Literárna činnosť sv. Cyrila a Metoda; Július Gábriš, Cyrilometodský základ cirkevnej organizácie v Novom Meste nad Váhom (článok podáva celkom nový materiál: Keď sa r. 1959 zrútila časť múra upevňujúceho návršie prepozitúry, bolo objavené pohrebisko z 9. storočia); Július Kupča, Smrť, pohreb a pozostatky sv. Metoda (ako zaujímavosť podáva, že v niekdajšom kostole klarisiek v Bratislave sa nachádzala relikvia s nápisom: Častica z pravého prstu ukazováka sv. Metoda. Autor nemôže podať podrobnejšie zprávy o vierohodnosti).

3. *Veľká Morava a naša doba.* K 1100. výročiu príchodu Cyrila a Metoda. Vydala Osveta. Bratislava 1963, str. 254+32 strán obrázkových príloh.

"Ťažiskom publikácie sú pôvodné historické štúdie súčasných slovenských historikov, ktorí na základe prehodnotenia doterajších poznatkov marxistickou historickou vedou zoznamujú čitateľov so vznikom, podmienkami a vývojom veľkomoravskej a cyrilometodskej tradície v rôznych historických obdobiach" (Úvod, str. 8).

Kolektív autorov: J. Butvin, L. Holotík, M. Kropilák, A. Mráz, P. Ratkoš, K. Rosenbaum, J. Tibenský (ich príspevky však nie sú podané individuálne).

Obsah: Úvod str. 7-9; Veľká Morava a činnosť Konštantína a Metoda str. 12-56; Veľkomoravská a cyrilometodejská tradícia v živote slovenskej feudálnej národnosti str. 58-133; Veľkomoravská a cyrilometodejská tradícia u štúrovcov str. 136-159; K zmyslu cyrilometodejskej idey na Slovensku v druhej polovici 19. storočia str. 162-182; Veľkomoravská a cyrilometodejská tradícia po vzniku ČSR str. 184-198; Veľkomoravská tradícia a dnešok str. 200-212. Poznámky ku všetkým kapitolám sú na str. 215-222. V prílohách na str. 225-254 sú úryvky z cyrilometodskými námetmi z Nestora, Staroslov. Žiti C. M. Papánka, Šafárika, Hollého, Sládkoviča, Hviezdoslava, Kraska. Obrázková príloha technicky veľmi pekne vybavená prináša množstvo materiálu z najnovších vykopávok z veľkomoravskej doby a na konci niekoľko reprodukcií obrazov.

4. *Veľká Morava.* Tisícročná tradícia štátu a kultúry.

Vydala Československá Akadémia Vied. Praha 1963, strán 114 + 20 strán obrázkových príloh.

Táto publikácia českých vedcov vyšla okrem češtiny a slovenčiny ešte aj v nemčine a vo francúzsko-anglickom vydaní.

Príspevky: Jaroslav Böhm, Úvod str. 5-11; Václav Vaněček, Štát Moravanov — Veľkomoravská ríša str. 13-38; Jozef Poulík, Veľká Morava vo svetle najnovších archeologických objavov str. 39-77 (s ilustráciami); Bohuslav Havránek, Počiatky slovanského písma a písanej literatúry v dobe veľkomoravskej str. 79-98; Jozef Kolejka, Cyrilometodejská tradícia v druhej polovici 19. storočia str. 99-114.

5. *Konferencia o Veľkej Morave a Byzantskej misii.* Brno-Nitra 1-4 X. 1963. Referáty. Vydal Archeologický Ústav Slovenskej Akadémie Vied v Nitre. Nitra 1963, str. 140 (formát vysoký, ofsetom rozmnožené).

Príspevky: František Graus, Říše velkomoravská, její postavení v současné Evropě a vnitřní struktura, strana 5-74 (z čoho 45 strán poznámok); Ratkoš, Východné oblasti Veľkej Moravy a starí Maďari str. 103-116; Karel Horálek, Cyrilometodějská literatura a její spoločenský význam str. 117-122; Antonín Dostál, Jazykové problemy cyrilometodějského období str. 123-140.[2]

6. *Kapitoly z dejín Nitry.* Sborník k 1100. výročiu príchodu Cyrila a Metoda. Vydal Pedagogický inštitút v Nitre. Nitra 1963, str. 328 + 31 strán ilustrácií. V krátkosti možno povedať: v tomto sborníku, okrem podnadpisu, niet ničoho cyrilometodského, okrem pár letmých viet v článku o výtvarnej minulosti Nitry. Naopak, treba ľutovať, že do sborníka k cyrilometodského jubilea dostali sa články o smutne známom "Hornouhorskom vzdelávacom spolku FEMKA", o "Pokrokových maďarských literárnych tradíciách Nitry" a iné.

7. Ján Kopolovič, *Cyrilometodejské dedičstvo:* Pravoslávny kalendár na rok 1964. Vydala Pravoslávna Cirkev v Čes-

---

2. Doteraz nemáme zpráv o iných publikáciách na Slovensku. Možno že v Aktách Kongresu, čo bol roku 1963 v Salzburgu, budú nejaké príspevky slovenských vedcov. Tu tiež chceme spomenúť, že slovenskí biskupi spolu s českými vydali v lete r. 1963 príležitostný Pastiersky list, čítaný vo všetkých kostoloch.

koslovensku, v cirkevnom nakladatel'stve v Bratislave. Vytlačili východoslovenské tlačiarne v Prešove. Prešov 1964, str. 47-57. Autor Neslovák chce dokázať, že cyrilometodské dedičstvo je nekatolícke, ale pravoslávne. Zničenie gréckokatolíckej Cirkvi je vraj obnovením onoho "cyrilometodského dedičstva".

8. Ilija Kačur, *Cyrilometodská tradícia na východnom Slovensku:* Pravoslávny kalendár na rok 1964. (Vydanie viď pod č. 6.) Prešov 1964, str. 111-122. O východnom Slovensku je v článku celkom málo. Kresťanstvo byzantského obradu stotožňuje s pravoslávím. Autor Neslovák, bývalý gréckokatolícky kňaz, silne útočí na Úniu s Rímom.

9. *Pastiersky list slovenských katolíckych biskupov* (spolu aj s biskupmi českými) z príležitosti cyrilometodského jubilea. Čítal sa vo všetkých kostoloch v nedeľu 7. júla 1963.

10. Nakoľko v apríli 1964 bola otvorená v Nitre výstava o Veľkej Morave (prenesená sem z Brna a doplnená slovenskými vykopávkami), z tej príležitosti boli vydané sprievodné katalógy, pohľadnice a iné tlačivá.

11. Peter Ratkoš, *Pramene k dejinám Veľkej Moravy.* Vydala Slovenská Akadémia Vied. Bratislava 1963, str. 384, plus 20 ilustrácií. Dielo má tri časti: 1. Dokumenty týkajúce sa Slovanov v strednej Európe v období pred Veľkomoravskou ríšou. 2. Dokumenty týkajúce sa obdobia Veľkomoravskej ríše, a to: dokumenty latinské, staroslovenské, grécke, arabské. 3. Dokumenty týkajúce sa zániku Veľkomoravskej ríše.

II. PÍSOMNÁ TVORBA VYDANÁ V SLOBODNOM SVETE

1. Joseph Cincík, *Anglo-Saxon and Slovak-Avar Patterns of Cuthbert's Gospel.* A Study in Slovak art of the early Carolingian Era. (Series Cyrillomethodiana Vol. I.) Slovak Institute, Cleveland-Rome, 1958, str. 123+XV. str. obrázkových príloh plus 8 strán kresieb a máp.

2. Stephen Smržík S.J., *The Glagolitic or Roman-Slavonic Liturgy.* (Series Cyrillomethodiana Vol. II.) Slovak Institute, Cleveland-Rome, 1959, p. 120+8 strán ilustrácií.[3]

---

3. Tieto prvé dve čísla, hoci vyšli už pred rokom 1963, sme tu zaradili, lebo boli vydané práve z príležitosti cyrilometodského jubilea.

3. Michael Lacko, S. J. "The Cyrilo-Methodian Mission and Slovakia": *Slovak Studies* Vol. I (Rome, 1961), pp. 23-49.

4. Michael Lacko, S. J., "Prvá cesta sv. Cyrila a Metoda do Ríma": *Studi in onore di Ettore Lo Gatto e Giovanni Maver,* Roma 1962, pp. 375-380. — Anglický preklad tohože článku: Sts. Cyril and Methodius. Their first trip to Rome: *Slovakia XIII* (Middletown, 1963), pp. 58-63.

5. Michal Lacko S. J., *Sv. Cyril a Metod.* Vydalo Slovenské vydavateľstvo sv. Cyrila a Metoda. Rím 1963, str. 222+8 strán ilustrácií. (Kniha menšieho formátu.) Anglické vydanie tejže knihy: *Sts. Cyril and Methodius.* Slovak Editions "Sts. Cyril and Methodius". Rome 1963, str. 235+8 strán ilustrácií.

6. Martina Tybor, SS.C.M., *Sts. Cyril and Methodius,* The Glory of the Slavs. Illustrated by Joseph Cincík. Bruce Press. Milwaukee, Wis., 1963, pp. 149 (Historický román).

7. Martina Tybor, SS.C.M., *Sts. Cyril and Methodius,* Apostles to Great Moravia. Illustrated by Joseph Cincík. Ed. by Sisters of Sts. Cyril and Methodius, Danville, Pa., 1963, strán 40 (Životopis pre mládež).

8. *Zdravica sv. Cyrilovi a Metodovi.* Zbierka básní. Vydalo Slovenské vydavateľstvo sv. Cyrila a Metoda, Rím 1963, str. 73 (menšieho formátu). Prispeli: Dilong, Doránsky, Jurina, Mlynarovič, Strmeň, Šprinc, Valko, Zobor, Zvonický, Zvonár-Tieň, Žarnov, Žiar.

9. Rudolf Dilong, *Gorazd.* Dráma. Vydalo Slovenské vydavateľstvo sv. Cyrila a Metoda. Rím 1963, str. 59 (menšieho formátu).

10. *Sv. Cyril a Metod.* Vydali Slovenskí jezuiti, Galt, Ont., 1963, str. 112 (malého formátu). Obsahuje slovenský preklad staroslovenských Žití sv. Cyrila a Metoda. Okrem toho je tu uverejnený po slovensky a po anglicky krátky životopis sv. Bratov. Autor životopisu ako aj prekladu je V. Dančo S. J. Úvod k celej knižočke napísal Fridrich Osuský S. J.

11. Alojz Macek, *San Cirilo y Metodio.* Su obra entre los pueblos Eslavos. Buenos Aires 1963, str. 48 (menšieho formátu).

12. *K 1100-ročnému jubileu sv. Cyrila a Metoda — The 1100th Anniversary of the Arrival of Sts. Cyril and Methodius to Slovakia.* Published by The District Assembly of the Canadian Slovak League. Toronto, 1962, str. 7.

13. Stanislav Mečiar, *Živé dedičstvo cyrilometodejské*. Vydala Zahraničná Matica Slovenská. Buenos Aires 1963, str. 15.

14. Arvéd Grébert, *Slováci a Veľkomoravská ríša*. Príspevok k štúdiu etnického charakteru Veľkej Moravy. Vydal Slovenský Ústav v Clevelande. Cleveland, Ohio, 1963, str. 40.

15. I. K. Illyricus, *Svetaja Missa Slověnskim jezikom*. Na pamet 1100-letja blagověstvovanja Slověnov sv. Kyrilom i Metodom. Vydalo Slovenské vydavateľstvo, Rím 1963, str. 26. Obsahuje muziku pre glagolskú sv. omšu na česť sv. Cyrila a Metoda a v dodatku staroslovenský Otčenáš od N. Rimského-Korsakova.

16. *Roman-Slavonic Mass*. Old-Slavonic and English text of the Glagolitic liturgy in honor of Sts. Cyril and Methodius. Sts. Andrew's Abbey, Cleveland, Ohio, 1963, str. 15. Ale vždy dve strany sú číslované tým istým číslom, teda spolu 30 strán.

17. *Glagolská sv. omša*. Vydalo Slovenské vydavateľstvo sv. Cyrila a Metoda. Rím 1963, str. 12 (malého formátu). Obsahuje hlasné časti staroslovenskej sv. omše na česť sv. Cyrila a Metoda.

18. Ján Hollý, *Hlas Matky Tatry*. Výber z básní. Upravil Andrej Žarnov. Vydal Slovenský Ústav, Cleveland-Rím 1963, str. 40. V tejto zbierke je prebásnený do dnešnej slovenčiny úryvok z "Cyrilo-Methodiády" a zo "Svätopluka".

19. Jozef Dragoš-Alžbetínčan, *Deviatnik k úcte sv. Cyrila a Metoda*. Vydal Rev. František Fuga, Hamilton, Ont., 1963, str. 20 (malého formátu).

20. *Spevníček*. Zostavený pre školské dietky pod správou Sestier sv. Cyrila a Metoda. Tretie opravené a zväčšené vydanie. Danville, Pa., 1963, str. 166.

21. *Posviacka chrámu*. Vydalo Slovenské vydavateľstvo sv. Cyrila a Metoda, Rím 1963, str. 68 (malého farmátu). Obsahuje po slovensky a po anglicky obrady posviacky chrámu a príhodnú sv. omšu. Knižočka bola vydaná pre posviacku Slovenského Ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme.

22. *Krížová cesta*. Vydalo Slovenské vydavateľstvo sv. Cyrila a Metoda v Ríme 1963, str. 20 (malého farmátu). Knižočka slúžila počas slovenskej cyrilometodskej púte 11.–16. septembra 1963 v Ríme.

23. *Piesne*. Spevníček pre slovenských pútnikov. Vydalo

Slovenské vydavateľstvo sv. Cyrila a Metoda v Ríme 1963 (brožúrka). Obsahuje piesne, ktoré sa spievali počas slovenskej cyrilometodskej púte 11.–16. septembra 1963 v Ríme.

24. Jubilejné číslo časopisu *Most roč. X.* (Cleveland 1963), č. 1-4, strán 254. Redaktor: Mikuláš Šprinc.

Prispeli: Štefan Náhalka, O plný zmysel cyrilometodskej misie a jej 1100ročného jubilea, str. 1-21; Stanislav Mečiar, Cyrilometodská téma u Hollého a Hviezdoslava, str. 22-32; Imrich Kružliak, Písomné a výtvarné prejavy cyrilometodského kultu u Slovákov, str. 33-143; Ján Hollý, Posolstvo do Carihradu. Úryvok z Cyrilo-Methodiády". Upravil Andrej Žarnov, str. 144-153; Štefan Náhalka, Ústav sv. Cyrila a Metoda v Ríme, str. 155-161; Joseph Cincík, The true likeness of Sts. Cyril and Methodius. An iconographical and iconological study, str. 162-174; Michal Lacko S. J., Či sv. Cyril a Metod zapojili Slovákov na západ?, str. 175-182; Arturo Cronia, Slovanské mená v prastarom Cividalskom Evanjeliári. Preložil z taliančiny Milan Ďurica, str. 183-197; Joseph Cincík, A note on the official See and the Burial place of St. Methodius, str. 198-206. Autor tu predkladá mienku, že tým miestom je Debrev, dnes Debrő v Maďarsku. Michal Lacko S. J., Sv. Cyril a Metod a Slovensko, str. 207-229; Michal Lacko S. J., Hrob a pozostatky sv. Cyrila v Ríme, str. 230-235.

25. Jubilejné číslo časopisu *Slovakia,* ročník XIII. (Middletown, 1963), č. 36 na marec 1963. Redaktor: Filip A. Hrobák.

Prispeli: P. A. Hrobák, How Christianity came to the Slovaks, str. 1-8; Francis Lanák, The meaning of the Cyrilo-Methodian Jubilee, str. 9-12; P. A. Hrobák, Where did St. Methodius die?, str. 13-16; Joseph Cincík, The paintings in the Basilica of St. Clement, str. 17-24; Mary Piroch, American Slovaks and SS. Cyril and Methodius, str. 25-28; P. A. Hrobák, The language of Sts. Cyril and Methodius, str. 29-34; Joseph Škultéty, The Legacy of the Great Moravian State of our Ancestors: The Slovanic Church and Slovanic Literature. Stať z knihy "Nehaňte ľud môj" (1928), ktorá už bola vyšla po anglicky r. 1930 v "Sketches from Slovak History". Preložil O. D. Koreff, str. 35-57; M. Lacko, S.J., Sts. Cyril and Methodius: Their first trip to Rome, str. 58-63 (viď hore č. 4).

26. Jubilejné číslo časopisu *Ave Maria,* roč. XLVII., apríl

1963 (Cleveland 1963), str. 128. Redaktor: Rev. Andrej Pier, O.S.B.

Príspevky sú ľudového charakteru. Na počiatku je venovanie sv. Otcovi Jánovi XXIII. Príležitostnú báseň po latinsky napísal Karol Strmeň.

27. Jozef Kirschbaum, "Literatúra cyrilometodského obdobia a nároky Slovákov na toto kultúrne dedičstvo": *Literárny almanach Slováka v Amerike*. Middletown 1963, str. 12-19. Okrem tejto štúdie je tu jedna báseň a dva menšie články bezmenné.

28. John Kallok, The 1100 anniversary of the arrival of Cyril and Methodius among the Slovaks and Moravians: *Byzantine Catholic World,* VIII (Pittsburgh, 1963), Nr. 12, 24. marca 1963, str. 7, 13, 20.

29. José Cieker, El legado perenne de los Santos Cirilo y Metodio (863—1963): *Re-union VIII.* (Madrid 1963), str. 217-222.

30. Michael Lacko S. J., Wichtige Beiträge zur cyrillo-methodianischen Forschung. Zwei Werke von Mons. Franz Grivec: *Ostkirchliche Studien XII* (Würzburg 1963), str. 66-71. Slovenský text bol uverejnený v *Moste,* roč. X. (1963), str. 241-245.

31. Michael Lacko S. J., Undecimo centanario della missione dei SS. Cirillo e Metodio presso i popoli Slavi: *Oriente cristiano III* (Palermo 1963), str. 31-47.

32. Michael Lacko S. J., Il metodo missionario dei Santi Cirillo e Metodio: La liturgia slava. Štúdia sa nachádza v zborníku: *Cirillo e Metodio, i Santi Apostoli degli Slavi.* Conferenze tenute nel Pontificio Istituto Orientale nei giorni 9-11 maggio 1963 per commemorare l' undecimo centenario della missione dei SS. Fratelli nella Grande Moravia. Ed. Pontificio Istituto Orientale, Roma 1964, str. 51-70.

33. Michal Lacko S. J., Slovensko-macedonské styky v cyrilometodskom období: *Most* XI. (1964).

34. Catharine Beebe, Saints Cyril and Methodius, Patrons of the Slavic Nations. Sponsored by (Slovak) Vincentian Sisters of Charity. Saint Vincent Hill, Pittsburgh 37, Pa. Reprinted from *Treasure Chest,* Dayton, Ohio. Na obálke reprodukcia obrazu maliara Hanuľu, Sv. Cyril a Metod kážu Slová-

kom. — Originálny text vyšiel v *Treasure Chest* Vol. XIV, Nr. 3, Oct. 1958. V ňom nadpis znie: "Patrons of Bulgaria." Dielko je pre mládež vo forme obrázkových rozhovorov.

35. *Liturgia glagolitica,* quam celebravit A. Grutka, Romae in Basilica Vaticana 21 XI. 1963. — Štvorstranový leták pre Otcov II. Vatikánskeho Koncilu s krátkou historickou poznámkou o glagolskej liturgii a s latinským prekladom (Gorazda Zvonického) slovenských piesní, ktoré sa pri tej bohoslužbe spievali.

36. *Decora cyrilomethodian Pamphlet.* Vydal podnik Decora (majiteľ Vojtech Baláž), Detroit 1963. Podáva návrhy na mozaiky, sochy, okná, s cyrilometodským námetom.

37. Programy a Pamätnice z cyrilometodských osláv, alebo Slovenských dní počas cyrilometodského roku. Niektoré obsahujú aj historické články, ilustrácie a informácie o slovenských osadách, ktoré tie slávnosti usporiadali. Tu podávame iba tie významnejšie: Toronto, Ont. (dve: jedna pre banket a druhá pre folkloristický festival); Bridgeport, Conn.; Wilkes-Barre, Pa.; Whiting, Ind.; Welland, Ont. Zprávy o cyrilometodských slávnostiach prinášali slovensko-americké noviny a okrem toho o kanadských slávnostiach zvláštne číslo vydal časopis slovenských gréckokatolíkov *Mária* (júl-august 1963). V svetovom meradle o oslavách informovali *Hlasy z Ríma.*

38. Pripravuje sa: *Pamätnica jubilejného roku 863–1963,* hlavne čo sa týka založenia, vybudovania a posviacky Slov. Ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme. Pamätnicu vydá tenže Ústav v Ríme behom roku 1964.

39. Koloman Murgaš, *Vor 1100 Jahren kamen Konstantin* (Cyrill) und *Method zu unseren Ahnen.* Časopis SLOWAKEI, Jahrgang I, Nr. 1 München 1963), str. 19-30. Článok podáva iba priebeh slávnosti posviacky Slovenského Ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme v septembri 1963.

III. INÁ TVORBA, HLAVNE UMELECKÁ

1. Muzika. Sr. Eileen, SS.C.M. zložila pieseň: *Gratias agimus Tibi.*

J. Ďuriš zharmonizoval na slová K. Strmeňa: *Žalm cyrilometodský.*

Július Gašparík zložil novú sv. omšu na glagolský text.

Prvý raz bola predvedená na oslavách vo Whiting, Ind., a po druhý raz v Paríži (november 1963).

Mons. J. Bartolucci zharmonizoval pre štvorhlasný mužský zbor: "Oslavujme hviezdy jasné Cyrila a Metoda." Predviedol sixtínsky zbor 14. novembra 1963 v Sixtínskej kaplnke.

J. Ďuriš nanovo zharmonizoval niektoré časti glagolskej sv. omše a predviedol po prvý raz na oslavách v Bedford, O., 4. augusta 1963.

Sestra Paschal, SS.C.M. zložila "Missa SS. Cyrilli et Methodii". Uverejnená vo "Fialky" 1963, str. 14-16. Hudobné námety sú vzaté zo slovenských chrámových spevov.

2. Obrazy sv. Cyrila a Metoda vydali: Slovenské vydavateľstvo sv. Cyrila a Metoda v Ríme. Formát 23×29 cm.

Rev. František Fuga, Hamilton, Ont. Formát 19×25 cm. S námetmi ľudového umenia.

3. Pohľadnice: Slovenský Ústav v Ríme: štyri, a to a) Hrob sv. Cyrila v Ríme, b) Sv. Cyril a Metod s pápežom, fresko v bazilike sv. Klimenta v Ríme, c) Sv. Cyril a Metod s pápežom Ľvom XIII., fresko v bazilike sv. Klimenta v Ríme, d) Ikona sv. Cyrila a Metoda v ruskom katolíckom kostole v Ríme.

Slovenskí jezuiti v Kanade: jednu, a to reprodukciu obrazu J. Hanulu.

Slovenské dominikánky: jednu, a to ich kláštor s postavami sv. Cyrila a Metoda.

Rev. František Fuga: desať s rozličnými námetmi z ľudového umenia.

Rev. Imrich Füzy jednu: reprodukciu mozaiky v Hamiltone.

4. Obrázky: Pán Tibor Gašparík, Cleveland, Ohio, postaral sa o vydanie jedného obrázku v náklade 52,000 kusov, a to pre: Slovenský Ústav v Ríme, pre slovenské benediktínske opátstvo sv. Andreja Svorada v Clevelande, pre slovenské sestry vincentínky v Bedford, Ohio, a pre Slovincov v USA.

Slovenskí jezuiti vydali jeden obrázok (reprodukciu z obrazu J. Hanulu) v náklade 25,000 kusov.

Slovenský Ústav sv. Cyrila a Metoda v Ríme vydal okrem toho nálepky so slovenským, anglickým a latinským textom v náklade 50,000 kusov.

5. Medajle. Slovenskí intelektuáli v Ríme vydali pamätný dukát zlatý a strieborný podľa návrhu umelca Viliama Schiffera (Paríž). Námet tohto dukátu bol prevzatý na obálku Cyrilometodských Žití v Zagrebe (Juhoslávia) a na obálky pre jubilejné cyrilometodské známky, ktoré vydal Vatikán. Článok a reprodukciu medajle uverejnil "Osservatore Romano" 26. októbra 1963. V zmenšenom formáte a z jednoduchého kovu bola táto medajla úradným odznakom slovenskej cyrilometodskej púte v Ríme 11.-16. septembra 1963.

Slovenské dominikánky z Oxford, Mich., vydali príležitostnú medajlu z jednoduchého kovu ako odznak na slávnosti.

6. Sochy: Majster Viliam Schiffer (Paríž) vyhotovil návrh na súsošie sv. Cyrila a Metoda.

Firma Decora (V. Baláž), Detroit, Mich., vyhotovila veľké kamenné sochy a malé sošky z pálenej hliny.

7. Mozaiky: Podľa návrhov Dr. Jozefa Cincíka bola zhotovená veľká celostenová mozaika v kaplnke Slovenského Ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme, predstavujúca sv. Cyrila a Metoda, ich učeníkov a štyri výjavy z ich života. Okrem toho ten istý umelec dal návrh na dve iné mozaiky v tejže kaplnke (Božské Srdce Pána Ježiša a Sedembolestná patrónka Slovenska).

Firma Decora predviedla v Hamiltone, Ont., okolo vchodu do slovenského kostola mozaiku sv. Cyrila a Metoda (duchovným je Rev. I. Füzy).

8. Kostoly: Okrem spomenutej kaplnky sv. Cyrila a Metoda v Ríme bol počas r. 1963 posvätený nový farský kostol sv. Cyrila a Metoda v Deer Park (Slovak Manor), N. Y.

9. Filmy: Slovenskí saleziáni v Turíne pripravili dva farebné krátke filmy (nehybné): Život sv. Cyrila a Metoda a Zábery zo Slovenska.

Pán Tibor Gašparík pripravil bežiaci film dlhý 200 stôp.[4]

---

4. Budeme radi, ak nám oznámite prípadné nedostatky v tejto bibliografii, aby bola čím úplnejšia. Poznámky a dodatky pošlite na redakciu časopisu.

Ľudovít Bešeňovský:

MISERERE

1.

V mdlých kvetoch doby cítiť blen.
A koľkú sladkosť sľubovala!
Ty šťastnejší brat, povedz len,
zabil si krivdu? Pravda vstala?
Hľa, z tvojich očí ako sála
sklamania tichá výčitka,
že zem tvoja raz mala kráľa
a dnes tam krvi agitka
strhla storočí pečate
hrejivej kráse a noc ľahla
na otcov rodné úvrate,
— oráči mŕtvi, zem vyprahlá.

2.

Tak slnku nikto nespieval,
jak spievali mu naše ústa!
Šiel oráč, znojom polieval,
volával vtákov, dal im chrústa,
sila sa liala do klasov,
žnice ich brali v mäkké dlane,
srdce im mrelo nad krásou,
keď vlna zlata sadla na ne.
A tak sa pieseň rodila,
najkrajšia z piesní tejto zeme,
mať synka na nej povila,
dajúc jej zrodu večné semä.

3.

Po rokoch kráľov s berlami
zostúpil k brehom vlažnej noci.
Storočia tiekli nad nami
v bolestných formách cudzej moci,
nad zemou ston a nárek znel,
reč rodná v prachu pokorení,
radosti úsmev kamenel
na ústach toľkých pokolení.
Lež kto pošliapať môže prúd
večitej sily v jadre skrytý?

Jar zvoní, z kmeňa šibe prút
a ženie mocne za úsvity.

4.

Kým mocným padli král'ovstvá,
tu dužel krok a rástli krídla,
zbavení vlády tútorstva
stavali pevné, mocné sídla
pre pokolenia budúce.
Hoc' vôkol vládli temné sily,
útočiac mocne na srdce,
o nové formy sme sa bili
milujúc Boha horúce,
vo vlastnom jadre sme Ho skryli,
pokorne nesúc odkaz tých,
čo zhasli vo snoch bolestných.

5.

A vstal tu mocný v slove muž,
vladár, čo vravím, jeden z rodu,
hlasom storočí zvolal: už!
ratolesť' zdvihol pravdy, zrodu
a z polnočných tiem vykúzlil
najkrajší úsmev tejto zeme,
z oltára silu činov pil,
otváral ústa kliatbou nemé
plniac ich slovom života
vykúpeného z nocí žial'u.
A že je Božia dobrota,
viedol ku kráse ideálu.

6.

Raz prúd vôd smrti pohol sa,
pekelnou hudbou triasol hory,
z rumovísk básnik zdvihol sa
a šl'ahol slovom nad obzory.
vraviac: kto v tomto národe
je v sile ešte, nech negáni,
hoci na chlebe, na vode,
dedičstvo otcov nech si bráni,
lebo spln časov padol tu,
zmätok sa viaže do výkrikov,
tým povinní sme životu!
A sám stal v šíky bojovníkov.

ROZHĽAD

DVE UVOĽNENIA V SLOVENSKÝCH DEJINÁCH

Dr. Imrich Kružliak

Kdo ctí národ, všeho si rád všíma,
Co mu národ v paměť uvodí:
Ves, kde muž se velký narodí,
Hrob, jenž drahé kosti v sobě třímá.

Ján Kollár

Tieto verše Jána Kollára pojal Jozef Viktorín roku 1863 do vydania básnických spevov Jána Hollého, ktoré so životopisom básnika i so zprávou o jeho spisoch a pomníku vyšli na pamiatku "tisícročnej slávnosti blahonosného príchodu Cyrilla a Methoda do krajín slovenských, roku 1863. odbavenej". Pri tomto vydaní Hollého spisov v jubilejnom cyrilometodskom roku pred sto rokmi treba sa nám zastaviť z dvoch dôvodov: Za prvé, aby sme si pripomenuli, že za národnej neslobody v starom Uhorsku potomci Jána Hollého, keď oslavovali významné cyrilometodské milénium, spomínali i na básnika *Cyrilometodiády,* a to tým, že si po tretí raz vydali jeho spevy. A za druhé, aby sme ukázali, že za dnešných pomerov na Slovensku sa nenašiel ani jeden básnik*, ktorý by bol prepísal čo len časť Hollého *Cyrilometodiády* do modernej slovenčiny a ani jedna kultúrna inštitúcia, ktorá by bola roku 1963, pri príležitosti tisícstého výročia príchodu sv. Cyrila a Metoda k našim predkom, vydala toto veľké Hollého básnické dielo. Tak vyzerá v praxi koexistenčná politika na domácom kultúrnom fronte.

Aká to hanba pre domácich kultúrnych činiteľov, že ich tu pretrumfol skromný slovenský exil a že Slovenský ústav v Clevelande vydal aspoň úryvok z Hollého *Cyrilometodiády* a z iných Hollého spevov v básnickom prepise Andreja Žar-

* Vo vianočnom čísle bratislavskej Pravdy (24. decembra 1963, str. 5) uverejnil Ján Kostra 8. spev z Hollého Selaniek. To by potvrdzovalo chýry, že Konstra prepisuje niektoré spevy Jána Hollého do modernej slovenčiny. V jubilejnom roku 1963 nemohli sme sa však nikde dočítať, žeby Kostra bol pripravil alebo uverejnil aj prepis čo len časti veľkých Hollého eposov, menovite Cyrilometodiády a Svätopluka. A žiadalo sa, aby prepis týchto eposov vyšiel práve v jubilejnom cyrilometodskom roku. O Kostrovom prepise 8. spevu Hollého Selaniek treba však povedať, že je básnicky skvelý a rečove majstrovský.

nova, pod názvom *Hlas matky Tatry*. Okrem toho je cť'ou slovenského exilu, že bol duchovným inšpirátorom väčšiny akcií, ktoré zahraniční Slováci usporiadali na oslavu významného jubilea svojich dejín. A pre amerických a kanadských Slovákov a ich kultúrne a náboženské inštitúcie zostane navždy nehynúcou zásluhou, že hmotnou veľkodušnou obetavosťou pomohli uskutočniť tieto akcie.

Aj komunistickí kultúrnici vedia, že Strossmayerove slová "meno literárne má väčšiu cenu nežli všetko bohatstvo svetské" platia aj dnes. Vedia tiež, že náš národ ani dnes nevyhodil zo svojej pamäti meno Jána Hollého. A predsa museli tieto skutočnosti obísť, hoci im ich pripomínalo veľké jubileum našich národných dejín. To je jasný dôkaz, ako silný je ešte stalinizmus v našej vlasti, že aj dnes, v takzvanom koexistenčnom období, dovoľuje súčasným pokoleniam nazrieť do našej dávnovekosti len cez úzke okienko svojej koncepcie. Tomuto režimu a jeho kultúrnikom treba preto pripomenúť verše Jána Kollára, ktoré sú tak príznačné pre súčasnú slovenskú situáciu:

Kdo ctí národ, všeho si rád všíma,
Co mu národ v paměť uvodí;
Ves, kde muž se velký narodí,
Hrob, jenž drahé kosti v sebě třímа.

Roku 1854 postavili vďační rodáci pomník Jánovi Hollému na Dobrej Vode. Odclonili ho 11. mája. Hoci bol robotný deň, vyzerala táto slávnosť ako najväčší sviatok. Zišiel sa tu robotný ľud i inteligencia, aby spoločne vzdali poctu veľkému národnému pevcovi. Po Palárikovej reči o zásluhách spisovateľstva národného vôbec a Hollého vzhľadom na slovenský národ menovite, prítomní spievali pieseň, ktorú pre túto príležitosť zložil Ľudovít Štúr. Jej text znie:

V dobrovodskej stráni
vysoká mohyla,
nad kýmže sa nesieš (nad kýmže sa nesieš),
koho si pokryla?
"Leží v lone mojom
ten váš všetkých milý,
spevy jeho sladké (spevy jeho sladké),
všetkých nás pojili.
Tu tá jeho vážna
schýlila sa hlava,
tu leží pokrytá (tu leží pokrytá),

Slovákov oslava."
Neskrývaš mohyla
len ostatky jeho;
tie spevy sa nesú (tie spevy sa nesú)
i z hrobu nemého:
A s nimi zalieta
i to bystré oko,
tou našou rodinou (tou našou rodinou)
ďaleko, široko!

Domáci kultúrnici si, pravda, nepovšimli nielen veľkého diela Jána Hollého (alebo žeby to nesmeli?), ale ani slov, ktoré môžu čítať na jeho dobrovodskom pomníku. Na východnej strane pomníka stopy času dosiaľ nevymazali verše:

Hluk netěšil světa mä v samotách som Mlieča sedával,
Byl majetok mi celý: k národu láska, Bohu.
Prespěvoval veľké a žalostné som dni Slovákov,
Ospěvoval vábne jejich nivy, lúky, pole.
Odpočinok v Dobrej samotách mám zas vody chladný,
Rád z toho, len že ležím v národa lôně milom.

A na západnej strane pomníka prihovárajú sa aj súčasníkovi pamätné verše, podobné slovám termopilského bežca, akoby na výstrahu každej generácii nášho národa:

Údolím berieš kdo sä dobrovodským,
A z našich si strán, a synom Slovákov,
K vršku sem sä sblíž, tu ležím, pobudni
Chvíľku tu so mnou.

Dávne si děje predkov tu pripomni,
Zkázu jich hroznú, okolím sä vábnym
Obzri na vôkol, na mojej čo harfě
Zavznělo hlasnej.

No z komunistických kultúrnikov nepobudol toho roku asi nikto pri pomníku Jána Hollého a asi nikto z nich si neroztvoril stránky jeho veľkých spevov. Komunisti si síce na vedeckom poli pripomenuli kultúrny význam cyrilometodskej misie, ale nepozreli sa, čo o dávnych dejoch predkov zaznelo na harfe Jána Hollého.

Aký to rozdiel oproti časom pred sto rokmi! Vtedy tiež bolo u nás isté "uvoľnenie". Slovákom dovolili založiť Maticu Slovenskú a otvoriť tri gymnáziá. A mohli, i keď len v obmedzenej miere, verejne oslávit' milénium cyrilometod-

ského krstu svojho národa. V dnešnom "uvoľnení" cyrilometodský krst verejne oslávit' nesmeli, hoci cyrilometodské dielo znamená náš vstup do rodiny európskych kultúrnych národov. Nemohli tak spravit' preto, lebo domáci režim ešte stále neznesie pravdu, že sme sa do kultúrnych dejín Európy dostali cez krest'anstvo.

Za tento nevďak domáceho režimu k cyrilometodskému dielu i k dielu Jána Hollého pripomeňme našim pokoleniam aspoň slová, ktorými roku 1863 Jozef Viktorín vyprevádzal vydanie Hollého básnických spevov. Pripomeňme si ich s prosbou, aby i dnešní potomci hoc len v zahraničí brali do rúk Hollého spevy a čítali ich aspoň v stručnom výt'ahu a prepise Andreja Žarnova. Viktorín vtedy napísal: "Už pri prvom a viac ešte pri druhom vydaní básne Hollého podstatne dopomáhali k národnému upovedomeniu hlboko upadlých krajanov našich: nech vykonajú teda opakovane túto úlohu svoju aj v pokolení novom; bo hoci i trochu počína sa brieždit', rozodnenie úplné nad tým milým Slovenskom len vždy a vždy pozaostáva. A preto št'astlivú pút', l'úbe piesne slovenské, do príbytkov Slovákov tatranských! 'Národ, ktorý sa sám neopúšt'a, nebýva opustený': i prispievajte teda aj vy čarovnými zvukmi svojimi k tomu, aby matičky Všeslávie syn najzúboženejší, od celého temer sveta opustený, sám seba neopúšt'al, ale vo viere na lepšiu budúcnost' boril sa neohrožene s prekážkami národnej osvety svojej; až i jemu Hospodin, jakožto odmenu vytrvalosti 'na ceste života trnistej', dopraje blaženejších časov v nádejnom prístave slobody a slávy."

SLOVENSKÉ MÚZY V ANGLICKOM RÚCHU

František Vnuk

Len keď človek žije dlhšie v anglosaskom svete, uvedomuje si, že sa dnes o slovenskej literatúre vie na Západe menej, ako sa vedelo v Tablicových dňoch o anglickej literatúre u nás. Dosiaľ ešte ani jeden slovenský spisovateľ neprenikol do sveta, ba aj medzi slavistami len zriedka nájsť človeka, ktorý by mal hlbšiu znalosť Hviezdoslavovho, Kukučinovho, Urbanovho diela. Keďže obvyklou cestou k poznaniu literatúry sú literárne práce, budú musieť prísť najprv preklady a antológie a len potom prestaneme byť prázdnym miestom na mape literárneho sveta.

Jedným krokom v tomto smere je objemná (400stránková) a vkusne vypravená antológia českej a slovenskej literatúry obdobia 1890-1960. Má titul **"The Linden Tree"** a vydala ju Artia, Praha, v 1962. Pripravili ju štyri zodpovedné inštitúcie zvučných mien:

1. Ústav české literatúry;
2. Svaz československých spisovatelů;
3. Čs. literární a divadelní agence ('Dilia');
4. Sväz slovenských spisovateľov.

Slovenskej literatúre sa venuje osobitná sekcia obsahujúca asi štvrtinu knihy, t. j. nejakých 100 strán. O tomto úseku chcem napísať niekoľko vecných poznámok a kritických pripomienok.

Hneď na začiatku treba podotknúť, že prekladateľmi slovenských statí a autormi biograficko-literárnych úvodov k nim boli Česi, ktorí o duchu slovenskej literatúry a o jej reprezentantoch vedeli veľmi málo, zatiaľ čo o vkuse a záujme čitateľského publika, ktorému je antológia adresovaná, nevedeli nič. Dopadlo to potom tak, ako nepodarený pokus zalátať veľkú dieru malou záplatou.

Kto sa dostal do antológie?

Výber sa dial prísne podľa kádrových posudkov. Literárne schopnosti a umelecká hodnota diela boli druhoradé a čo sa týka najnovšieho obdobia (1945-60), zdá sa, že sa nebrali do úvahy vôbec. Slovenská časť antológie je rozdelená do troch časových úsekov:

I. 1890-1918 (str. 306-18). Tento úsek reprezentujú Timrava, Jégé, Tajovský, Jesenský a Krasko(o Jégé a Tajovskom sa podávajú iba životopisné údaje, ale nijaké ukážky z ich tvorby).

II. 1918-1945 (str. 319-48). Reprezentanti: Smrek, Jilemnický, F. Kráľ, Chrobák, Figuli, Ondrejov, Kostra. (Nijaké ukážky z Chrobákových prác.)

III. 1945-60 (str. 349-397). Representanti: Hečko, Plávka, Tatarka, Lazarová, Karvaš, Mináč, Horov, Mňačko, Žáry (Nijaké ukážky z tvorby K. Lazarovej).

Tisíc otázok by mohol človek položiť zostavovateľom výberu. Dostal by však odpoveď z triedneho a nie literárneho hľadiska a taká odpoveď by iba viac rozčertila. Prečo však Česi zahrnuli do antológie Čapka (autora eseje 'proč nejsem komunistou?') a Dyka (senátora najreakčnejšej politickej strany), ale Slováci vynechali Rázusa, Lukáča, Beniaka, Novomeského, Urbana, Hronského, Gašpara? Prečo Česi uvádzali aj mladých (Kundera, Lustig), zatiaľ čo zo slovenských autorov ani jeden nie je pod štyridsiatku? Primerný rok narodenia autora z I. obdobia je 1871, z druhého 1904, z tretieho **1914** (inými slovami priemerný súčasný slovenský spisovateľ je päťdesiatnik. Aké arbitrárne bolo delenie do 2. a 3. obdobia, vidno aj z toho, že Hečko a Plávka z 3. obdobia sú vekove **starší** než napríklad Kostra, Fuguli a Chrobák z 2. obdobia.

Kvalita prekladov

Preklady próz sú pomerne dobré i keď miestami trpia strnulosťou a prílišných pridržiavaním sa textovej predlohy (pri tom niektoré preklady, ako napríklad G. Theinerov preklad Mňačka, sú robené **z češtiny** a nie zo slovenského originálu). Preklady básnických ukážok zas vôbec nezachycujú stylistickú a umeleckú rozdielnosť jednotlivých autorov. Anglickému čitateľovi potom Plávka zneje ako Krasko, čo snáď polichotí prvému tajomníkovi Sväzu, ale je ťažkou krivdou Kraskovi. Zostavovatelia by boli urobili záslužnejší čin, keby boli v antológii použili už jestvujúce preklady, ktoré napríklad v Kraskovom prípade sú podarenejšími pokusmi, ako to čo sa tu ponúka ako nový preklad.

Prekladať poéziu zo slovenčiny do angličtiny je ozaj ťažká a ná-

ročná práca. Pravidelný prízvuk robí v slovenčine zo slov prirodzené trocheje a daktyly, rým je ľahko dosiahnuteľný časovaním a skloňovaním a pravidelné striedanie sa dlhých a krátkych slabík umožňuje vybudovať rytmickú plynulosť verša. Angličtina nemá ani jednu zo spomínaných výhod. To je pre prekladateľa vážna prekážka, ale je vážna výstraha: bez penez na muziku nelez. Zdá sa, že prekladateľka Edith Pargeter tam liezla tak po proletársky: s poloprázdnym vreckom.

Nepresnosti, protirečenia a nezrovnalosti

Človek má dojem, že pripravovatelia antológie si celý problém zľahčili podľa zásady: Slováci nevedia po anglicky, Angličania nevedia o slovenskej literatúre, čo by sme sa teda zbytočne namáhali. Lenže keď sa v takejto lahostajnosti zajde príliš ďaleko, výsledky sú prabiedne. Tak bolo tomu aj v tomto prípade. Úvodné texty (ktoré pripravovala Hedda Veselá-Stránska) majú oboznámiť čitateľa s osobným a literárnym profilom toho-ktorého autora. Obsahujú však miestami také nehorázne tvrdenia, že kritickému čitateľovi sa postavia vlasy dupkom na hlave, i keby nič nevedel o slovenskej literatúre. Je zrejmé, že tu so slovenskou literatúrou chcejú oboznamovať anglosaský svet ľudia, ktorí o nej vedia zatratene málo. Tak hriešne málo, že sú im neznáme dokonca i mená autorov-súčasníkov, ktorí majú predstavovať výkvet slovenskej socialistickej literatúry. Z Plávku sa stane Plavek (str. 350), z Mináča raz Minač (str. 378), inokedy Miňáč (str. 386), z Krna Kron (str. 350), z Ferka Fergo (str. 352), zo Štítnického Stinicky (str. 350), atď.

Kniha je plná protirečiacich si udajov: O Timravinom literárnom diele sa píše, že "pozostává úplne z poviedok" (consists entirely of short stories, str. 306); o pár riadkov neskoršie sa však uvádza, že z 8 zväzkov jej zobraných spisov posledné **dva** zväzky zahrňujú **dramatickú** tvorbu.

O Plávkovej knihe 'Obrátenie Pavla' sa píše, že je to "zbierka epizódiek zaoberajúcich sa hlavne povstaním". Na str. 402 sa však správne konštatuje, že kniha vyšla v 1941, teda **tri roky pred** povstaním a čo sa týka literárneho žánru, **nebola zhierkou epizódiek,** ale **románom** (čo sa týka kvality podpriemerným.)

Na str. 12 Mňačko sa narodil v **1921.** Kým sa čitateľ dostane na koniec knihy, Mňačko ostarne o dva roky. Podľa informácií na str. 386 sa totiž narodil v **1919.**

O Tatarkovi sa píše (str. 350), že jeho kniha 'Panna zázračnica' mohla byť publikovaná až "po oslobodení v 1945". Na str. 364 a 402 sa však správne píše, že **vyšla v 1944,** teda za vojny, alebo ako sa v antológii sústavne píše "during occupation". O knihe 'V úzkostiach hľadania' sa v antológii tvrdí, že je Tatarkovou prvou zbierkou básní (str. 364) a že vyšla v 1940. Kniha však vyšla v **1942** a je takou zbierkou básní ako tento článok. Tatarka **nikdy nijakú** zbierku básní nepublikoval a dúfajme, že ani sa o to nepokúsi.

Deformované tituly

Názvy kníh a ich preklady najlepšie dokazujú, ako málo mali Slováci do činenia s antológiou. Karvašova dráma sa uvádza pod titulom Antigona a **ti druzí** (str. 372), Žáryho kniha je predstavovaná s neslovenským titulom 'Dolu na **jihu'.** Iné názvy boli znetvorené prekladateľom, ktorý nerozoznal základnú číslovku od radovej a preložil titul

Plávkovej knihy 'Siedmi' ako 'The Seventh' (str. 361). Z Chrobákovho "Kamaráta Jaška" sa stal prekladateľskou zásluhou 'Súdruh Jašek' (**'Comrade Jašek'**, str. 330) a z Ďurka Langsfelda **'Ďurek** Langsfeld' (str. 399).

Nepravdy za nezmysly

Na str. 321 sa kategoricky tvrdí: "Počas fašistickej okúpacie (1939-45) neobjavilo sa nijaké významné dielo". No na druhej strane zo šiestych ukážok ilustrujúcich obdobie 1918-45, dve sa objavili počas "fašistickej okúpacie": Kostrova "Moja rodná" (1939) a Figuličkine "Tri gastanové kone" (1940). A keď sa čitateľ zahľadí na bibliografickú časť antológie (str. 399-403), tam s úžasom zistí, že v rokoch 1939-45 Horov publikoval **tri** diela, Figuli **jedno**, Kostra **päť**, Ondrejov **jedno**, Plávka **dve**, Smrek **jedno**, Tatarka **dve**, Žáry **tri**. To sú iba tí autori, ktorí prešli kádrovou previerkou a dostali sa do antológie. Obraz by bol ešte prekvapivejší, keby sa antológia zmienila o tvorbe tých anonymných spisovateľov, ktorí sú zahrnutí pod kolektívnym názvom "the enemies of the people" (str. 320).

Rovnako senzačná bola činnosť Jána Kostru za druhej svetovej vojny. Čujme: "Pre citlivého básnika bolo ťažko prežívať vojnové roky. Desila ho príšera hrôzy, nezmyseľné pustošenie, zlé časy a vlčie dni. Bol zodraný ('worn out') dusivou atmosférou vojny, ktorá mu vyrazila pero z ruky" (str. 345). Znamená to, že "dusivá atmosféra" mu pristala lepšie, než radostné budovanie socializmu, kult osobnosti a boj proti kultu. A nepravdivé sú aj ďalšie informácie, podľa ktorých "počas tejto vojnovej krízy prestal písať básne o intímnom svete a namiesto toho vlial do svojej poézie problémy života okolo seba." Fakt je, že počas "vojnovej krízy" Kostrove básne prekypovali optimizmom, spokojnosťou a bezstarostnosťou. Veď samé názvy to prezradzujú. "Všetko je dobre tak" (1942), "Ave Eva" (1943). Za to však po oslobodení ho zachvátili dumné chvíle, z ktorých sa vyspovedal v zbierke priliehavo nazvanej "Presila smútku" (1946).

Nedokonalá prekladateľská práca.

Na mnohých miestach v tejto antológii, ale hlavne v sprievodných textoch, sa viditeľne prejavujú nedostatky zapríčinené tým, že ten, kto prekladal zo slovenčiny do angličtiny, neovládal dokonale ani jednu reč. Najkrikľavejšie sa to ukazuje pri prekladaní fráz zo socialistického žargónu. V slovenčine má fráza aspoň zvuk, i keď dutý. Keď sa však preloží do angličtiny bez citu pre anglický idiom, vyznieva groteskne, často nezrozumiteľne. Kniha oplýva mnohými vetami, ktoré vôbec nemajú pre anlického spisovateľa zmysel. Len keby ich preložil od slova do slova do češtiny a odtiaľ do slovenčiny, vykľuje sa mu z nich nejaký stereotypný socrealistický zvrat. Príklad: "The reality which he himself survived and saw others survive was his main reward". (str. 331). V tom prípade si český prekladateľ preložil slovenské slovo 'prežiť' do češtiny ako "přežít", miesto "prožít" a odtiaľ mechanicky do angličtiny ako 'survive' miesto 'experience', čím úplne zmiatol zmysel vety.

Toto nie sú ani zďaleka všetky nedostatky, ktorými antológia oplýva. Keby sme k nim mali pripočítať omisie (ako len musí zostavovateľov mrzieť, že sa ani len slovkom nezmienili o Novomeskom!) v katalógu, by sa dalo pokračovať' per longum et latum. Zostavovate-

lia sa dopustili každej chyby, aká sa len pri práci tohto druhu môže vyskytnúť. Slovenská literatúra sa tu predstavuje svetu podoprená českými barlami; Česi ju vystrojili do sveta, obliekli do anglického rúcha, ale veľmi, veľmi neúhľadne. Dúfajme, že na budúce sa Slováci nespoľahnú na cudzích, ale vykonajú si túto dôležitú a potrebnú prácu sami. Pri tom nech sa vyvarujú chýb, na ktoré prítomná antológia bola taká bohatá!

K PROBLEMATIKE STREDOEURÓPSKEHO PRIESTORU

Už sám pojem Strednej Európy vo svojom historickom vývine predstavuje viacero veľmi rozlišných, ba i protichodných obsahov. Toto len nasvedčuje, že skutočnosť tohoto územného priestoru a jeho tak rozmanitých etnických jednotiek, kultúrnych a politických tradícií, sociálnych podmienok a kolektívnych ašpirácií predstavuje sa pozorovateľovi ako veľmi zložitý komplex problémov. Pred touto skutočnosťou možno zaujať zase rozličné postoje. Možno si skoncipovať mentálnu schému inšpirovanú či už teoretickými postulátmi alebo mocenskými záujmami daktorého strediska a usilovať sa potom vpasovať skutočnosť do rámcov tejto schémy. Príkladov na takýto postup máme celú hromadu tak v politických dejinách Strednej Európy ako aj historiografii. Možno však postupovať aj celkom iným spôsobom. Možno zaujať postoj objektívneho pozorovateľa, usilujúc sa eliminovať akýkoľvek apriorizmus, a dať sa poučiť historickej skutočnosti ako takej. Túto poslednú cestu volilo mníchovské "Collegium Carolinum", keď zorganizovalo v dňoch 21.—24. novembra 1963 v Regensburgu študijné stretnutie o problémoch Strednej Európy.

Išlo o vysoko kvalifikované pracovné spoločenstvo vybraných odborníkov v otázkach Strednej Európy, ktoré bolo hospitované mestom Regensburgom v rámci príprav na založenie novej univerzity, ktorá má byť duchovnou pokračovateľkou tradície nemeckej Karlovej univerzity v Prahe. Výber jednotlivých referátov jasne poukazuje na metódu tohto štúdia. Otvoril ho Prof. Dr. Egon LENDL z Viedne a Salzburgu teoretickým ohraničením základných pojmov v prednáške **"Stredná Európa ako geografický a historický problém s osobitným zreteľom na české kraje"**. Táto prednáška sa konala v auditóriu Nemecko-amerického inštitútu a zúčastnilo sa na nej i širšie pozvané publikum. Všetky ostatné prednášky boli rezervované užšiemu kruhu odborníkov a málo pozvaných hostí etnicky reprezentačného výberu a konali sa v historickom priestore zasedacej sály Starej radnice mesta Regensburgu. Známy český sociológ prof. Dr. Bohdan CHUDOBA z New Rochelle, N.Y., prednášal na tému **"České kraje v dejinách a v budúcnosti Strednej Európy"**. Veľmi vyrovnaným a objektívnym výkladom získal si všeobecné uznanie. Na tému **"Poľsko medzi Východom a Západom"** hovoril vo vyhranene osobnom poňatí p. Jozef MACKIEWICZ z Mníchova. Profesor frankfurtskej univerzity Dr. Paul KLUKE rozobral delikátnu tému **"Nemecko a jeho stredoeurópska politika"**. Na tému **"Slováci a Stredná Európa"** hovoril potom Prof. Dr. Milan St. ĎURICA z Padovy. Rozborom výsledkov najnovších historických, ale aj archeologických, filologických a umelecko-historických štúdií poukázal na neopodstatnenosť ešte tak rozšírenej tézy o neštátotvornosti Slovákov, aby potom stručným sprítomnením najcharakteristickejších momentov dejín slovenského národa identifikoval podstatné obsahy slovenskej etnickej individuality a jej duchovných i politických tradícií, z ktorých vyplý

vajú i slovenské národné a politické ašpirácie v stredoeurópskom spoločenstve národov. Maďarský žurnalista slovenského pôvodu Gyula von ZÁTHURECKÝ referoval o **"Maďarsku a Strednej Európe"**, kým na tému **"Chorváti a Stredná Európa"** hovoril chorvátsky publicista Dr. Stjepan BUČ. Profesor viedenskej univerzity Dr. Hugo HANTSCH analyzoval vzťahy medzi **"Rakúskom a Strednou Európou"**. Známy odborník v národnostných problémoch prof. Dr. Eugen LEMBERG z Frankfurtu referoval potom o **"Ideologickom postoji národov stredovýchodnej Európy voči komunizmu"**. Vo svojom veľmi prenikavom štúdiu tejto nanajvýš aktuálnej tématiky dopustil sa príbežnej chyby, že hovoriac o "Československu" analyzoval výlučne situáciu českého národa, nepripomenúc, že táto je v mnohom ohľade podstatne rozlišná od situácie na Slovensku. Podstatne historická tématika študijných dní bola veľmi vhodne ilustrovaná referátom prof. Dr. Bruna SCHIERa z Münsteru: **"Západná kultúrna orentácia stredovýchodnej Európy z hľadiska etnológie"**, doplneným premietaním svetelných obrazov dokumentárnej hodnoty. Na praktické pole aplikácie historických premís prešiel poslanec a min. -dir. Dr. h. c. Wenzel JAKSCH vo svojej prednáške **"Problémy súčasnej a budúcej politiky vzhľadom na Strednú Európu"**. Sériu referátov ukončil predseda týchto študijných dní Prof. Dr. Dr. h. c. Theodor MAYER hlbokou analýzou historických vzťahov **"Európy a Strednej Európy"**. Celkové hodnotenie týchto študijných dní a ich vedeckú syntézu vykonal v záverečnom prejave profesor mníchovskej univerzity Dr. Karl BOSL, ktorý spolu s prof. Dr. Mayerom mal na starosti organizáciu a vedecké riadenie tohto naozaj po každej stránke vydareného podujatia.

M. Ď.

ŽIADA SA SLOVENSKÉ CYRILOMETODSKÉ MÚZEUM

Tisícstoročné cyrilometodské jubileum, ktoré si tým lebo oným spôsobom pripomínali Slováci na celom svete, zanechalo svoj odraz aj v slovenskom tlačenom slove, obraze, soche, minci a fotografii. Okrem mnohých článkov, ktoré sa po celý minulý rok zjavovali takmer vo všetkých slovenských časopisoch v zahraničí, vyšli pri tejto príležitosti aj samostatné publikácie, ktoré sú dôkazom sústredeného záujmu slovenských básnikov a historikov o toto veľké a významné jubileum našich národných dejín. Bolo by veľmi želateľné, keby sa celý tento dokumentárny písomný i výtvarný materiál sústredil na jednom mieste, aby tak zostal svedectvom i pre budúce slovenské generácie, že pokolenia Slovákov roztratených po celom svete roku 1963 vzdali svojim národným patrónom a apoštolom sv. Cyrilovi a Metodovi hold, aký mohol vysloviť len kresťansky vďačný a kultúrne vyspelý národ.

Myslím tu na to, že pri Ústave sv. Cyrila a Metoda v Ríme, ktorý zostane navždy spiaty s cyrilometodským jubileom roku 1963, by sa malo zriadiť cyrilometodské múzeum, ktoré by opatrovalo všetky cyrilometodské prejavy Slovákov od založenia tohto ústavu, t. j. od jubilejného roku 1963. Sotva sa v zahraničí najde vhodnejšie miesto pre takéto malé slovenské cyrilometodské múzeum ako pri Ústave sv. Cyrila a Metoda v Ríme. Rím, kolíska kresťanstva, je nerozlučne spiaty s misiou sv. Cyrila a Metoda u našich dávnych predkov a tým aj

s našimi dejinami. Ak si uvedomíme, že sme povinní opatrovať a pre budúcnosť zachovať písomné a výtvarné umelecké prejavy zahraničných Slovákov, viažúce sa k cyrilometodskému kultu, tak musíme pochopiť i nutnosť takéhoto múzea. Rím je už tak poznačený slovenskou cyrilometodskou tradíciou, že zriadenie cyrilometodského múzea v Ríme bolo by len dovŕšením toho, čo sa tu na tomto poli už dosiaľ vykonalo.

Dr. Imrich Kružliak

KNIHY

PUBLIKÁCIE K CYRILOMETODSKÉMU VÝROČIU

Slováci v zahraničí spomínali na veľké cyrilometodské jubileum tisícstoročia svojho národného pokresťančenia nielen na veľkých nábožensko-kultúrnych slávnostiach v Ríme a na viacerých miestach v USA , v Kanade a iných krajinách, ale zaznačili toto jubileum aj básnickým slovom, vedeckým historickým zhodnotením a výtvarným umeleckým prejavom. Čo za súčasných pomerov mohol národ vo vlasti vykonať len v skromnej miere, spravili aj jeho menom Slováci v zahraničí. Všetky tieto prejavy cyrilometodského kultu u zahraničných Slovákov sú dôkazom ich nerozlučného spojenia so slovenskou národnou a nábožensko-kultúrnou tradíciou a súčasne aj výrazom ich mravnej a politickej uvedomelosti. Bude treba zhrnúť a zhodnotiť všetky tieto cyrilometodské akcie roku 1963, aby budúce slovenské generácie aj po sto rokoch videli, že ich otcovia neboli nemými svedkami významných míľnikov nášho života. Hold, ktorý zahraniční Slováci prejavili roku 1963 svojim národným vierozvestom a patrónom, zostane i pre budúcnosť dôkazom našej duchovnej stability a vernosti zásadám, z ktorých vyrástla nielen naša ale i európska kultúra a celá západná civilizácia. Odráža sa to aj z publikácií, ktoré vydali Slováci roku 1963, pri príležitosti tisícstého výročia príchodu sv. Cyrila a Metoda na Veľkú Moravu.

Ján Hollý: HLAS MATKY TATRY (Výber z diela v úprave Andreja Žarnova. Vydal Slovenský ústav Cleveland-Rím, 1963, na pamiatku 1100 ročného jubilea sv. Cyrila a Metoda. Redaktor: M. Šprinc. Obálku nakreslil Jozef Cincík. Str. 40.)

Žarnovov prepis úryvkov z veľkých eposov Hollého (Cyrilometodiada, Svätopluk a Sláv) ako i drobných spevov z jeho Selaniek a Žalospevov do modernej slovenčiny je zaiste najcennejším umeleckým príspevkom k tisícstoročnému cyrilometodskému jubileu. Žarnov tu, po vzore iných kultúrnych národov, priblížil našim generáciám, hoci len v úryvkoch, veľké dielo nášho prvého klasika. To, čo sa už roky žiadalo, a čo bolo vlastne našou kultúrnou povinnosťou, splnil teraz aspoň čiastočne slovenský básnik v zahraničnom exile. Snaha Slovenskej katolíckej akadémie z roku 1943 vydať dielo Jána Hollého zostala len snahou, ako mnoho iných už predtým. A Ambrušovu cennú modernú úpravu Hollého diela vo vydaní Spolku sv. Vojtecha zmietol z knižného trhu povojnový lomoz, nežičlivý a necitný ku kultúrnym pokladom národa.

Naša minulosť nie je ešte ani prebádaná ani zhodnotená po zá-

sluhe. To bol a je osud aj diela Jána Hollého. Od Viktorínovho vydania Hollého spisov z roku 1863 nenašlo toto dielo svojho vydavateľa. Je to naša hanba, ktorú si nutno priznať, aj keď vari máme čo uviesť na ospravedlnenie. Keď si uvedomíme, že Hollý je skutočne náš prvý klasik, opravdivý básnický velikán, rovný klasikom veľkých národov, musíme sa vskutku zamyslieť nad smutným osudom jeho diela. Aj toto je vec, ktorá dokazuje zrelosť a schopnosť národa. Často viac ako politické prejavy. Už Vlček o Hollom napísal: "na čom českí a maďarskí klasicisti robili všetci dovedna, to on dokonal sám jediný". V Hollého diele stal sa opravdivý slovenský zázrak. Reč, ktorú sotva z ľudového dialektu pozdvihli na literárny trón, urobil rečou básnickou, a čo viac, rečou tak bohatou, že bola schopná vyjadriť staré vykryštalizované básnické formy a výrazy. Hollého eposy, ódy a elégie sú dosiaľ básnicky neprekonané. Hollého prípad je naozaj unikum v literárnych dejinách. Ideu dávnovekého slovenského štátu obliekol do prekrásneho básnického rúcha a do vznešenej umeleckej formy. Bolo jeho nešťastím, že z európskej literárnej revolúcie, ktorá sa definitívne rozlúčila s klasickým smerom, sa ho netklo nič. Iba na sklonku života pochopil nový vývoj, ale vtedy jeho diela sa už čítali v klasických hexametroch. Ale i tak je Hollý naším prvým a najväčším klasikom. V jeho antických veršoch lúčila sa u nás latinská Európa a to krásnym plynným hexametrom. Žiaden národ nedal jej krajší rozlúčkový dar ako Slováci dielom Jána Hollého. Právom preto s údivom stáli nad ním Šafárik i Kollár a po ňom štúrovci, hoci títo sa prihlásili už k prízvučnej prozódii. A podmaňovalo ono i Čechov a Rusov. Pritom Hollý nie je básnik univerzálny, ale typicky slovenský. Jeho humanita má domáce korene a to v idei cyrilometodskej, ktorá mu bola duchovným základom slovenskej jednoty. Slováci dali cyrilometodstvu Hollého eposom prvého a dosiaľ jediného veľkého epika zo všetkých Slovanov, hoci všetci sa hlásia k cyrilometodskému dielu. Nie div, že po Hollého diele v roku cyrilometodského jubilea 1963 siahli moderní slovenskí básnici, v zahraničí Andrej Žarnov a vo vlasti Ján Kostra.

Žarnov hovorí, že ho "Hollého dielo fascinovalo od mladých rokov". Prepisom úryvkov z tohto diela do modernej slovenčiny dal tomuto úctyhodný výraz. Pritom, ako sám hovorí, "zachoval z básnickej dikcie, rytmu a rozmeru všetko, čo sa dalo". Priblížil nám tak veštca slovenských osudov a jeho dielo vyhrabal z prachu zabudnutia. Vidíme, aký to žiariaci kryštál našej poézie! Žarnovova námaha naozaj "nebola daromná". — Škoda len, že zostavovateľ neopatril knižku aj obsahom.

ZDRAVICA SV. CYRILOVI A METODOVI (Zbierka veršov slovenských básnikov v zahraničí, str. 73, zostavil Mikuláš Šprinc, vydalo Slovenské vydavateľstvo sv. Cyrila a Metoda v Ríme, 1963, ako prvý zväzok v sérii Lýra. Frontospic nakreslil J. Cincík, obálku navrhol Felix Litva.)

V zbierke je zastúpených dvanásť známych slovenských básnikov (Dilong, Doranský, Jurina, Mlynarovič, Strmeň, Šprinc, Valko, Zobor, Zvonár-Tieň, Zvonický, Žarnov, Žiar), roztrúsených po mnohých krajinách všetkých kontinentov. Ich verše, poznačené typickými vlastnosťami vari každej príležitostnej poézie, znamenajú v tomto prípade viac ako umelecký básnický prejav. Je to, ako už na záložke zbierky napísal Mikuláš Šprinc "zdravica vďaky, úcty, ale i bôľu rozpísaného na jedenástich storočiach slovenských dejín". A aby sme ďalej použili

slov Mikuláša Šprinca, sú to "zrnká žiarivé, akoby perly z korún apoštolov". Nesmieme byť príliš prísni v kritike umeleckej hodnoty týchto veršov, lebo to nebolo ani cieľom ani úmyslom ich autorov. Ale aj tak je to poézia hodnotná, významom a cenou slova a jeho básnickej formy prevyšujúca i tvorbu nejedného domáceho laureáta. Čo je však dôležitejšie: je to od čias Osvaldových prvý spoločný prejav cyrilometodskej úcty slovenských básnikov. Menovite v tomto ohľade treba vidieť mimoriadny význam "Zdravice sv. Cyrilovi a Metodovi". — Škoda, že obálka nebola vhodnejšie volená.

Rudolf Dilong. GORAZD (Dráma z čias cyrilometodských v troch dejstvách. Vydalo Slov. vyd. sv. Cyrila a Metoda v Ríme, 1963, str. 59).

Gorazdovskú tému slovenskí básnici dosiaľ obchádzali. Kým venovali dosť pozornosti Pribinovi, Svätoplukovi, Rastislavovi a prirodzene sv. Cyrilovi a Metodovi, Gorazd zostával len v úzadí ich záujmu. Bolo preto veľmi správne, že Dilong v roku významného cyrilometodského jubilea vyzdvihol práve postavu Gorazdovu, slovenského účastníka na svetovýznamnej cyrilometodskej misii a že na jeho osude rozviedol zápas starého a nového sveta. Cieľom autora nebolo tvoriť veľkú modernú drámu. Dramatickú formu použil preto, aby slovenské cyrilometodstvo dostal na scénu ochotníckych divadiel. Zaiste nemal tu iné ašpirácie. Prirodzene okrem tej, vzdať hold slovenskému svätcovi z čias cyrilometodských. Ukázal pritom pestrú panorámu vtedajšieho slovenského sveta a dal pozrieť do ťažkých počiatkov slovenského kresťanstva, ktorého princípy naznačil slovami: milovať sa, pomáhať si a odpúšťať si. Je to skromné dielko, ktoré poslúži potrebám slovenských ochotníkov.

Michal Lacko. SV. CYRIL A METOD (Životopis. Vydalo Slov. vyd. sv. Cyrila a Metoda v Ríme, 1963, v sérii Svetlá, str. 222.)

Michal Lacko S.J., je jedným z najlepších slovenských znalcov cyrilometodskej problematiky. Dokazujú to jeho štúdie, početné články a jeho životopis sv. bratov, ktorý predtým vychádzal na pokračovanie v mesačníku Hlasy z Ríma. V knižnom vydaní pod názvom "Sv. Cyril a Metod" je to jeden z najvýznamnejších príspevkov k cyrilometodskému jubileu. Lacko si bol vedomý, že jeho kniha má slúžiť šíreniu vedomosti o cyrilometodskom diele a že je určená širokej verejnosti. Preto jej dal viac-menej popularizačný charakter, čím sa prirodzene vyhol podrobným vedeckým otázkam. Oproti textu v Hlasoch z Ríma nachádzame tu prepracovanie a doplnky len na niektorých miestach.

Kniha okrem predslovu a úvodu obsahuje 24 kapitol, v ktorých autor na základe najnovších historických výskumov pútavým spôsobom podáva životopis sv. bratov Cyrila a Metoda, počnúc ich solunským rodiskom až po osudy cyrilometodských učeníkov a ich diela. Autor pritom s náležitou znalosťou problematiky zhodnotil osobnosť oboch apoštolov a ich zástoj v našich dejinách. Lacko písal svoju knihu pre slovenských čitateľov, preto i hlavný zreteľ položil na ich účinkovanie na pôde našich slovenských predkov na Veľkej Morave. Táto kniha napriek svojmu popularizačnému charakteru je cenným obohatením slovenskej cyrilometodskej literatúry vôbec. V knihe nachádzame tiež 27 čiernobielych reprodukcií a 10 mapiek, ktoré sú vhodným doplnkom a dobrou orientačnou pomôckou k textu. Na obálke je farebná reprodukcia ikony sv. Cyrila a Metoda z ruského katolíckeho kostola v Rí-

me a pred vnútorným titulným listom je vložka farebnej reprodukcie freska z 9. st. z baziliky sv. Klimenta v Ríme, s podobami sv. Cyrila a Metoda s pápežom.

STS. CYRIL AND METHODIUS. THE GLORY OF THE SLAVS. By Sister M. Martina Tybor, SS C.M. (Illustrated by Joseph G. Cincik, Catholic Life Publications, Bruce-Press, Milwaukee, 1963, p. 149).

SAINTS CYRIL AND METHODIUS. By Sister M. Martina Tybor, SS C.M. (Ilustrated by Joseph G. Cincik, Danville, Pa., 1963, p. 39).

Obe tieto knihy sestry M. Martiny Tybor z kláštora sv. Cyrila a Metoda v Danville, Pa., treba privítať ako vzácny príspevok do cudzojazyčnej cyrilometodskej literatúry. Prvá je všeobecne populárna knižka o sv. Cyrilovi a Metodovi, ktorá má cudziemu čitateľovi sprostredkovať obraz o živote a diele slovenských vierozvestov. Má prístupný, ľahký rozprávačský štýl a vyčerpáva všeobecné znalosti o misionárskom a kultúrnom diele našich apoštolov medzi Slovákmi a inými slovanskými národami. Okrem charakteristických ilustrácií J. Cincíka nachádzame tu aj prehľadnú mapku krajín, kde pôsobili sv. bratia. Úvod do knihy napísal harrisburgský biskup George L. Leech, ktorý význam sv. Cyrila a Metoda pre Slovákov porovnáva s významom sv. Patrika pre Írčanov a sv. Bonifáca pre Nemcov.

Druhá kniha sestry M. Martiny Tybor má slúžiť ako školská knižka pre žiakov na školách sestier sv. Cyrila a Metoda, ale zaiste aj na iných slovenských rehoľných školách v USA. Autorka tu ľahkým štýlom približuje školskej mládeži život a dielo sv. Cyrila a Metoda a zoznamuje ju s krajinami, v ktorých pôsobili. Aj túto knižku ilustroval J. Cincík. Sestra M. Martina Tybor týmito knihami potvrdila, akú cennú prácu koná jej rehoľa pri šírení cyrilometodského kultu v americkom prostredí.

SV. CYRIL A METOD (Životopis. Zostavili a vydali slovenskí jezuiti v Kanade. Galt, Ont., 1963, str. 112, malý vreckový formát).

Je to vlastne populárne spracovaný preklad slovienskeho životopisu sv. bratov. V úvode sa vysvetľuje význam cyrilometodskej misie a v anglicky písanom závere sa poukazuje na dôležitosť cyrilometodského jubilejného roku 1963. Knižka svojím malým rozsahom i formou iste nájde záujem u našich krajanov v Kanade.

Stanislav Mečiar. ŽIVÉ DEDIČSTVO CYRILOMETODSKÉ (Vydala Zahraničná Matica slov., Buenos Aires, 1963, str. 15).

Je to text prednášky, ktorú povedal Dr. Stanislav Mečiar 13. júla 1963 na oslave usporiadanej Zahraničnou Maticou slovenskou pri príležitosti 1100ročného cyrilometodského jubilea v Buenos Aires. Autor tu výstižne a presvedčivo rozobral a zhodnotil kultúrny a náboženský význam cyrilometodskej misie na pôde našich predkov. Zaujímavo poukázal i na ohlas cyrilometodskej idey v životnej borbe a literatúre slovenskej.

Alojz Macek. SAN CIRILO Y SAN METHODIO (Vydal Slovenský výbor pre cyrilometodské jubileum v Argentíne, Buenos Aires, 1963, str. 48).

Autor podáva stručný popis života a diela svätých bratov. Pritom si zvlášť všíma situáciu starých Slovienov-Slovákov v čase prijatia kresťanstva. V závere poukazuje na súčasnú situáciu na Slovensku. Úvod napísal R. Dilong.

UNDICESIMO CENTARIO DELLA MISSIONE DEI SS. CIRILLO E METODIO PRESSO I POPOLI SLAVI Vydala Associazione Cattolica Italiana per L'Oriente Christiano, Palermo, 1963, p. 26).

Na začiatku brožúry nachádzame taliansky preklad apoštolského listu pápeža Jána XXIII. "Magnifici eventus" k tisícstému výročiu príchodu sv. Cyrila a Metoda na Veľkú Moravu. Potom nasleduje štúdia M. Lacku S.J., o kristianizácii Slovanov a o rímskej orientácii solunských bratov. Brožúra je spestrená viacerými čierno-bielymi reprodukciami a hlaholskou abecedou.

I. K. Illyricus. SVETAJA MISSA SLOVĚNSKIM JEZIKOM (Vydalo Slov. vyd. sv. Cyrila a Metoda, Rím 1963, str. 26).

Táto príručka spevu s notami pre jednotlivé časti hlaholskej omše bola počas cyrilometodského roku cennou pomôckou pre účastníkov rímskeho obradu v slovienskej reči. Príručka obsahuje aj starosloviensky "Otče náš" v harmonizácii Rimski-Korsakova.

Imrich Kružliak

Slovenská literatúra v Giacomo Prampolini, STORIA UNIVERSALE DELLE LETTERATURE,Vol. VII., Terza edizione, Unione Tipografico-Editrice Torinese, 1961.

Slovenská literatúra vo veľkých európskych encyklopédiách je vždy ešte traktovaná spolu s literatúrou českou, hoci niet preto ani formálnych príčin (abecedný poriadok), ani vedeckých dôvodov. Staré, do svetových literatúr prepašované české tézy o československej literatúre už padli, no slovenská literatúra nedostáva ešte celkom osobitného miesta a niet zatiaľ jasno cudzím literárnym historikom ani v otázke literárnych médií, užívaných na Slovensku. V tomto ohľade nie je výnimkou ani Vatikánom nedávno vydaná Encyclopedia Cattolica, ani obsiahla Prampoliniho **Storia universale delle letterature** (Všeobecné dejiny literatúr), ktorá je predmetom týchto poznámok.

Prampoliniho **Dejiny** sú obsiahlym, ilustrovaným dielom literatúr všetkých národov. Slovenskej literatúre je venovaných nie celých 9 strán (376—385), ilustrovaných fotografiou Hviezdoslava, Fraňa Kráľa a Jána Kostru s obrázkom Levoče v českej časti. Autor state o slovenskej literatúre nie je uvedený, ale podľa obsahu možno súdiť, že vzorom mu mohli byť Vlčkove Dejiny literatúry slovenskej, a pre výber ilustrácií a súčasnú literatúru mu bol poradcom niektorý zo súčasných režimových literátov, alebo kultúrny attaché.

Českej literatúre je venovaných 41 strán a veľké množstvo fotografií autorov staršej i súčasnej doby, ako aj viac iných ilustrácií, čo by tiež nasvedčovalo, že autorom state o slovenskej literatúre bol buď Čech, alebo slavista odchovaný v Prahe. Viedla by k takému záveru aj poznámka o slovenskom jazyku, že ide o "ceco d'Ungheria" (český jazyk v Uhorsku) alebo, že "lo slovacco é una varietà della lingua principale (ceca)" — slovenčina je variantou hlavnej reči t.j. českej.

Prví spisovatelia, narodení na Slovensku, sa objavili podľa Prampo-

liniho **Dejín** až v 16. storočí a písali češtinou, viac alebo menej slovakizovanou, a latinčinou. **Cithara sanctorum** Tranovského je uvedená, ale **Cantus catholici** Szőllősiho, dôležitý aj pre svoj úvod a vyše 200 slovenských piesní, je vynechaný. Niet spomienky ani o literatúre z obdobia Trnavskej univerzity, ani Magin, Szentiványi, ale Matej Bel, Doležal, Tablic sú spomenutí. Zo školy Bernolákovej je spomenutý iba Ján Hollý, kým škola Štúrova vystupuje so všetkými svojimi členmi a ich dielami. Kollár vystupuje medzi českými básnikmi, ale s poznámkou, že ide o Slováka.

Matica Slovenská a Martin figurujú na čestnom mieste, niet však spomienky o Radlinskom, Palárikovi, Viktorínovi, Spolku sv. Vojtecha a kruhu spisovateľov okolo Osvalda a Tovarišstva. Po štúrovcoch prišiel iba Jonáš Záborský a Paulíny-Tóth, kým Vajanský a Hviezdoslav neopanovali slovenskú literárnu scénu, nasledovaní ženami spisovateľkami a Kukučínom, neskôr Kraskom, Jesenským a Rázusom.

Literatúra z obdobia medzi dvoma vojnami je predstavená pomerne objektívne a so všetkými významnejšími spisovateľmi, hoci by sa právom mohlo namietať, že kým "modernisti cattolici" sú reprezentovaní iba Hlbinom a Dilongom, surealizmus a "socialistický realizmus" je zastúpený všetkými, ktorých súčasný režim vynáša na povrch ako svojich predstaviteľov na literárnom poli.

O slovenskej literatúre v exile, hoci Hronský a Žarnov sú spomenutí v medzivojnovom období, a Žarnov ako separatista, niet zmienky ani v týchto dejinách.

Azda v snahe nahradiť to, o čo sme v tomto prehľade boli ukrátení, autor svoj pohľad na slovenskú literatúru končí týmito slovami: "Oggi, la letteratura slovacca é indubiamente allo stesso livello estetico della consorella, pur rimanendo fedele al culto dei valori lirici ed epici e all' instancabile interpretazione di quel mondo contadino que forma il nucleo della nazione stessa" čiže "dnes slovenská literatúra je bezpochyby na tej istej estetickej úrovni ako jej spolusestra literatúra česká, tým, že zostala verná kultu hodnôt lyrických a epických a neúnavnej interpretácii sedliackeho sveta, ktorý tvorí jadro (slovenského) národa."

Chýba v tomto prehľade iste mnoho. Literatúra cyrilometodská. Chýbajú mnohí predstavitelia humanizmu, baroka a renesancie a tí katolícki spisovatelia, ktorých sme spomenuli, aj všetci slovenskí spisovatelia v exile. Možno však obviňovať len vydavateľa alebo autora tohto prehľadu? Kým sa nepostaráme o seriózny a objektívny prehľad slovenskej literatúry v angličtine a iných svetových rečiach, zostávame za tieto nedostatky spoluzodpovední.

J. M. Kirschbaum

Mikuláš Šprinc. MLADOSŤ ORLA. Verše. Cleveland, Ohio, 1962. Str. 64, $2.00.

Cyrilometodský rok 1963 upútal našu pozornosť iným smerom: od poézie k histórii. A tak sme nestačili ani na zmienku o novej zbierke Mikuláša Šprinca "Mladosť orla", ktorá vyšla už roku 1962. Hoci oneskorene predsa treba sa nám vrátiť k tejto básnickej hostine ducha, ktorá obohatila slovenský literárny stôl v slobodnom svete. Ako už raz napísal kritik tejto Šprincovej básnickej knižky v novinách, "básnik zrelý vekom vyspieval tu myšlienku silou "mladosti orla".

Plodný exilový básnik Mikuláš Šprinc, ktorý sa toho roku dožíva

50-ky, dal už slovenskej literatúre cenné verše doma i v exile, a to jednak vlastné a jednak preklady. Jeho knihy básní i prózy znejú krásnym slovom i bohatou myšlienkou. Taký je Šprinc i ako kazateľ. Jeho kázeň na pohrebe Konštantína Čulena v New Yorku dojala prítomných silou, kotviacou v slove i v myšlienke. Žarnovov prejav nad Čulenovou rakvou i Šprincova smútočná kázeň patria k literárnym skvostom, aké treba uchovať i pre budúce pokolenia.

Nad novou zbierkou Mikuláša Šprinca treba sa nám zastaviť predovšetkým pre jej plný a zrelý myšlienkový výraz. Po stránke básnickej formy táto zbierka neprináša nič nového. Básnik tu prepožičal svoju fantáziu novému výrazu myšlienky. V bohatom priestore sveta a času akoby silou svetla chcel zjednotiť svet, akoby chcel menom úbohých vysloviť ich trýzeň a akoby svojím spevom hľadal a privolával kráľovstvo človeka na túto zem. Jeho verše znejú miestami ako žalmy na vítanie Pána, inde zas akoby v konároch stromov hľadal útulok za dňa i za noci. Poézia tohto druhu dáva človeku pokoj a útechu. Lebo nič krajšie nemôže vysloviť básnik ako volanie po bratstve ľudí a dvíhanie dôstojnosti človeka.

Okrem toho Šprincova zbierka "Mladosť orla" prináša aj mnoho krásnych básnických obrazov. Radosť mu je ako zrno, krv ako väzeň, čo čaká na posolstvá radostné, krajec chleba mu je pozdravom neba, vnútorný priestor napĺňuje štebotom lastovíc; jeho myšlienka a predstavivosť nepoznajú hraníc a v horizonte, akoby v božom lóne, hľadajú svoje jediné a konečné zakotvenie.

Aj touto zbierkou Šprinc ukázal, že patrí k moderným básnikom, ktorí si nehovejú vo formálnej stránke, ale svojou poéziou snažia sa podať myšlienkový svet svojho vnútra, komplikovaný mnohotvárnosťou problémov a otázok dotýkajúcich sa základov nášho života, našej existencie a slobody. Šprinc je básnikom tohto veku. Aj jeho vnútro je rozorvané starosťami atomovej budúcnosti. Ale k tomu je to básnik exulant, s iným srdcom a iným chápaním života a problémov ako domáci básnik na západe, ktorého vzdialená bolesť vzruší len vo chvíli smrteľného výkriku. Šprinc žije poznačený stigmou kalvárie svojej vlasti, ktorú nosí v srdci a na ktorú myslí pri každom verši. Jeho pokrok nie je v rebélii proti neláske, ale v hľadaní ľudského života, rodiaceho sa "v pokore závratnej, jak žiara obetná". Aj tam, kde sa zdá, že vystupuje ako glosarista obecných dianí, je to meditatívny lyrik, ktorý dvíha slovo, aby ním viedol človeka do pokoja. V tejto zbierke, ktorou spláca daň pravému humanizmu, ukázal Šprinc, že ľudská láska je trvalým prameňom, ktorý v každej dobe vie obrodiť ľudstvo a zachovať ľudskú podobu človeka. A to je veľký príspevok básnikov do našich radov i do tohto času.

ANTON PROKOP

Karol Strmeň. ČAKAJÚ NIVY JAR. Básne. Cleveland, O. 1963, str. 63. Vyšli ako 7. sv. Knižnice literárneho almanachu Slováka v Amerike, ktorú rediguje Dr. J. Paučo.

Už v polovici 30. rokov, keď sa Karol Strmeň stával známym ako študentský básnik, začali sme hovoriť, že tu predstupuje pred nás "poeta natus". A od tých čias to Strmeň potvrdil už niekoľko razy. Najnovším dôkazom je jeho posledná zbierka Čakajú nivy jar, ktorú autor venoval "básnikom a priateľom poézie". Básnikov je medzi Slovákmi v slobodnom svete pomerne ešte dosť, ale priaznivcov poézie

je primálo. A aj táto zbierka Strmeňova si zasluhuje, aby si ju prečítali a k srdcu privinuli nielen tí, čo narábajú perom ako básnici, ale aj širšia obec čitateľov.

Keď sa človek začíta do Strmeňových veršov v tejto zbierke, nevdojak mu prichodia na um verše domáceho básnika Milana Rúfusa "Ó, poézia! Pochválená/ buď, tvoje právo úžasné:/ že s čistým srdcom, na kolenách/ len možno vstúpiť do básne./ Tak je to aj u Strmeňa, akoby Rúfus i Strmeň rástli so svojou poéziou nielen z rovnakých koreňov, hoci tu cítiť generačný problém, ale najmä akoby do poézie vstupovali s rovnakou láskou, s oddanosťou celého vnútra. Obaja mi pripadajú často ako básnickí blíženci, hoci Rúfus ešte len dorastá a Strmeň je už zrelý básnik, ktorý už zo skúseností môže vysloviť pravdu, že "za umením ukazuje sa život".

Strmeň je vari najväčším modernizátorom poézie medzi slovenskými básnikmi v slobodnom svete. A súčasne aj najsvetovejší básnik, čo dokazujú najmä jeho preklady zo svetových básnikov, ktoré dosiaľ zostávajú väčšinou v rukopisoch. Až raz bude niekto slobodne hodnotiť tvorbu našich exilových básnikov, užasne nad jej rozsahom, lebo to, čo bolo publikované, je len nepatrné torzo z toho, čo je tu dávno pripravené. A to všetko patrí do slovenskej literatúry, aj keď domáci literárny historik túto skutočnosť dosiaľ zamlčuje, iste aj preto, že ju nepozná.

Zbierka Čakajú nivy jar je dôkazom, ako sa Strmeň pridŕža vývinu (i formou) modernej poézie. Sú to väčšinou krátke verše, ktorými básnik chcel často len nadhodiť myšlienku. Strmeň dotvára svoju poéziu nielen na základe osobného básnického dozrievania, ale aj pod vplyvom svetových básnikov. Je to kultivovaná poézia, ktorá žiada i kultivovaného čitateľa. Len málo básnikov vedelo u nás vzdať poézii tak presvedčivý hold ako Karol Strmeň v básni Poézii, kde sa vyznáva zo svojich básnických citov podobne ako Milan Rúfus. Strmeň to robí ešte konkrétnejšie, osobnejšie: "poézia! si pravý znak a čisté slovo/ kvetenstvo pravdy utajené v slohu/ a predsa ani srdce básnikovo/ neutíšiť. si plameň bez osohu/" . . .

Strmeň je jedným z tých našich básnikov, ktorí rozhodne a zásadne odmietajú funkčnosť poézie, najmä jej politické zneužitie, ako to po dlhé roky robil domáci komunistický básnik. Preňho je "ozajstný básnik pravdy aristokrat" a ten "nič nie je dlžen spodine". Strmeň neuznáva "dialektický kameň mudrcov", jeho spev je "pohľad presný ako kov", s ktorým básnik "ak treba, iba srdcom vyzbrojený/ postaví sa i storočiam"/. V žiadnej vede a v žiadnej potrebe nehľadá a nenachádza dôvod a príčinu svojich spevov. "Jedine v prírode mám učiteľku/ a Pindar je môj najvlastnejší brat"/. Tak to robili vždy veľkí básnici.

Zbierka Čakajú nivy jar je vpravde duchovnou pohodou pre každého, kto má rád poéziu. Autor tu vyslovil toľko životných právd, že dušu čitateľa robí bohatšou o nové veľké myšlienky, ktoré i básnik vyslovuje len vo sviatočnej chvíli. — Zbierka je rozdelená na tri časti: Čakajú nivy jar, Ucho ihly a Súkromné verše. V prvej nachádzame básne poetickej hĺbky a myšlienky. V druhej drobné básnické skice alebo lepšie obrázky a v tretej básnikovo vyznanie. Škoda, že knižke chýba obsah.

Nakoniec osobne toto: čím viac čítam Strmeňa, tým viac objavujem čaro a bohatstvo poézie.

IMRICH KRUŽLIAK

Imrich Kružliak. PÍSOMNÉ A VÝTVARNÉ PREJAVY CYRILOMETODSKÉHO KULTU U SLOVÁKOV: Most, X (1963), str. 33—143.

K tejto obsiahlej a dôkladnej práci, ktorá zaznamenáva aj tie najskromnejšie prejavy cyrilometodského kultu u Slovákov od najstarších čias až do polovice roku 1963. Je obdivuhodná trpezlivosť, akou Dr. Kružliak pozbieral údaje o cyrilometodskej úcte u Sovákov na celom svete. Tu chcem len kvôli úplnosti spomenúť niektoré údaje, ktoré sa vymkli z pozornosti autora, a ktoré je, myslím, dobre zaznamenať.

1. Na str. 106 autor píše: "Hoci na americkej pôde z pera žiadneho Slováka nevzniklo po roku 1947 väčšie písomné dielo, ktoré by pozoruhodným spôsobom obohacovalo cyrolometodskú literatúru . . . "

Tu si dovoľujem zaznamenať dielo: Cyril Potoček, Saints Cyril and Methodius Apostles of the Slavs. With Preface by Rt. Rev. Stanislaus F. Gmuca OSB, Abbot and Foreword by George Waskovich Ph. D., Publ. Kenedy and Sons, 12 Barclay Str., New York 1941, str. 172.

2. Na str. 89 autor vypočítava kostoly a kaplnky vystavené na Slovensku po prvej svetovej vojne a zasvätené sv. Cyrilovi a Metodovi. V tom zozname chýba kostol sv. Cyrila a Metoda v Krásnej nad Hornádom, okres Košice. Nakoľko je to moja rodná obec a nakoľko som bol prítomný na položení základného kameňa, môžem s istotou tvrdiť, že tento kostol jestvuje. Cez mnoho storočí stál v Krásnej farský kostol sv. Jakuba Apoštola. No keď došlo k stavbe nového kostola, vtedajší farár Michal Adam prišiel s myšlienkou zasvätiť nový kostol sv. Cyrilovi a Metodovi. Základný kameň bol položený roku 1933, kostol bol posvätený roku 1935 a vymaľovaný po druhej svetovej vojne. Pozdĺž jednej strany hlavnej lode sú namaľované štyri výjavy zo života sv. Cyrila a Metoda a na čelnej stene vedľa kalvárie stoja tiež sv. Cyril a Metod. Od roku 1935 tento kostol sa stal strediskom cyrilometodskej úcty v košickom kraji.

Tu treba tiež dodať gréckokatolícky kostol sv. Cyrila a Metoda v Stropkove, vystavaný OO. Redemptoristami v peknom byzantskom štýle po druhej svetovej vojne a posvätený roku 1949.

3. Na str. 108 — v Kanade treba dodať: Slovenský kostol sv. Cyrila a Metoda v New Westminster, B. C., vystavený roku 1960.

4. Na str. 106 — v Spojených Štátoch Amerických nie je výslovne spomenutý veľkolepý kostol pri materinskom dome Sestier sv. Cyrila a Metoda v Danville, Pa., ktorý je hotovou bazilikou, a vyniká svojimi farebnými oknami, na ktorých je zachytených veľa výjavov či už zo života našich sv. apoštolov, alebo zo života Slovákov na Slovensku a v Amerike.

Taktiež treba spomenúť kostol sv. Cyrila a Metoda v Deer Park, N. Y. Túto osadu založili Slováci roku 1930 pod menom Slovak Manor. Tu toho roku kúpili školu a upravili ju na dočasný kostol. Neskoršie vystavali druhý kostol, pred ktorý postavili súsošie sv. Cyrila a Metoda. Keďže osada prílevom nových obyvateľov neustále rástla a ani ten kostolík nestačil, bol postavený tretí kostol taktiež zasvätený sv. Cyrilovi a Metodovi a posvätený 7. júla 1963. Hoci dnes v tej osade Slováci tvoria už len maličkú menšinu, predsa Slováci osadu založili a dali jej meno sv. Cyrila a Metoda.

M. Lacko, S.J.

SVÄTÝ CYRIL A METOD. Zostavili a vydali slovenskí jezuiti. Galt, Ontario, Canada, 1963. Str. 112 malého formátu.

Knižočka obsahuje slovenský preklad Staroslovenských Žití sv. Cyrila a Metoda. Okrem toho je tu po slovensky a po anlicky krátky životopis sv. Cyrila a Metoda. Autorom tohoto životopisu ako aj prekladu je Rev. Vincent Dančo S.J. Úvod k celej knižočke napísal Rev. Fridrich Osuský.

Treba vyzdvihnúť zásluhu, že je to prvý raz, čo sa našemu ľudu dostávajú do rúk vo forme ľahko prístupnej tieto vzácne Žitia našich sv. Apoštolov, skvosty staroslovenskej literatúry. Autor a vydavateľ snažili sa podať staroslovenský text v preklade čím ľahšom a prístupnejšom, ale aj tak sa mi zdá, že bez vysvetľujúcich poznámok je to čítanie pre pospolitý ľud priťažké. Škoda, že k textu neboli dodané vysvetlivky. Príkladom v tom mohli byť vydania, ktoré v slovinskej reči pripravil Mons. Fraňo Grivec. Hoci teda v tejto knižočke neide o presnosť prekladu, predsa však niekde snaha o priblíženie textu bola na úkor vernosti k originálu. Napríklad dobre je vystihnutý originál v preklade ŽK hl. XV, kde Konštantín sa pýta, či Slovania majú písmo svojej reči, na zápornú odpoveď Konštantín doslovne povedal: "Kto môže na vodu reč písať? A ešte k tomu heretika si utržiť!" — V nami recenzovanej knižočke je to vyjadrené takto: Bez písma by som sa márne namáhal. Nemohol by som sa ani brániť, keby ma obvinili, že som bludár". Ale trochu ďalej, keď cisár Michal posiela Cyrila a Metoda, v liste Rastislavovi je povedané, že Boh "za našich čias učinil to, čo sa už od dávna nestávalo . . ." totiž, že bolo vynájdené nové písmo. V knižočke tá vec je podaná takto: "V tých časoch zjavil Boh písmená pre vašu reč . . . Toto bolo iba v dávnych časoch, a teraz sa to už nerobí." Zdá sa mi, že zvlášť posledné slová nie celkom vystihujú originál. Spomeniem ešte, že nezdá sa mi správnym preklad úvodnej liturgickej vety: "Pamjať i žitie blaženago učiteľa našgo . . ." Autor prekladá "Rozpomienka na život nášho blahoslaveného učiteľa . . " "Doslovný preklad je "Pamiatka a život . . ." Doteraz najlepšie to vyjadril Petar Djordjić, ktorý vydal r. 1963 srbský preklad Žití. On dodal dve slová, aby sa lepšie rozumelo: "14 februára (slávi sa) pamiatka a (číta sa) život nášho blahoslaveného učiteľa . . ."

Taká knižočka by sa bola žiadala už dávno na Slovensku. Vydavateľom sme za ňu povďační.

LADISLAV DŽUBÍK

P. Ratkoš, J. Lichner, B. Polla, T. Štefanovičová. BRATISLAVSKÝ HRAD. Vydalo slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry — Malá výtvarná knižnica, sv. 16, Bratislava 1960, str. 280, z čoho je 25 plánov a kresieb v texte, 26-105 celostranových hĺbkotlačových fotografií dnešného stavu hradu, a XVII strán repodukcií dokumentov a starých pohľadov na hrad.

Autori si takto rozdelili polia práce: P. Ratkoš, Dejiny bratislavského hradného pánstva a hradu; J. Lichner, Náčrt stavebných dejín bratislavského hradu; B. Polla a T. Štefanovičová, Archeologický výskum na hrade.

Najvzácnejšími a celkom novými prínosmi v tejto knihe je práve táto posledná kapitola o archeologickom výskume na hrade, a posledné

odstavce príspevku J. Lichnera, kde sa hovorí a rozoberá problém reštaurácie bratislavského hradu.

Ako je známe, bratislavský hrad vyhorel r. 1881. Odvtedy bol vystavený nepohodám, a tak sa rozpadával, že v posledných rokoch hradný priestor musel byť uzavretý, pre nebezpečenstvo zrútenia sa viacerých častí. Hlasy o rekonštrukciu a reštauráciu vyskytli sa viackrát v posledných desaťročiach. Konečne r. 1956 Sbor povereníkov schválil návrh na rekonštrukciu hradu, a vtedy sa začali prípravné práce, hlavne archeologický výskum celého okolia hradu. Autori tretieho príspevku hovoria: "Za najväčší prínos doterajšieho historicko-archeologického výskumu na bratislavskom hrade považujeme tie nálezy, ktoré sú jasným svedectvom tunajšieho života z čias Veľkomoravskej ríše. Ponajprv sú to zvyšky slovanského sídliska, pod južným krídlom hradného paláca, kde sa našiel slovanský keramický materiál: úlomky nádob, zdobených typickým slovanským ornamentom, viacnásobnou rytou vlnovkou. Okrem toho na terase východne od paláca, v priestore vtedajšieho detského ihriska bolo objavené slovanské pohrebisko, a základy dvoch malých stavieb. Jedna je kruhovitá o vnútornom rozpone 3,50 metrov, kým druhá je obdlžníková. Ich interpretácia nie je jednoduchá. O prvej stavbe sa predpokladá, že slúžila ako kostnica, kým o druhej nie je vylúčené, že ide o základy najstaršieho kostolíka na hrade, známeho pod menom Najsv. Spasiteľa."

J. Lichner na konci svojho príspevku podáva celý priebeh porád o spôsobe rekonštrukcie hradu a o jeho využití. Na hrade sa vskutku pracuje od r. 1960, a teraz jeho stavebná rekonštrukcia je hotová. Pokračujú vnútorné práce. Celostranové dobré fotografie dokumentujú stav hradu pred rekonštrukciou, a potom podávajú stav rekonštrukčných prác až do vydania tejto knižky, r. 1960. — Touto rekonštrukciou Bratislava zachránila svoju charakteristickú siluetu a pamätník svojich dejín.

M. Lacko SJ

Mons. John Kallok. THE 1100 ANNIVERSARY OF THE ARRIVAL OF CYRIL AND METHODIUS AMONG THE SLOVAKS AND MORAVIANS: Byzantine Catholic World, roč. VIII. (Pittsburgh 1963), Nr. 12, dňa 12. marca 1963, str. 7, 13, 20.

Mons. Ján Kallok, slovenský gréckokatolícky kňaz a bývalý hlavný redaktor týždenníka The Byzantine Cath. World, mal 16. marca 1963 v Stephen Foster Auditorium na univerzite v Pittsburghu prednášku, ktorá je tu uverejnená. Autor dobre pozná literatúru a hojne z nej čerpal pre svoju prednášku. V ocenení významu sv. Cyrila a Metoda predniesol originálnu ideu, že sv. bratia vlastne zachránili kresťanskú civilizáciu v Európe pred islamom. Keby islam, ktorý v IX. storočí už ovládol Španielsko a južné Taliansko, bol by sa dostal ku Slovanom skôr než kresťanstvo, bol by rozdelil Európu na dvoje, a kto vie, aký by bol býval jej osud.

Veľmi príjemne nás prekvapilo, keď už v titule autor verejne prizvukuje, že sv. Cyril a Metod prišli ku Slovákom. Tým dáva príklad aj mnohým mladším Slovákom, ktorí vyrástli na Slovensku, kým on sa už narodil v Amerike.

M. Lacko, S.J.

Daniel Faltin, O.F.M.Conv.: DE OBLIGATIONE IMPENDENDI FRUCTUS BENEFICII SUPERFLUOS PRO PAUPERIBUS AUT PIIS CAUSIS. Pontif. Universitates Lateranensis, Romae 1963, p. 136.

Doktorská práca P. Daniela Faltina o povinnosti rozdelenia chudobným alebo dobročinným dielam ovocie z nadbytku cirkevného majetku (benefícia) je novým príspevkom vo vede kanonického práva. Význam prítomnej práce nespočíva len v tom, že sa o takomto témate veľmi málo napísalo, a aj to málo nebolo písané čisto vedeckou metódou, ale predovšetkým v tom, že podobná téma a jej presné vypracovanie a konzekvencie majú ďalekosiahle dôsledky v praktickom živote. Can. 1473. Cirkevného Kódexu sa často neuplatňuje len preto, že mnohým nie je jasná nátura jeho povinnosti-obligácie. Je preto len prirodzené, že autor rozdeľuje dielo na dve základné časti: historickú a teoretickú. Historickú časť predchádzajú dve kapitoly o technických termínoch, ako napr. ovocie cirkevného benefícia, jeho rozdelenie, či už vo všeobecnosti, alebo vo svojich partikularitách. Druhú hlavu venuje autor všeobecným vedomostiam o povinnostiach obyčajnej a mimoriadnej administrácie a o práve na primerané živobytie. V tretej časti venuje zvláštnu pozornosť historickému vývoju a pojmu nadbytku v porovnaní s primeraným živobytím a vývoju rozličných teórií, ktoré hľadeli v dejinách cirkevného práva opodstatniť podobný pojem a jeho obligáciu. V štvrtej kapitole prof. Faltin rozoberá jednotlivé teórie a kriticky vyvádza svoje konklúzie, ktoré vyvrcholia v poslednej konklúzii, kde sa predovšetkým ukazuje zrelé ovocie vykonanej práce: povaha, čiže esencia povinnosti odovzdať nadbytok cirkevného benefícia chudobným alebo na dobročinné ciele je rázu právneho a zakladá sa nie na povinnosti lásky alebo náboženstva, ale na povinnosti prirodzenej spravodlivosti pozitívneho Božieho práva, potvrdenej a promulgovanej Cirkevným kódexom. Z takejto konklúzie vyplýva teda hneď aj praktický uzáver, ktorý spočíva v tom, že nedodržanie podobnej povinnosti môže byť stíhané cirkevnou autoritou; že osoba, ktorá nepodľahne cirkevnej výzve, môže byť kanonicky trestaná; že priestupky v tomto prípade podliehajú všeobecným mravným a kononickým predpisom vyplývajúcim zo 7. Božieho zákona (Nepokradneš) a zároveň podliehajú povinnosti vynáhrady.

Neni teda divné, keď podobnou tézou Dr. Faltin si získal všeobecné uznanie profesorov kanonického práva Lateránskej Univerzity a iste tiež prispela pozitívne kanonickej vede a mala svoj vplyv na rozhodnutie cirkevných vrchností v Ríme, keď menovali Dr. Faltina profesorom práva na Lateránskej Univerzite.

REV. ANDREJ BUGAN

Arvéd Grébert. SLOVÁCI A VEĽKOMORAVSKÁ RÍŠA (Príspevok k štúdiu etnického charakteru Veľkej Moravy). Vydal Slovenský Ústav v Clevelande, Middletown, Pa., 1963, str. 40.

Problém, ktorým sa tu zaoberá Dr. A. Grébert, je v poslednom čase v slovenskej literatúre veľmi živý. Ide o to, že v medzinárodných encyklopédiách alebo v kultúrnych dejinách obdobie Veľkomoravskej ríše sa obyčajne zaraďuje do dejín českých, čo je na veľkú újmu slovenským kultúrnym dejinám. A. Grébert vo svojej práci snaží sa dokázať, že obyvatelia Veľkej Moravy patrili k slovenskému etniku, a teda kultúrne dedičstvo Veľkej Moravy právom patrí Slovákom. Že západné

Slovensko bolo súčasťou jadra Veľkomoravskej ríše, o tom niet pochybnosti. Veď jediné tri miestne mená známe z obdobia Veľkej Moravy: Devín, Bratislava a Nitra, ležia na Slovensku; veď tá zem sa volá "slověnskaja zemlja", a obyvatelia "jazyk slověnsk" atď. A preto už na základe toho Slováci majú plné právo pokladať veľkomoravské dedičstvo za svoje. No Grébert ide ďalej: snaží sa dokázať, že aj obyvatelia okolo rieky Moravy a južne od Dunaja v Pannónii patrili k slovenskému etniku. Že nepatrili k vtedajšiemu českému kniežatstvu, to je tiež jasné, ba ako to dokazuje prof. E. Paulíny, tie kmene tvoria so západoslovenským obyvateľstvom jazykovú a etnickú jednotu. Autor na dôkaz jednoty Moravanov a Slověnov zozbieral množstvo dôkazového materiálu zo slovenskej a inej vedeckej literatúry. Ba môžeme povedať, že Grébert v tejto práci dokazuje svoje tézy viacej odvolávaním sa na iných autorov, než svojím vlastným výskumom. Vo všeobecnosti jeho práca z tejto stránky si zasluhuje pozornosti, lebo tu máme zhromaždenú celú literatúru o našej otázke.

Dovoľujem si však poznamenať, že hoci autorovým cieľom je dokázať, že obyvateľstvo Veľkej Moravy bolo slovenské, ich jazyk slovenský atď., predsa sám nie je dôsledný potom vo vyvodzovaní uzáverov: na str. 6 čítame, že Konštantín a Metod preložili písmo sv. do "slovanského jazyka", že "tento prvý slovanský literárny jazyk, jazyk slovanskej liturgie, stal sa základom slovanskej literatúry . . . "

Na str. 22 hovorí, že "Slováci do XV. storočia boli známi ako "Slověne" t. j. menom Slovanov"; na str. 23 "Rastislav . . . v Živote Metodovom sa volá "kniežaťom slovienskym". Zdá sa mi, že tu všade autor mohol užívať jednoducho výraz "slovenský", ako to vyplýva z jeho vývodov.

Tak isto chcem poznamenať, že sa mi vidí určitá nepresnosť, keď autor na str. 26 dôvodí, že "je nelogické hovoriť, že dedičmi tohto diela (dnes) sú Moravania a Slováci". Iná vec je diskutovať o etnickej prípadnosti Moravanov v IX. storočí a iná vec je dnes. Hoci až dodnes sa obyvateľstvo východnej Moravy volá Moravskými Slovákmi, a svoj kraj Moravským Slováckom, predsa, hoci nám je to nemilé, musíme priznať, že dnes to obyvateľstvo patrí do etnickej kultúrnej oblasti českej. A preto podľa mojej mienky, ak aj celkom správne si my Slováci nárokujeme právo na dedičstvo cyrilometodské a veľkomoravské, predsa si ho nemôžeme nárokovať výlučne iba my, ale majú na ňom účasť aj Moravania, a nakoľko sa tí dnes hlásia k českému etniku, tak teda aj Češi a potom skze Pannóniu aj Slovinci. Nakoľko však sa práve Slovákom, ktorí sú hlavní dedičia Veľkej Moravy, často toto právo popiera, alebo sa jednoducho zamlčuje, veľmi užitočnú prácu urobil A. Grébert, keď sa snažil objasniť práve túto stránku problému a ju prízvukovať.

M. Lacko, S.J.

ZAZNAMENÁVAME

THE SLAVONIC AND EAST EUROPEAN REVIEW, ktorú vydáva známa londýnska School of Slavonic Studies, uverejňuje vo svojom zväzku č. XII/96, 1962, na str. 282-284 obšírnu recenziu knihy Dr. Jozefa Kirschbauma: **Slovakia — Nation at the Crossroads of Central Europe.** Autorom recenzie je prof. W. V. Wallace z Durham University a podľa jeho úsudku "Dr. Kirschbaum si určil za cieľ urobiť známou pravdu o Slovensku a najmä o kritických rokoch 1939-45. Je to chvályhodný cieľ, ale náročný", píše Wallace. V recenzii potom prof. Wallace sa skôr zachytáva do toho, čo vydavateľ uverejnil na obálke alebo do tlačových chýb, ako by vyvracal základné tézy knihy, ktorá popudila mnohých slavistov tým, že vyvracia staré české tézy o Slovensku, ktoré boli zakorenené aj v odborných kruhoch. Recenzia končí: "In fact, Kirschbaum's book has some interest, but is far from the last word." Od Slavonic and East European Review je aj to dosť. Iste ani sám autor nemienil vo svojej knihe povedať posledné slovo o Slovensku.

Anglický štvrťročník STUDIES FOR A NEW CENTRAL EUROPE, ktorý vydáva The Mid-European Research Institute v Clevelande, priniesol v prvom svojom čísle štúdiu Dr. J. M. Kirschbauma na tému: **"Slovakia and the Plans for Integration of Central Europe".** Autor definuje postoj Slovákov k integračným snahám stredoeurópskych národov v minulosti i pre budúcnosť a pre cudzieho čitateľa poukazuje na celý rad cudzojazyčných i slovenských diel, ktoré sa týkajú tejto otázky.

V japonskom nakladateľstve "Don Bosco Sha" v Tokyu vyšla tohoto roku kniha "SHORAI NI SONAETE . . ." — po slovensky asi "Pred vstupom do života" —, ktorej autorom je slovenský misionár v Japonsku, dp. Prof. Jozef M. HERIBAN, S.D.B. Ide o veľmi vkusne upravenú knihu o 272 stranách, v ktorej autor preberá a systematicky spracúva základné problémy dievčenskej mládeže pred vstupom do života. Dp. prof. Heriban vyučuje biblické vedy na saleziánskom teologickom ústave v Tokyu a je pastoračne činný najmä medzi dievčenskou mládežou japonského veľmesta Tokya. Jeho kniha je výsledkom tejto pastoračnej činnosti a vyznačuje sa popri solídnej vedeckej pripravenosti predovšetkým svojou bezprostrednou aktuálnosťou a zrastenosťou s konkrétnym prostredím japonského sociálneho prostredia. Pre tieto svoje vlastnosti kniha slovenského autora bola japonskou kritikou veľmi pozitívne prijatá a vzbudila čulý záujem u širokého kruhu čitateliek. Aj z kultúrneho hľadiska načim zaznamenať toto dielo ako prvú literárnu prácu slovenského autora v japonskej reči. Mladému slovenskému spisovateľovi žičíme veľa úspechov do ďalšej literárnej činnosti.

s. b.

V knižnej sérii doktorských téz Pápežskej univerzity Lateránskej vyšla práca Prof. Dr. P. Daniela FALTINA, O.F.M. Conv., "DE OBLIGATIONE IMPENDENDI FRUCTUS BENEFICII SUPERFLUOS PRO PAUPERIBUS AUT PIIS CAUSIS (Romae 1963, 133 str.). Je to striktne vedecká dizertácia, v ktorej mladý slovenský odborník v

cirkevnom práve dôkladne rozoberá svoju teraz nanajvýš aktuálnu tému tak na základe historického vývoja pojmu nadbytočného výnosu, ako predovšetkým v súvislosti s platnými cirkevnými zákonmi ohľadom tohto predmetu, aby potom zviedol patričné právne a mravné záväznosti. Táto vzácna práca prof. Faltina vyšla aj ako samostatná edičná jednotka mimo uvedenej série a bola pojatá tiež do radu "SLOVAK STUDIES", ktorý vydáva Slovenský ústav v Ríme.

s. b.

Talianska Katolícka spoločnosť pre kresťanský Východ vydala ako osobitnú brožúru článok dp. Prof. Dr. P. Michala LACKU, S.J., "UNDICESIMO CENTENARIO DELLA MISSIONE DEI SS. CIRILLO E METODIO PRESSO I POPOLI SLAVI", pôvodne zverejnený v časopise "Oriente cristiano" (III, č. 2). Brožúra obsahuje popri článku aj taliansky preklad Apoštolského listu "Magnifici eventus" a niekoľko výstižných ilustrácií. Vytlačila ju Tlačiareň saleziánskej typografickej školy v Palerme.

s. b.

Známa francúzsko-anglická revue ETUDES SLAVES ET EST-EUROPÉENNES, vydávaná Montreálskou univerzitou, v ktorej za uplynulých 10 rokov sa objavilo niekoľko anglických a francúzskych štúdií o slovenskej kultúre, literatúre a jazyku, prináša v najnovšom zväzku (Vol. VIII., fasc. 1—2, 1963) obsiahlu francúzsku štúdiu z pera Dr. Jozefa KIRSCHBAUBA pod názvom "LA PLACE DU SLOVAQUE PARMI LES LANGUES SLAVES A LA LUMIERE DE RÉCENTES RECHERCHES LINGUISTIQUES" (Miesto slovenčiny medzi slovanskými jazykmi vo svetle súčasného jazykovedného výskumu).

Štúdia poukazuje na náhľady slovenských jazykovedcov od najstarších čias, rozoberá náhľady európskych slavistov a nakoniec tézy takzv. marxistických linguistov, dokazujúc, že slovenčina má od prvopočiatku svoje osobitné miesto medzi slovanskými jazykmi a že snahy po predstavení slovenčiny ako dialektu češtiny mali základ v politických ašpiráciách a nie v skutočnosti alebo v zásadách jazykovedy.

Autor opiera svoje vývody o najznámejšie jazykovedné diela v niekoľkých svetových rečiach a vyvracia doterajšie mylne náhľady nielen na slovenský jazyk, ale aj na funkciu češtiny na Slovensku, na kodifikáciu Bernolákovu a reformu Štúrovu, takže štúdia je dosiaľ najúplnejším pohľadom na slovenskú reč v cudzojazyčnej literatúre.

Z iniciatívy ÚSTREDIA SLOVENSKÝCH KATOLÍCKYCH INTELEKTUÁLOV v rámci osláv 1100-ročného jubilea príchodu sv. Cyrila a Metoda na Slovensko vyšla JUBILEJNÁ MINCA. Podľa návrhu prof. M. Ďuricu umelecké plastiky vyhotovil slovenský akademický sochár W. SCHIFFER z Paríža. Technické prevedenie práce bolo zverené Talianskej štátnej mincovni v Ríme. Jubilejné mince ÚSKI vyšli v týchto formátoch a kvalitách: séria 30mm v zlate 917/1000, séria 30mm v striebre 986/1000, séria 60mm v pozlátenom bronze a séria 30mm v čistom bronze, ktorej sa použilo pre vyhotovenie odznaku pre účastníkov cyrilometodských osláv v Ríme v septembri 1963. Okrem toho boli vyhotovené dva unikáty 60mm v čistom zlate, z ktorých jeden vo forme jubilejnej mince bol venovaný ako dar ÚSKI sv. Otcovi Pavlovi VI. a druhý, vyhotovený vo forme medajle so zlatou

reťazou, ostáva v majetku ÚSKI a bude udeľovaný každoročne ako zvýraznenie Uznania za zásluhy tej osobe, ktorá sa najvýraznejším spôsobom zaslúži o zachovanie a zveľadenie cyrilometodského dedičstva v slovenskom národe. Jubilejná minca ÚSKI vzbudila neobyčajný záujem a pozornosť nielen v slovenskom prostredí, ale aj na medzinárodnom poli. Sv. Otec Pavol VI. poďakoval sa za dar nielen ústne pri jeho prijatí, ale aj osobitným prípisom Štátneho Sekretariátu predsedovi ÚSKI. Riaditeľ Talianskej štátnej mincovne požiadal o dovolenie vystaviť slovenskú jubilejnú mincu na prvej Medzinárodnej výstave, ktorá sa konala v Ríme. Vatikánsky denník "Osservatore Romano" (č. 248 zo dňa 26. októbra 1963). Talianske Ministerstvo financií pojalo niekoľko exemplárov mince do svojej stálej výstavy. Na filatelistickej obálke k emisii cyrilometodských známok Vatikánskej pošty boli plastickou tlačou reprodukované všetky podstatné prvky jubilejnej mince ÚSKI: reliéfy sv. Cyrila a Metoda s kontúrami nitrianskej katedrály, baziliky sv. Petra a Slovenského ústavu v Ríme, ako aj nápis v slovenskej reči a výsostný znak slovenského národa.

s. b.

K cyrilometodskému jubileu vydalo nakladateľstvo "Filmine Don Bosco" v Turíne sériu 40 svetelných obrazov vo Ferraniacolor, ktoré znázorňujú život a dielo sv. Cyrila a Metoda. Obrazy sú dielom talianskeho umelca Elia TONELLIHO, texty a réžia od slovenského odborníka v didaktike audiovizívnych prostriedkov dp. prof. Andreja PAULÍNYHO, S.D.B. Slovenský sprievodný text vyšiel nákladom Slovenského vydavateľstva sv. Cyrila a Metoda v Ríme ("NAŠI VIEROZVESTCI SV. CYRIL A METOD". Rím 1963, 23 str.).

s. b.

Novembrové číslo mesačníka ARENA, vychádzajúceho v P.E.N. Centru v Londýne, je venované Slovákom a slovenskej literatúre, čo možno len so zadosťučinením zaznamenať. Okrem pohľadu na slovenskú literatúru v exile z pera známeho exilného kultúrneho pracovníka Františka Vnuka, ARENA prináša celý rad prekladov zo slovenskej literatúry buď v anglickom alebo francúzskom jazyku. Z básnikov sú zastúpení Rudolf Dilong, Andrej Žarnov, Karol Strmeň, Mikuláš Šprinc, Marian Žiar, Dominik Valko a z prozaikov Draga Divínska, Felix Mikula, Jozef Cíger Hronský a Jozef Paučo. Väčšina prekladov pochádza od známeho slovensko-amerického prekladateľa J. Vajdu. Fracúzske preklady sú od pi. Mikušovej, R. Grébertovej a Janky Kirschbaumovej. Dr. A. Grébert prispel cennou francúzskou štúdiou o Martinovi Kukučínovi.

Vzácnu sériu farebných fotografií z najtypickejších miest a krajov Slovenska vydalo saleziánske nakladateľstvo "Filmine Don Bosco" v Turíne. Filmový pás vo Ferraniacolor obsahuje 70 krásnych diapozitívov, vybratých z niekoľko sto záberov, ktoré podľa inštrukcií redakcie uskutočnil pri svojom zájazde na Slovensko v mesiacoch máji a júni 1962 taliansky fotoreportér Alberto TESSORE. Filmový pás má nádpis "SLOVENSKO MOJE, OTČINA MOJA..." a vyšiel v réžii dp. prof. Andreja PAULÍNYHO, S.D.B., ktorý spracoval aj patričné texty. Tieto v slovenskej reči vyšli v brožúrke "Slovensko moje, otčina moja" u Slovenského nakladateľstva sv. Cyrila a Metoda v Ríme.

s. b.

Ústredie slovenských katolíckych intelektuálov uskutočnilo v dňoch 27. decembra 1963 — 2. januára 1964 prvé európske stretnutie slovenských študentov. Stretnutie sa konalo v Bad Kissingen v Nemecku a zúčastnili sa na ňom zástupcovia mladej slovenskej akademickej generácie v exile z Nemecka, Belgicka, Francúzska, Španielska, Rakúska a Talianska, ba i naša Kanada bola reprezentovaná. Prednášali: prof. Dr. Milan St. ĎURICA na tému "Slováci ako plnoprávny a paritný člen európskej vospolnosti národov", prof. Dr. Ferdinand ĎURČANSKÝ na tému "Politické dejiny Slovákov od francúzskej revolúcie podnes", Dr. Štefan GLEJDURA na tému "Slováci v európskom spoločenstve národov a prof. Dr. Anton HLINKA na tému "Kresťanstvo a politika". O každej téme rozvinula sa živá debata, ktorá viedla k plodnej výmene náhľadov. Náboženskej tématike bolo venovaných niekoľko diskusií. Ranné meditácie z Evanjelia predkladal duchovný poradca študentskej sekcie ÚSKI, dp. Andrej BUGAN.

s. b.

PAMIATKE MSGR. FRAŇA GRIVCA (1878-1963)

V jubilejnom čísle Mostu (roč. X, 1963, str. 241-245) uverejnili sme krátku životopisnú črtu s podobným rozborom jeho dvoch veľkých diel: Pramene k cyrilometodským dejinám, "Fontes" a nemecký životopis "Konstantin und Method, Lehrer der Slaven". Tam sme dodali, že sú to bezpochyby najvýznamnejšie publikácie z príležitosti cyrilometodského jubilejného roku 1963 a vyvrcholením Grivcovej vedeckej činnosti na poli cyrilometodskom. Hoci už bol z 85. roku svojho života, bol ešte povolaný na medzinárodný kongres do Salzburgu 12.-16. júla 1963, kde mal mať prednášku "Cyrillus et Methodius apostoli oecumenicae unitatis". Okrem toho bol členom čestného predsedníctva kongresu. Svoju prednášku dôkladne si pripravil, ale ju už osobne nepredniesol, lebo krátko pred započatím kongresu, dňa 26. júna 1963 zomrel.

K tomu, čo sme povedali v predošlom čísle Mostu, chceme dodať ešte niekoľko riadkov. Roku 1963, ešte pred smrťou, vyšla jeho posledná kniha v slovinskom jazyku "Sv. Ciril in Metod, slovanska blagovestnika", Celje 1963. Základom tejto knihy je vyššie spomenuté dielo v nemčine, ale prepracované a doplnené, takže nie je prekladom, ale originálnym dielom. Ako nemecká kniha, tak aj táto podáva syntézu jeho výskumov na poli cyrilometodskom.

V tom istom cyrilometodskom roku dostalo sa mu ešte vysokého uznania, lebo na jar 1963 pápež Ján XXIII. ho povýšil na hodnosť apoštolského protonotára.

Život zasvätený cyrilometodskému výskumu a cyrilometodskej idei zjednotenia Slovanov: takto by sme mohli charakterizovať osobnosť Msgr. Fraňa Grivca. V tejto práci strávil 60 rokov, lebo roku 1903 vyšla jeho prvá práca z toho odboru: "Ideja ciril-metodijska" (Museum, 1903, str. 2-14) a táto práca priniesla hojné ovocie, ktoré obohatilo poznanie osobnosti a diela sv. slovanských apoštolov.

Dozvedáme sa, že "Staroslavenski Institut" v Zágrebe pripravuje zvláštne číslo svojho časopisu "Slovo", venované pamiatke Msgr. Fraňa Grivca, kde bude uverejnená bibliografia jeho vedeckej činnosti. Auto tejto poznámky dostal roku 1962 od Msgr. Grivca list, v ktorom navrhoval, aby Slováci vydali po slovensky jeho knihu "Slovenski knez Koceľ", nakoľko v tej knihe, ktorá vyšla po prvý raz v Ľubľani roku 1938, jasne hovorí, že Koceľ bol národnosti slovenskej, a preto patrí aj Slovákom, aj Slovincom. — Večnaja pamjať. M. LACKO S. J.

Slováci — učenci v americkom zozname vedcov. Koncom roku 1963 z popudu a s podporou American Council of Learned Societies vyšiel po dlhoročných prípravách prvý bibliografický zväzok **Directory of American Scholars.** Tento zväzok je venovaný bádateľom a odborníkom v histórii a jej pomocných vedách v USA a v Kanade.

Dielo bolo zostavené podľa vysokých a prísnych kritérií. Vedeckí pracovníci, ktorých bibliografické údaje sú v ňom uverejnené, museli splniť isté podmienky v doterajšej svojej činnosti. Museli podať výkony vedeckej práce v knižnej alebo časopiseckej forme; museli sa osvedčiť ako odborníci prijatí odbornou kritikou; slovom museli byť naslovo vzatí vedci.

V tom prvom zväzku Amerických vedcov je zaznamenaných 6700 vedcov. Medzi nimi je šesť Slovákov: Dr. Jozef G. Cincík(str. 55), Dr. Štefánia O. Hušeková (str. 148), Dr. Jozef Kirschbaum (str. 166), Dr. Viktor S. Mamatey (str. 198) a Rev. Dr. František Zeman (str. 33).

S hrdosťou zaznamenávame túto radostnú skutočnosť a našim slovenským vedcom úprimne blahoželáme. Úfame, že v ďalších zväzkoch. ktoré sa budú zaoberať inými vednými odbormi, dostanú sa do zoznamu mená ďalších Slovákov. Dielo **Directory of American Scholars** vyšlo v nakladateľstve The Jaques Cattell Press, pp 335 veľkého formátu s dvojstĺpcovou prehľadnou tlačou.

THE CANADIAN REGISTER vo svojom vydaní z 29. júna 1963 priniesol obsiahlu štúdiu Dr. J. KIRSCHBAUMA o kultúrnom a náboženskom význame činnosti sv. Cyrila a Metoda pre Slovákov a iných Slovanov. Autor zhrnul doterajšie vedecké poznatky o tejto otázke v cudzojazyčných literatúrach a dal správnu historickú interpretáciu zo slovenského hľadiska.

V tejto súvislosti treba zaznamenať, že mnoho cenného materiálu pre cyrilometodský kult je aj v osobitnom čísle Kanadského Slováka z 13. júla a v článku o kultúrnom význame cyrilometodských osláv z 27. júla 1963.

K obsiahlej štúdii Dr. I. KRUŽLIAKA "PÍSOMNÉ A VÝTVARNÉ PREJAVY CYRILOMETODSKÉHO KULTU U SLOVÁKOV", ktorú sme uverejnili v poslednom čísle MOSTU, poznamenávame, že z prehľadu o cyrilometodskej tématike v zahraničí vypadli tieto štúdie prof. Dr. J. Kirschbauma: "La Grande-Moravie et son héritage culturel", **Etudes Slaves et Est-européennes,** Vol. VII., Montreal, 1757; "Slovakia and Slavonic civilization", Štvrťročník **Slovakia,** Vol. V, 4, 1955; "Činnosť sv. Cyrila a Metoda a jej vzťah k Slovensku", **Kalendár Kanadského Slováka na rok 1963;** "Národno-politický význam činnosti sv. Cyrila a Metoda", **Kalendár Jednota na rok 1963;** Slovensko-anglická brožúrka **K 1100 ročnému jubileu sv. Cyrila a Metoda,** vyd. I. okres. sbor Kan. slovenskej ligy, Toronto, 1962.

Maďarský vedecký pracovník slovenského pôvodu — ďalší príbuzný Antona Bernoláka — Dr. Ľudovít GOGOLÁK z Viedne, ktorý už uverejnil viacero štúdií zo slovenských dejín, vydal teraz prvý diel svojich "BEITRÄGE ZUR GESCHICHTE DES SLOWAKISCHEN VOLKES — DIE NATIONSWERDUNG DER SLOWAKEN UND DIE ANFÄNGE DER TSCHECHO-SLOWAKISCHEN FRAGE (1526-1790)" (München, Oldenbourg 1963, 265 str.). Kniha vyšla ako 7. zväzok série "Buchreihe der Südostdeutschen Historischen Kommission", ktorú rediguje Prof. Dr. Dr. h. c. Harold Steinacker. **s. b.**

P. Duthilleul. L' ÉVANGELISATION DES SLAVES. Cyrille et Méthode. (Bibliothèque de théologie, Série IV: Histoire de la théologie, Vol. 5), Desclée et C. ie éditeurs. Tournai 1963, p. 201.

Hlavný titul knihy zodpovedá iba piatej kapitole, ktorá pojednáva o počiatkoch kresťanstva u Slovanov južných a stredoeurópskych. Nehovorí sa v nej o Poliakoch a o východných Slovanoch. V tejto kapitole Slováci nie sú ani len menom spomenutí. Obyvateľov Veľkej Moravy menuje "Moraves", alebo "Slaves Moraves". Meno veľkomoravského vladára podáva vo forme Rostislav, hoci v textoch germánskych Letopisov, ktoré prináša v preklade, nachádza správnu formu Rastiz".

Ostatné kapitoly knihy zodpovedajú podnadpisu, lebo sa zaoberajú životom a činnosťou sv. Cyrila a Metoda. Na počiatku predchádza kapitola o prameňoch k cyrilometodským dejinám a na konci je dodaná kapitola o osudoch slovanskej liturgie po smrti sv. Metoda.

Všeobecný charakter knihy veľmi pripomína dielo F. Dvorníka: "Les légendes de Constantin et de Méthode, vues de Byzance". Totiž berúc za základ tvrdenie staroslovenských **Žití CM**, chce si ich overiť z iných prameňov, hlavne západných prameňov, takže by sme jeho dielo mohli nazvať "Les légendes de Constantin et de Méthode vues d' Occident". Avšak medzi dielom Dvorníka a nášho autora je veľký rozdiel. Dvorník svojimi výskumami byzantských prameňov dokázal vieryhodnosť a historickú hodnotu staroslovenských Žití. Náš autor však ani teraz nemá k tým prameňom veľkej dôvery. Podľa neho "Peu de documents véritables nous sont parvenus. La vie de Cyrille de Méthode ne nous est connue que par des légendes hagiographiques". A vskutku, často berie tie texty v zmysle "legendy", tojest bez historickej hodnoty, a ich tvrdenia pokladá za výtvor fantázie hagiografa. Dnes, po výskumoch F. Dvorníka, F. Grivca, P. Devosa a iných, takýto postoj je príliš negatívny a neprípustný. Zdá sa, že autor, ktorý dobre pozná staršiu západnú literatúru, nesledoval dostatočne literatúru novšiu.

Napríklad za výtvor fantázie pisateľa Žití autor pokladá celú epizódu zastavenia sa sv. bratov a ich učeníkov na dvore kniežaťa Koceľa, počas ich cestovania z Veľkej Moravy r. 867 (str. 115). No robí to preto, lebo už predtým si bol postavil tézu, že svätí bratia, odchádzajúc z Veľkej Moravy, mali namierené do Carihradu a teda mali cestovať pozdĺž Dunaja k Belehradu. Až tam kdesi zastihlo ich pozvanie pápeža Mikuláša I., aby prišli do Ríma, a tak zmenili smer cesty. K tomu treba zdôrazniť, že sotva ktorá iná epizóda zo staroslovenských **Žití** je viacej vieryhodná, ako práve stretnutie sa sv. bratov s Koceľom. Ona je dokázaná nielen ďalším vyprávaním tých **Žití**, ale aj iných prameňov, ako napríklad "Libellus de conversione Bagoariorum et Carantanorum" a svedectvami cyrilometodských učeníkov, ktorí sa zúčastnili na tej ceste. O tom viď rozpravu M. Lacko, Prvá cesta sv. Cyrila a Metoda do Ríma: Studi in onore di E. Logatto e G. Maver. Roma 1962, p. 375-380.

Podobne by sme mohli rozobrať aj mnoho iných tvrdení nášho autora, ako napríklad že nevedno, či sv. Cyril bol kňazom počas svojho pobytu na Veľkej Morave. O tom však máme výslovnú zprávu v "Žití italskom", že bol vysvätený za kňaza ešte v Carihrade, alebo mohli by sme rozobrať celú otázku rímsko-slovanskej bohoslužby, ktorú autor nepokladá za vážnu, lebo vraj v IX. storočí obrad hral nepatrnú úlohu, atď. Spmeňme ešte, že autor nesprávne identifikuje Devín a Carnuntum, nakoľko toto rímske sídlisko je pri obci Petronell v Rakúsku, ale-

bo keď za Koceľovo sídlo pokladá Salapiungin, nakoľko iné pramene to sídlo výslovne volajú Blatensk Kostel, alebo po nemecky Moospurc.

Celkove, hoci v knihe nájdeme veľa dobrého materiálu, hlavne konfrontáciu so západnými prameňmi, predsa čitateľ musí byť opatrný. Nakoniec však chcem spomenúť jedno milé prekvapenie. V poslednej kapitole o osudoch slovanskej liturgie a o jej rozšírení v jednotlivých slovanských krajinách autor medzi iným cituje aj knihu: S. Smržík, The glagolitic or Roman Slavonic Liturgy, vydanie Slovenského Inštitútu, Cleveland-Rome, 1959.

M. LACKO S. J.

CIRILO E METODIO, I SANTI APOSTOLI DEGLI SLAVI. Editrice Pontificio Istituto Orientale, Piazza S. Maria Maggiore 7, Roma 1964, p. 194.

Hlavným obsahom tejto vkusne upravenej knižky sú konferencie v dňoch 9.–11. mája 1963 na Pápežskom Východnom Ústave v Ríme z príležitosti 1100. výročia príchodu sv. Cyrila a Metoda na Veľkú Moravu. K nim boli dodané na počiatku dva hlavné pápežské dokumenty, týkajúce sa tohože jubilea: Pápežský list "Magnifici eventus" Jána XXIII. a Homilia Pavla VI. povedaná v bazilike sv. Klimenta z príležitosti prenesenia pozostatkov sv. Cyrila a zakončenia jubilejného roku.

Autori a konferencie sú tieto: J. Olšr S. J. (Čech), Život a dielo sv. Cyrila. — M. Lacko S. J. (Slovák), Misijná metóda sv. Cyrila a Metoda: slovanská liturgia. — Š. Sakač S. J. (Chorvát), Sv. Cyril a Metod v Ríme. — J. Vodopivec (Slovinec), Teológia a duchovnosť sv. Cyrila a Metoda. — J. Eldarov OVN Conv. (Bulhar), Osudy cyrilometodského diela u ich učeníkov. — L. Boyle O.P. (Irčan), Osudy pozostatkov sv. Cyrila.

Prvých päť konferencií je v taliančine a posledná v angličtine. Tá posledná konferencia L. Boyle-a je aj zo všetkých najcennejšia. Prináša celkom nový materiál výskumu autora o osudoch pozostatkov sv. Cyrila. Jemu sa podarilo aj objaviť aspoň časť tých relikvií a dosiahnuť, že boli koncom roka prenesené na svoje pôvodné miesto do baziliky sv. Klimenta. Autor sa zaoberal touto tématikou, lebo je jedným z tých írskych dominikánov, ktorým je bazilika zverená už od 17. storočia. — Ostatné konferencie, aj keď nepracujú s novým pramenným materiálom a neprinášajú nové objavy, predsa podávajú vedeckým spôsobom syntézu jednotlivých otázok.

Nás tu zaujíma hlavne práca slovenského autora prof. M. Lacka S.J. Ako z titulu jeho prednášky vidno, venuje sa hlavne otázke slovanskej liturgie, tojest liturgie v živej národnej reči (problém tak silne debatovaný počas zasedaní II. Vatikánskeho Koncilu), ale okrem toho skúma aj iné stránky misijnej metódy sv. bratov: Osnovanie prvých národných škôl, výchova domorodého kňazstva, duch prispôsobivosti. Sv. bratia Cyril a Metod môžu byť aj dnes príkladom pre misionárov.

Tiež treba spomenúť, že na poslednej strane L. Boyle dodal Postscriptum, kde zaznamenal, že biskup A. Grutka dostal od Sv. Stolice poverenie preniesť nájdené pozostatky sv. Cyrila z Recanti do Ríma, čo sa aj stalo 27. októbra 1963, a ako tie pozostatky boli uložené v bazilike sv. Klimenta.

LADISLAV DŽUBÍK

Z NOVÝCH KNÍH SLOVENSKÉHO ÚSTAVU

Mikuláš Šprinc. **Z poludnia a polnoci.** Básne. Faksimilované vydanie. Obálka a 12 celostranových perokresieb Dr. Jozefa Cincíka. Strán 124. $2.50.

Gilbert L. Oddo. **Slovakia and its People.** Prvé dejiny slovenského národa v angličtine. Strán 370. Cena $6.00.

J. M. Kirschbaum. **Slovakia — Nation at the Crossroads of Central Europe.** Kultúrna a politická obhajoba práva Slovákov na samostatnosť. Strán 371. Cena $5.00.

Dr. Kurt Glaser. **Czecho-Slovakia — a Critical History.** Mnoho nestranných informácií o Slovensku. Strán 280. Cena $5.50.

SLOVAK STUDIES, I. **Historica.** Editions Slovak Institute Rome, 1961, p. 184

SLOVAK STUDIES, II. **Philosophica 1.** Editions Slovak Institute, Rome, 1961, p. 184. Casella postale 4031, Roma (Appio), Italia.

* * *

OBSAH

(Dokončenie z 2. strany obálky)

R O Z H Ľ A D

Ľudovít Bešeňovský. **Miserere** — 66
Dr. Imrich Kružliak. **Dve uvoľnenia v slovenských dejinách** — 68
František Vnuk. **Slovenské múzy v anglickom rúchu** — 71
M. Ď. **K problematike stredoeurópskeho priestoru** — 75
Dr. Imrich Kružliak. **Žiada sa slovenské cyrilometodské múzeum** — 76

K N I H Y

Publikácie k cyrilometodskému výročiu (Imrich Kružliak) — Giacomo Prampolini. **Storia universale delle letterature** (J. M. Kirschbaum) — Mikuláš Šprinc. **Mladosť orla** (Anton Prokop) — Karol Strmeň. **Čakajú nivý jar** (Imrich Kružliak) — Imrich Kružliak. **Písomné a výtvarné prejavy cyrilometodského kultu u Slovákov** (M. Lacko) — **Svätý Cyril a Metod** (Ladislav Džubík) — **Bratislavský hrad** (M. Lacko SJ) — Mons. John Kallok. **The 1100 Anniversary of the Arrival of Cyril and Methodius Among the Slovaks and Moravians** (M. Lacko SJ) — Daniel Faltin. **De obligatione impendendi fructus beneficii . . .** (Rev. Andrej Bugan) — Arvéd Grébert. **Slováci a veľkomoravská ríša** (M. Lacko SJ)

Z A Z N A M E N Á V A M E

The Slavonic and East European Review — Studies for a New Central Europe — "Shorai Ni Sonaete" — De obligatione impendendi fructus beneficii . . . — "Undicesimo Centenario della Missione dei Ss. Cirillo e Metodio presso i popoli Slavi" — "La place du Slovaque" — Jubilejná minca — Naši vierozvestci — Arena — Slovensko moje, otčina moja — Pamiatke Msgr. Fraňa Grivca — Slováci-učenci v americkom zozname vedcov — The Canadian Register — Beiträge zur Geschichte des slowakischen Volkes — L' èvangelisation des Slaves — Cirilo e Metodio

UMELECKÁ PRÍLOHA

Konštantín Čulen in memoriam od Jozefa G. Cincíka, venovaná priateľmi.

Kultúrna základina A. Bernoláka

Slobodná slovenská kultúra žije dnes iba za hranicami Slovenska. Kým žije a sa zveľaďuje, otročitelia Slovenska nebudú môcť hovoriť národu, že jestvuje iba ich nekultúrna "kultúra".

Slovenská kultúra v zahraničí má svojich tvorcov, musí mať viac čitateľov a viac podporovateľov. Tie tri zložky bytostne súvisia. Preto sa zišli v auguste 1961 obetaví jednotlivci a založili *Kultúrnu základinu A. Bernoláka.* Jej cieľ je čistý a jednoduchý. Ako čistá a prirodzená je láska slobodných Slovákov k slobodnej slovenskej kultúre. Neemigrovali sme za chlebom, ale predovšetkým za slobodou a za možnosťou práce za slobodu Slovenska a jeho česť. V tom je zahrnutá aj práca za slobodnú slovenskú kultúru; a to za jej výraz nielen v slovenskej reči, ale aj vo svetových rečiach. Ak svet nepozná našu kultúru, nepozná ani osud Slovenska. Slovenská kultúra v zahraničí nepotrebuje sebeckých uplakancov; potrebuje ľudí, ktorí vedia zo svojich mozoľov obetovať každoročne za sväté ideály, v ktoré veria.

Členstvo je trojaké: 1. *Zakladajúci členovia* platia $100.00 ročne; 2. *prispievajúci členovia* $50.00 ročne; 3. *podporujúci členovia* $25.00 ročne. Za členov sa môžu prihlásiť jednotlivci, rodiny i organizácie.

Funkcionári základiny: Protektor: Rt. Rev. opát Teodor J. Kojiš, OSB; čestný predseda: Apošt. protonotár Msgr. František J. Duboš; prvý predseda † Filip A. Hrobák; podpredseda Dr. Jozef Kirschbaum; pokladník Rt. Rev. Msgr. Jozef Kushner; tajomníčka Draga Paučová.

Cieľ základiny: Finančne podporovať tie čisto kultúrne ciele, ktoré sponzoruje Slovenský Ústav v Clevelande a Slovenská Liga v Amerike.

Všetky členské príspevky a dary pošlite na adresu: Rt. Rev. Joseph Kushner, V.F., 575 Thompson Ave., Donora, Pa., USA. Šeky a poštovné poukázky ráčte vystaviť na: The Bernolák Cultural Foundation.

Zvučnejšie než náreky sú činy. Členstvo v Bernolákovej kultúrnej základine je a ostane svedectvom lásky k slovenskej kultúre a k osudom nášho národa.

JEDNOTA PRINTERY, Middletown, Pa. Printed in the U.S.A.